

Leidraad werken met beschermde flora en fauna gemeente Utrecht

- Ruimtelijke ontwikkeling en inrichting
- Bestendig beheer en onderhoud

Colofon

rapportnummer	421
projectnummer	2384
titel	Leidraad werken met beschermde flora en fauna gemeente Utrecht - Ruimtelijke ontwikkeling en inrichting - Bestendig beheer en onderhoud
auteur(s)	ir. G. Bakker, R.A. de Boer MSc
opdrachtgever	drs. F.L.A. Brekelmans, gemeente Utrecht
status	DEFINITIEF, juni 2021
afbeeldingen	Bureau Stadsnatuur; auteursrecht voorbehouden.

Deze uitgave kan geciteerd worden als:
Bakker, G. & R.A. de Boer. 2021. Leidraad werken met beschermde
flora en fauna gemeente Utrecht. bSR-rapport 421. Bureau
Stadsnatuur, Rotterdam.

© Bureau Stadsnatuur, juni 2021

Bureau Stadsnatuur, Westzeedijk 345, 3015 AA, Rotterdam
www.bureaustadsnatuur.nl | info@bureaustadsnatuur.nl

Niets uit deze uitgave mag worden veeelvoudigd en/of openbaar worden
gemaakt door middel van druk, fotokopie, microfilm of welke wijze dan ook,
zonder voorafgaande schriftelijke toestemming van de auteursrechthebbende.
bSR kan door opdrachtgever niet aansprakelijk worden gesteld voor schade die
voortvloeit uit gebruik van data of gegevens of door toepassing van
aanbevelingen en conclusies, die zijn opgenomen in deze rapportage.

INHOUD

Voorwoord	3
1 Inleiding	5
1.1 Aanleiding.....	5
1.2 Doel van de leidraad	6
1.3 Beoogde resultaten	6
1.4 Belangrijkste verschillen met de vorige gedragscode en leidraad	6
1.5 Op welke soorten is de leidraad van toepassing?	7
1.6 Leeswijzer.....	8
1.7 Definities	9
2 Leidraad: algemeen deel	11
2.1 Inleiding	11
2.2 Verantwoordelijkheden	11
2.3 Informatieverzameling en – verstrekking beschermde soorten.....	12
2.4 Informatieverstrekking en evaluatie	12
2.5 Slotbepalingen – Onverwachte soorten, afwijkingen en noodgevallen	13
2.6 Slotbepalingen – Toezicht, controle en evaluatie	15
3 Gedragsregels ruimtelijke ontwikkeling of inrichting.....	16
3.1 Inleiding	16
3.2 Reikwijdte projecten in gedragscode voor ruimtelijke ontwikkeling of inrichting	17
3.3 Reikwijdte soorten in gedragscode voor ruimtelijke ontwikkeling of inrichting	20
3.4 Werken met de natuurkalender	21
3.5 Het werkproces: maatregelen bij de voorbereiding van ruimtelijke ontwikkeling en inrichting	22
4 Maatregelencatalogus en natuurkalender ruimtelijke ontwikkeling en inrichting	27
4.1 Gebouwen en werken	27
4.2 Houtige begroeiingen	32
4.3 Kruidige begroeiingen en onbegroeid terrein	37
4.4 (Half)verharding en terreinmeubilair	41
4.5 Wateren en oevers	43

5	Gedragsregels bestendig beheer en onderhoud	47
5.1	Inleiding	47
5.2	Werkzaamheden bestendig beheer en onderhoud	47
5.3	Werken met de natuurkalender	49
5.4	Het werkproces: maatregelen bij de voorbereiding van beheer en onderhoud	50
5.5	Stappenschema Leidraad bestendig beheer en onderhoud	52
6	Maatregelencatalogus en natuurkalender bestendig beheer en onderhoud.....	54
6.1	Gebouwen en werken	54
6.2	Houtige begroeiingen	58
6.3	Kruidige begroeiingen en onbegroeid terrein.....	64
6.4	(Half)verhardingen en terreinmeubilair	69
6.5	Wateren en oevers	71
	Literatuur.....	76
	Inhoud bijlagen.....	77

VOORWOORD

Gemeente Utrecht heeft de wettelijke verplichting zorgvuldig om te gaan met beschermde flora en fauna. Om die reden volgde zij sinds 2010 bij bestendig beheer en onderhoud de door Stadswerk/VHG uitgegeven 'Gedragscode Flora- en faunawet bestendig beheer en onderhoud groenvoorzieningen'. In 2020 is een nieuwe 'Gedragscode soortbescherming voor gemeenten' gepubliceerd conform de in 2017 van kracht geworden Wet natuurbescherming. Naast aanpassingen naar de nieuwe wet voor de maatregelen voor werken met beschermde soorten in bestendig beheer en onderhoud, zijn in de nieuwe gedragscode ook maatregelen opgenomen voor kleinschalige projecten die betrekking hebben op ruimtelijke ontwikkeling en inrichting. De gedragscode maakt het mogelijk om in bepaalde gevallen te kunnen werken ondanks de aanwezigheid van beschermde soorten.

Voorliggende leidraad is een bestuurlijk besluit van de gemeente Utrecht en is uitsluitend bedoeld voor gebruik binnen deze gemeente en door de gemeente beheerde gebieden buiten de gemeentegrens. Het vormt een op de praktijk gerichte vertaling van de gedragscode naar de Utrechtse situatie. Beschreven is wie welke verantwoordelijkheden heeft, de activiteiten waarvoor maatregelen gelden, de soorten/soortgroepen waarvoor maatregelen in het Utrechtse noodzakelijk zijn en de wijze waarop invulling dient te worden gegeven aan deze maatregelen.

Wanneer de gemeente contracten aangaat, kan uitvoering van bepaalde werkzaamheden conform de leidraad een bindende eis zijn voor opdrachtnemers.

De leidraad is opgesteld door Bureau Stadsnatuur, maar bouwt op zijn voorganger, die werd geschreven door Bureau Waardenburg (Annette Karels en Floris Brekelmans), in opdracht van de Ontwikkelorganisatie Ruimte (Gemeente Utrecht) in samenwerking met een klankbordgroep van gemeente Utrecht. De klankbordgroep bestond uit Erik Alberts, Christa Hielkema, Cees Hoogendoorn, Stefan Pasma, Pascal van de Ring, Erik Verheul, Wim de Wolf, Floris Brekelmans en Barbara Rijpkema.

1 INLEIDING

1.1 Aanleiding

Doel van de Wet natuurbescherming (kortweg: Wnb) is de bescherming van flora en fauna (in het wild levende plant- en diersoorten), natuurgebieden en beschermde houtopstanden. Een gedragscode geeft invulling aan een zorgvuldige omgang met soorten en hun leefgebieden in de dagelijkse praktijk van bestendig beheer en onderhoud en kleinschalige ruimtelijke ingrepen. Zo wordt bijgedragen aan een betere bescherming van de biodiversiteit.

De Utrechtse leidraad vormt de praktische uitwerking van de gedragscode voor de gemeente Utrecht. Hierin wordt ook invulling gegeven aan de Utrechtse Soortenlijst (zie kader).

Gedragscodes zijn branchegericht. De 'Gedragscode flora- en faunawet bestendig beheer en onderhoud groenvoorzieningen', in 2010 uitgegeven door branchevereniging Stadswerk/VHG vormde het actuele werkkader voor de gemeente Utrecht. Op basis hiervan werd een op de Utrechtse situatie gerichte leidraad voor de bescherming van soorten opgesteld (Karels & Brekelmans 2017). Uitgangspunt is om een beknopte en praktische handleiding te kunnen bieden aan partijen die met beschermde soorten te maken krijgen in hun werk in opdracht van de gemeente.

In december 2020 heeft Vereniging Stadswerk Nederland een de nieuwe 'Gedragscode Soortbescherming voor gemeenten, voor: ruimtelijke ontwikkeling of inrichting – bestendig beheer en onderhoud' (hierna: 'de gedragscode') uitgegeven, die de oude vervangt. Naar aanleiding daarvan is voorliggende nieuwe leidraad opgesteld die opdrachtnemers en uitvoerders voorziet van de regels die moeten worden nageleefd om soorten te beschermen tijdens specifieke werkzaamheden.

Utrechtse Soortenlijst

Met de inwerkingtreding van de Wet natuurbescherming heeft een groot aantal soorten planten en dieren in Utrecht wettelijke bescherming verloren. Dat waren karakteristieke soorten waarvoor de gemeente en vele vrijwilligers zich hard hebben ingezet. Na het vervallen van de Flora- en faunawet heeft Utrecht deze soorten opgenomen in haar eigen beleid via het vaststellen van de Utrechtse Soortenlijst. Het doel van de Utrechtse Soortenlijst is het beschermen en stimuleren van kenmerkende en waardevolle Utrechtse plant- en diersoorten. Naast voormalige beschermde soorten, gaat het om planten en dieren die essentiële ecosysteemdiensten vervullen en bijdragen aan de beleving (en het unieke karakter) van Utrecht. Denk aan de muurplanten langs de Utrechtse grachten, soortenrijke hooilanden met orchideeën, paddenstoelen en wilde bijen.

De Wet natuurbescherming geeft gemeenten geen bevoegdheid om extra soorten te beschermen door verbodsbepalingen te stellen, dan de soorten die door het bevoegd gezag zijn vastgesteld. De gemeente mag daar wel eigen beleid voor opstellen en uitvoeren. Vooruitlopend op de inwerkingtreding van de Omgevingswet, heeft de gemeente met het vaststellen van de Utrechtse Soortenlijst het soortenbeleid opgenomen in de Omgevingsvisie Utrecht. Het behoud en de versterking van Utrechtse soorten gebeurt in gemeentelijke projecten en wordt als advies meegenomen bij projecten van andere partijen.

De actuele lijst met Utrechtse Soorten is te vinden op de website van gemeente Utrecht.

1.2 Doel van de leidraad

Voorliggende leidraad beoogt:

- Een effectieve bescherming van flora en fauna in de gemeente Utrecht.
- Verankering van de doelstelling van de Utrechtse Soortenlijst bij planning en uitvoering van werkzaamheden
- Opdrachtnemers en uitvoerders van de gemeente Utrecht een werkinstructie te bieden die het naleven van regels in de Wet natuurbescherming en gedragscode Soortbescherming voor gemeenten vereenvoudigt.
- Het algemene uitgangspunt 'zorgvuldig handelen' voor beschermde soorten concreet te maken voor situaties waar opdrachtnemers en uitvoerders mee te maken hebben.
- Inzichtelijk te maken welke beschermde flora en fauna voorkomen in gemeente Utrecht en in welke situaties.
- Risico's op vertraging van projecten te verminderen door tijdig rekening te houden met beschermde natuurwaarden.
- Het overbodig te maken van lange juridische procedures (bijv. een ontheffingsaanvraag) bij veelvoorkomende activiteiten die kwalificeren als bestendig beheer en onderhoud en sommige kleinschalige ruimtelijke ontwikkelingen of inrichting.
- Inzichtelijk te maken hoe bevoegdheden en taken in relatie tot de Wet natuurbescherming zijn verdeeld binnen de gemeentelijke organisatie.

1.3 Beoogde resultaten

Instandhouding van beschermde en kwetsbare soorten planten en dieren in de gemeente Utrecht en bijdragen aan een hogere biodiversiteit, dat zijn de beoogde resultaten van de leidraad. Deze kunnen alleen worden bereikt door de in de gemeente regelmatig voorkomende werkzaamheden in het kader van beheer en onderhoud op een ten aanzien van planten en dieren zorgvuldige manier uit te voeren. Zorgvuldigheid voorkomt dat verbodsbepalingen in de Wet natuurbescherming onbewust worden overtreden. Uiteindelijk ligt de verantwoordelijkheid hiervoor bij de personen 'in het veld' en de mentaliteit waarmee werk wordt uitgevoerd. Een toezicht op naleving van de regels en frequente communicatie van deze regels naar uitvoerders is om die reden essentieel.

1.4 Belangrijkste verschillen met de vorige gedragscode en leidraad

Ten opzichte van de oude 'Gedragscode Stadswerk' (Borst & Sprong 2014) en de daaruit voortvloeiende leidraad (Karels & Brekelmans 2017) zijn de volgende verschillend op hoofdlijn relevant:

- Een nieuw wettelijk kader, afgestemd op Wet natuurbescherming, de opvolger van de Flora- en faunawet. Dit betekent andere soorten en een ander juridisch kader voor wat betreft verbodsartikelen en de interpretatie daarvan.
- Ruimtelijke ontwikkeling en bestendig beheer en onderhoud zijn gecombineerd. De vigerende gedragscode is ook van toepassing op bepaalde kleinschalige ruimtelijke ontwikkelingen. Wat wordt verstaan onder een kleinschalige ruimtelijke ontwikkeling vallend onder de reikwijdte van de gedragscode, is bepaald op basis van scherpe criteria met betrekking tot bijvoorbeeld een maximum aantal gebouwen, oppervlaktes en hectaren.

- Er is een scherp onderscheid gemaakt tussen maatregelen bedoeld om overtreding van verbodsbepalingen in de Wet natuurbescherming te voorkomen en maatregelen die overtreding in beperkte mate toestaan, met inachtneming van voorschriften die erop zijn gericht het eventuele negatieve effect van de overtreding te mitigeren.
- De gedragscode is voorzien van een zogenoemde maatregelencatalogus voor vijf categorieën van werkzaamheden, voor zowel ruimtelijke ontwikkelingen als bestendigbeheer en onderhoud. Het betreft een gedetailleerdere uitwerking van praktijkmaatregelen die in deze leidraad zijn overgenomen.

1.5 Op welke soorten is de leidraad van toepassing?

De gedragscode Soortbescherming voor gemeenten is een bij wet genoemd instrument dat ingezet kan worden op locaties met wettelijk beschermde soorten. De leidraad is in eerste instantie dan ook van toepassing op deze categorie soorten. De leidraad voorziet echter ook in beschermende maatregelen voor andere soorten planten en dieren. Dit zijn soorten die vallen onder de Utrechtse Soortenlijst (beleidsmatig beschermd) en beschermde soorten waarvoor de provincie vrijstelling heeft verleend. De leidraad geeft voor deze soorten invulling aan de zorgplicht die we hebben voor alle in het wilde levende planten en dieren.

Hieronder wordt nader toegelicht welke categorieën soorten in het kader van deze leidraad onderscheiden kunnen worden. In deze leidraad zijn alle soorten vermeld en het beschermingsregime waaronder zij vallen, zie hiervoor bijlage 2.

Beschermde soorten met natuurlijke populaties

In bijlage 2 zijn alle beschermde soorten vermeld waarvan natuurlijke populaties in gemeente Utrecht zijn gedocumenteerd of waarvan wordt aangenomen dat sprake kan zijn van natuurlijk voorkomen. De regels in deze leidraad zijn verplicht van toepassing op alle locaties waar deze soorten zijn vastgesteld of waar het voorkomen daarvan redelijkerwijs mag worden vermoed. Onder natuurlijk voorkomen verstaan we kortgezegd dat aanwezigheid niet een direct gevolg is van introductie door mensen; de soort heeft zijn areaal en het daaruit voortvloeiende voorkomen in de gemeente Utrecht te danken aan natuurlijke migratie en vestiging op eigen kracht.

Beschermde soorten met niet-natuurlijke populaties

In bijlage 2 zijn ook soorten vermeld die wel nationale bescherming genieten onder de Wet natuurbescherming, maar die niet van nature in gemeente Utrecht voorkomen en waarvan het onwaarschijnlijk is dat ze dit op korte termijn wel zullen doen. Het lokale voorkomen is het gevolg van introductie door mensen. Voorbeelden zijn de Vroedmeesterpad en de Muurhagedis. Dergelijke soorten zijn niet beschermd onder de gedragscode of deze leidraad, maar hiervoor geldt nog steeds dat er zorgvuldig mee omgegaan dient te worden conform de richtlijnen van de leidraad.

Beschermde soorten waarvan een deel van de populatie niet-natuurlijk is

Een 'grijs gebied' betreft de soorten die wel natuurlijke populaties in gemeente Utrecht hebben of kunnen hebben, maar waarvan is aangetoond dat ze al dan niet bewust (kunnen) zijn uitgezet of ingezaaid. Voorbeelden zijn akkerplanten die met zaadmengels in bermen of in natuurakkers zijn ingezaaid. De gedragscode en leidraad zijn niet van toepassing op locaties waarvan een niet-natuurlijk voorkomen van dergelijke soorten zeker is. Hier gelden dan wel de vastgestelde (natuur)beheerplannen bij de uitvoering van werkzaamheden.

Utrechtse Soorten

In de gemeente Utrecht komen soorten voor die naar aanleiding van hun voormalige beschermde status (Flora- en faunawet), zeldzaamheid en trend (Rode Lijst) of ecologische belang beschermingswaardig zijn, zoals orchideeën en muurplanten. Ook alle beschermde soorten die door de provincie zijn vrijgesteld van verbodsbepalingen vallen hieronder. In Bijlage 2 zijn de soorten vermeld waar het om gaat. De gemeente zet zich actief in om deze soorten te behouden en hun populaties te versterken, ondanks dat ze buiten het strikte beschermingsregime van de Wet natuurbescherming vallen. Daarom zijn ze opgenomen in de Utrechtse soortenlijst. De leidraad voorziet in werkinstructies om ten aanzien van deze soorten zorgvuldig te handelen.

1.6 Leeswijzer

- Hoofdstuk 1 beschrijft doelen aanleiding van de leidraad, verschillen met de oude leidraad en de zaken waarop deze van toepassing is.
- Hoofdstuk 2 beschrijft hoe de taken, verantwoordelijkheden en bevoegdheden met betrekking tot het werken met de gedragscode en voorliggende leidraad binnen de gemeentelijke organisatie geregeld zijn.
- Hoofdstuk 3 beschrijft de gedragsregels voor werkzaamheden in het kader van ruimtelijke ontwikkeling of inrichting (ROI) als bedoeld in art. 3.31 lid 1 van de Wet natuurbescherming.
- Hoofdstuk 4 presenteert een natuurkalender en een maatregelencatalogus voor vijf categorieën van ruimtelijke ontwikkelingen, gericht op het voorkomen van overtreding en/of gericht op het beperken van overtreding, in situaties waarin volgens de gedragscode/leidraad wordt gewerkt.
- Hoofdstuk 5 beschrijft de gedragsregels voor werkzaamheden in het kader van bestendig beheer en onderhoud als bedoeld in art. 3.31 lid 1 van de Wet natuurbescherming.
- Hoofdstuk 6 presenteert een natuurkalender en een maatregelencatalogus voor vijf categorieën van bestendig beheer en onderhoud, gericht op het voorkomen van overtreding en/of gericht op het beperken van overtreding, in situaties waarin volgens de gedragscode/leidraad wordt gewerkt.
- In de Bijlagen vindt men een gedetailleerde omschrijving van de relevante regels en bepalingen uit de Wet natuurbescherming (Bijlage 1), een lijst van de beschermde soorten die voorkomen in Utrecht en hun status (Bijlage 2) en een overzicht van de beheergroepen die de gemeente Utrecht gebruikt bij werkzaamheden in het kader van beheer en onderhoud (Bijlage 3).

1.7 Definities

In deze leidraad worden de hiernavolgende termen gehanteerd.

term	omschrijving
andere soorten	Beschermingsregime van de Wet natuurbescherming. Het betreft beschermde soorten waarvoor geen vrijstelling geldt en die niet vallen onder de Habitatrichtlijn of Vogelrichtlijn. Soorten van beschermingsregime andere soorten zijn alleen op nationaal niveau beschermd.
andere soorten vrijgesteld	Soorten waarvoor een algemene vrijstelling geldt van een aantal belangrijke verbodsbepalingen voor ingrepen in het kader van bestendig beheer en onderhoud en bestendig gebruik.
bevoegd gezag	Het bevoegde gezag betreffende de Wet natuurbescherming is de provincie. Voor onder meer de gedragscodes is het ministerie van EZ bevoegd gezag. In de praktijk is het de Rijksdienst voor Ondernemend Nederland (RVO) die besluit over gedragscodes in het kader van de Wet natuurbescherming.
compensatie	Compensatie bestaat uit het treffen van maatregelen die een (na mitigatie) resterend negatief effect op natuur zoveel mogelijk te verzachten en/of herstellen door een oppervlakte en/of type natuur te ontwikkelen die minimaal gelijkwaardig is aan wat er door een ingreep verloren gaat.
ecologisch deskundige	Onder een ecologisch deskundige verstaat RVO iemand die ecologisch advies geeft of werkzaamheden begeleidt op het gebied van habitats en soorten. Deze persoon heeft schriftelijk aantoonbare ervaring en specifieke ecologische kennis.
ecologisch werkprotocol	Projectgebonden document met daarin een beschrijving van uit te voeren werkzaamheden, toelichting op de aanwezigheid van beschermde soorten en te treffen beschermende maatregelen. Een ecologisch werkprotocol wordt opgesteld voor projecten die vallen onder de gedragscode.
gemeente Utrecht	Onder de gemeente Utrecht wordt verstaan het bestuur van de gemeente (B&W) dan wel de in opdracht van het bestuur verantwoordelijke integraal resultaatverantwoordelijk manager van gemeentelijke diensten of programma's.
gedragscode	De gedragscode is een branchegerichte richtlijn voor zorgvuldig handelen tijdens het verrichten van werkzaamheden die betrekking hebben op ruimtelijke inrichting dan wel bestendig beheer en onderhoud op plaatsen waar vaste groeiplaatsen van beschermde flora en/of rust of verblijfplaatsen zijn van beschermde fauna. Hierdoor is het aanvragen van een ontheffing niet voor alle werkzaamheden noodzakelijk. De gedragscode is geconcretiseerd met gedragsregels in de leidraad.
gunstige staat van instandhouding	Om te bepalen of soorten in een 'gunstige staat van instandhouding' verkeren, wordt beoordeeld op een aantal criteria: – dat de populatie een levensvatbare component van de habitat (leefgebied) is en blijft, – dat het natuurlijke verspreidingsgebied van de soort niet wezenlijk wordt verkleind – dat er een voldoende grote habitat blijft bestaan waarin de populaties van de soort zich op de lange termijn in stand kunnen houden. Wanneer er slechts sprake is van één exemplaar dat verstoord zal worden, is het ministerie van EZ van mening dat er geen sprake is van een 'ongunstige staat van instandhouding', aangezien het geen invloed zal hebben op de populatie. Als het echter om een zeldzame soort gaat, kan dit anders zijn. Wanneer een soort voorkomt op de Rode Lijst, dan betekent het dat het al slecht gaat met deze soort. Er wordt dan sneller geoordeeld dat een activiteit inbreuk maakt op de gunstige staat van instandhouding van de soort.
Habitatrichtlijn	De Europese richtlijn betreffende de instandhouding van de natuurlijke habitats en de wilde flora en fauna (92/43/EEG van 21 mei 1992, in werking getreden in juni 1994). Deze richtlijn heeft tot doel bij te dragen aan het waarborgen van de biologische diversiteit door het in standhouden van de natuurlijke habitats en de wilde flora en fauna op het Europese grondgebied van de Lidstaten van de Europese Unie. De soortspecifieke en gebied specifieke werking van de Habitatrichtlijn zijn geïmplementeerd in de Wet natuurbescherming.
initiatiefnemer	De gemeente Utrecht.
locatie	Het gebied waar concrete buitenwerkzaamheden in het kader van ruimtelijke ontwikkeling of beheer- en onderhoud worden uitgevoerd.

maatregelen	Specifieke acties gericht op het zorgvuldig omgaan met flora en fauna; deze maatregelen zijn aanvullend ten opzichte van de werkzaamheden
mitigatie	Het nemen van maatregelen die voorkomen dat verbodsbepalingen van de Wnb worden overtreden. Mitigerende maatregelen kunnen aan de bron plaats vinden dan wel aan het eind van de effectketen (bijvoorbeeld extra beheermaatregelen die voorkomen dat een effect optreedt).
opdrachtbrief	Het contract tussen gemeente en opdrachtnemer waarin is opgenomen dat de opdrachtnemer met het accepteren van de opdracht zich gehouden acht aan de gedragscode van de gemeente Utrecht en daarmee tevens verantwoordelijk is voor het naleven ervan.
opdrachtnemer	Particulier of bedrijf dat in opdracht van de gemeente Utrecht activiteiten uitvoert (met een mogelijke invloed op de bij Wet natuurbescherming beschermde plant- of diersoorten).
schouw	Een bezoek aan het plangebied of terrein waar de werkzaamheden effect op kunnen hebben.
Vogelrichtlijn	De Europese richtlijn betreffende het behoud van de vogelstand (79/409/EEG, 2 april 1979) is op 6 april 1981 in werking getreden. Het is een Europese richtlijn die betrekking heeft op de instandhouding van alle natuurlijk in het wild levende vogelsoorten op het Europese grondgebied van de Lidstaten van de Europese Unie. Zij betreft de bescherming, het beheer en de regulering van deze soorten en stelt regels voor de exploitatie daarvan. De soortspecifieke en gebiedsspecifieke werking van de Vogelrichtlijn zijn geïmplementeerd in de Wet natuurbescherming.
vogels met jaarrond beschermd nest	Vogels waarvan de nesten en nestplaatsen jaarrond zijn beschermd, dus ook in de periode dat de dieren niet op het nest aanwezig zijn. Het betreft nesten die jaar na jaar worden gebruikt. Deze lijst is opgesteld door het ministerie van EZ en betreft de volgende soorten: boomvalk, buizerd, gierzwaluw, grote gele kwikstaart, havik, huismus, kerkuil, oehoe, ooievaar, ransuil, roek, slechtvalk, sperwer, steenuil, wespandief, zwarte wouw.
werkzaamheden in het kader van bestendig beheer en onderhoud	De werkzaamheden die worden uitgevoerd in het kader van bestendig beheer en onderhoud, omvatten maatregelen als het beheer en onderhoud van (privaat of openbaar) groen, bijvoorbeeld in parken, vaarwegen, waterkeringen, oevers, natuurterreinen, landschapselementen e.d.. Belangrijke kenmerken van de werkzaamheden zijn dat ze bestendig zijn en niet ingrijpend van aard (niet grootschalig) en gericht op het handhaven van de bestaande situatie. De werkzaamheden worden vaak getypeerd door een bepaalde frequentie.
Zorgplicht	Zoals gedefinieerd in art. 1.11 van de Wnb: <ol style="list-style-type: none"> 1. Een ieder neemt voldoende zorg in acht voor Natura 2000-gebieden, bijzondere nationale natuurgebieden en voor in het wild levende dieren en planten en hun directe leefomgeving. 2. De zorg, bedoeld in het eerste lid, houdt in elk geval in dat een ieder die weet of redelijkerwijs kan vermoeden dat door zijn handelen of nalaten nadelige gevolgen kunnen worden veroorzaakt voor een Natura 2000-gebied, een bijzonder nationaal natuurgebied of voor in het wild levende dieren en planten: <ol style="list-style-type: none"> a. dergelijke handelingen achterwege laat, dan wel, b. indien dat achterwege laten redelijkerwijs niet kan worden gevergd, de noodzakelijke maatregelen treft om die gevolgen te voorkomen, of c. voor zover die gevolgen niet kunnen worden voorkomen, deze zoveel mogelijk beperkt of ongedaan maakt.
zorgvuldig handelen	Zodanig handelen dat er geen 'wezenlijke invloed' is op (de populaties van) beschermde soorten en dat, voor zover het dieren betreft, schade aan dieren zelf en aan hun voortplantings- en vaste rust- en verblijfplaatsen zo veel mogelijk wordt voorkomen. Zorgvuldig handelen houdt in elk geval ook in dat, voorafgaand aan en tijdens werkzaamheden, voor zo ver in redelijkheid gevergd, alles wordt verricht of gelaten om te voorkomen of zo veel mogelijk te beperken, dat dieren worden verwond of gedood of dat nesten, holen of andere voortplantings- of vaste rust- of verblijfplaatsen worden beschadigd, vernield of verstoord. Zorgvuldig handelen is vastgelegd in de zorgplicht, art. 1.11 van de Wnb (zie hierboven).

2 LEIDRAAD: ALGEMEEN DEEL

2.1 Inleiding

In dit hoofdstuk is omschreven hoe de taken, verantwoordelijkheden en bevoegdheden met betrekking tot het werken met de gedragscode en voorliggende leidraad binnen de gemeentelijke organisatie geregeld zijn.

Paragraaf 2.2 vermeldt de verantwoordelijkheden en bevoegdheden.

Paragraaf 2.3 vermeldt hoe met informatieverstrekking en evaluatie van de gedragscode omgegaan dient te worden.

Paragraaf 2.4 vermeldt de slotbepalingen van dit algemeen deel van de gedragscode.

Paragraaf 2.5 vermeldt de in dit rapport gehanteerde definities.

2.2 Verantwoordelijkheden

- 2.2.1** De gemeente Utrecht is als initiatiefnemer dan wel uitvoerder van activiteiten vallend onder 'bestendig beheer en onderhoud' of 'ruimtelijke ontwikkeling' verantwoordelijk voor de naleving van deze leidraad.
- 2.2.2** De gemeente Utrecht maakt deze leidraad actief openbaar, zodat haar eigen personeel, (potentiële) opdrachtnemers, belanghebbenden en belangstellenden tijdig over het bestaan en de inhoud van de leidraad worden geïnformeerd.
- 2.2.3** De gemeente Utrecht is verantwoordelijk voor het ten behoeve van een natuurtoets beschikbaar stellen van bestaande gegevens over wettelijk beschermde, Utrechtse soorten en bijzondere natuurwaarden, zoals vastgelegd in de natuurwaardenkaarten, Nationale Database Flora en Fauna (NDFFF) of andere onderzoeken. De Gemeente is verantwoordelijk voor actualisatie van gegevens op projectniveau. Deze verantwoordelijkheid kan worden gedelegeerd naar opdrachtnemer.
- 2.2.4** De gemeente Utrecht is verantwoordelijk voor het monitoren, evalueren en actualiseren van deze leidraad.
- 2.2.5** Binnen de gemeente Utrecht opereert de resultaatverantwoordelijk manager van een gemeentelijke dienst of een gemeentelijk project als gedelegeerd opdrachtgever (initiatiefnemer). Bij opdrachten aan derden moet deze verantwoordelijkheid in het contract met de opdrachtnemer worden opgenomen (zie 2.2.8 en verder).
- 2.2.6** De betrokken resultaatverantwoordelijk manager van een gemeentelijke dienst of een gemeentelijk project maakt de relevante gedeelten van deze leidraad onderdeel van opdrachten die in het kader van de hieronder beschreven werkzaamheden worden verstrekt. In bestekken, opdrachtbrieven en contracten wordt expliciet verwezen naar deze leidraad. De leidraad wordt als bijlage opgenomen bij opdrachtbrieven en contracten. De opdrachtnemer bevestigt met de opdrachtovereenkomst de werkzaamheden volgens deze leidraad uit te voeren.
- 2.2.7** De gemeente Utrecht, dan wel opdrachtnemer indien gedelegeerd, is verantwoordelijk voor het correct verwerken van de in 2.2.3 genoemde gegevens in de planning en bestekvoorbereiding van de werkzaamheden. In contracten tussen resultaatverantwoordelijk manager en opdrachtnemer wordt verwezen naar de standaardbepalingen 2.2.8 en 2.3.5.
- 2.2.8** Standaardbepalingen, waarnaar verwezen dient te worden in het contract tussen gemeente en opdrachtnemer:
- De opdrachtnemer is verantwoordelijk voor het adequaat uitvoeren van de in deze leidraad beschreven maatregelen, ook als deze in onderaanneming worden uitgevoerd.
  - De opdrachtnemer is verantwoordelijk voor het tijdig, correct en volledig informeren en instrueren van de bij de werkzaamheden en maatregelen betrokken personen.

- c. De opdrachtnemer is verantwoordelijk voor het aanwezig zijn van deze leidraad met bijlagen dan wel een uitwerking daarvan (ecologisch werkprotocol) op de locatie waar de werkzaamheden worden uitgevoerd.
- d. De opdrachtnemer is verantwoordelijk voor het geven van een adequate invulling aan de algemene zorgplicht tijdens de uitvoering van de werkzaamheden, ook in gevallen waarin deze leidraad niet voorziet.
- e. De opdrachtnemer kan door de gemeente Utrecht aansprakelijk worden gesteld voor schade, als deze het gevolg is van het niet naleven van deze leidraad.
- f. De gemeente Utrecht is bevoegd om sancties tegen de opdrachtnemer te treffen, als blijkt dat deze zich niet houdt aan de leidraad.
- g. In gevallen waarin deze leidraad niet voorziet en bij twijfel over de meest adequate uitvoering van maatregelen, wordt door initiatiefnemer tijdig advies ingewonnen bij een ecooloog van gemeente dan wel een door de gemeente aan te wijzen deskundige. Eventueel hieruit voortvloeiende maatregelen worden conform het advies uitgevoerd.

2.3 Informatieverzameling en – verstrekking beschermde soorten

2.3.1 Nationale Databank Flora en Fauna (NDFF)

De gemeente Utrecht verzamelt informatie over de binnen de gemeentegrenzen voorkomende (beschermde) soorten in de NDFF, ten behoeve van het gebruik bij de planning en uitvoering van de werkzaamheden. Deze gegevens worden centraal beheerd en ontsloten middels de natuurwaardenkaart. De gegevens worden verzameld volgens gangbare, geaccepteerde inventarisatiemethoden, zoals in gebruik bij ecologische adviesbureaus aangesloten bij het Netwerk Groene Bureaus, Particuliere Gegevensbeherende Organisaties en protocollen van de Gegevensautoriteit Natuur.

2.3.2 Referentielijsten soorten

In [bijlage 2](#) van deze leidraad is een lijst opgenomen van soorten van de drie beschermingsregimes volgens de Wet natuurbescherming, waarvan op het moment van opstellen van de leidraad bekend is dat zij in de gemeente Utrecht voor komen, dan wel op grond van natuurlijke verspreiding potentieel kunnen voorkomen. Hieraan toegevoegd zijn de soorten die door de gemeente Utrecht in het kader van actieve soortbescherming –de Utrechtse Soortenlijst- worden beschermd. Wanneer in het kader van een activiteit een lijst wordt opgesteld van voorkomende beschermde soorten, dient deze lijst als referentielijst te worden gehanteerd. De projectverantwoordelijke dient aan te geven welke beschermde soorten van de lijst voorkomen en waar. Daarbij dient tevens het ontbreken van overige wel in de lijst vermelde soorten eveneens te worden verantwoord. Als de beschikbare informatie niet toereikend is deelt de gemeente dit mede aan de projectverantwoordelijke. Tevens verstrekt de gemeente aan deze de opdracht om eventueel ontbrekende informatie in te winnen en te laten opnemen in de NDFF voor 1 januari van het jaar van onderzoek.

2.4 Informatieverstrekking en evaluatie

2.4.1 De gemeente Utrecht draagt er zorg voor dat de opdrachtnemer tijdig en adequaat is geïnformeerd over de bestaande natuurwaarden voor zover bekend door de lijst en de kaarten genoemd in 2.3.1 en 2.3.2 toe te voegen aan opdrachtbrieven en contracten. Markering en aanwijzing in het veld kunnen eventueel de kaart vervangen.

2.4.2 De gemeente Utrecht draagt er zorg voor dat in opdracht van gemeente of (onder)aannemer verzamelde gegevens over beschermde soorten, Utrechtse Soorten en (broed)vogels met jaarrond

beschermde nestplaats verkregen uit veldonderzoek worden verwerkt in de NDFF binnen het jaar van verzamelen en uiterlijk binnen twee maanden na afronding van de opdracht.

- 2.4.3** De gemeente Utrecht draagt er zorg voor dat specifieke bepalingen met betrekking tot onderzoeksplicht en informatieverstrekking –in gevallen dat geen actuele gegevens voorhanden zijn en actualisatie daarvan wordt doorgezet naar opdrachtnemer– worden opgenomen in het contract tussen gemeente en opdrachtnemer:
- a. Ten behoeve van elk plan of project in het kader van bestendig beheer en onderhoud of ruimtelijke ontwikkeling waarop deze leidraad van toepassing is, wordt door gemeente dan wel opdrachtnemer, in kaart gebracht of in het plangebied en de directe omgeving beschermde soorten en vogels met een (mogelijk) jaarrond beschermde nestplaats voorkomen. De gemeente stelt hiertoe eventueel beschikbare gegevens beschikbaar. Voor zover deze ontoereikend zijn, verricht opdrachtnemer afdoende aanvullend onderzoek. Bij het in kaart brengen van beschermde soorten worden door opdrachtnemer de volgende stappen doorlopen:
    1. Het bepalen van de verwachtingswaarde voor beschermde soorten door het raadplegen van de NDFF dan wel actuele natuurwaardenkaarten.
    2. Indien op basis van het raadplegen van de NDFF dan wel actuele natuurwaardenkaarten blijkt dat op een planlocatie beschermde soorten (kunnen) voorkomen, wordt hetzij nader onderzoek uitgevoerd, hetzij aangenomen dat de soort daadwerkelijk voorkomt en wordt gehandeld conform de bepalingen uit deze gedragscode (waaronder tevens valt dat zo nodig een ontheffing wordt aangevraagd).
  - b. Per locatie wordt door gemeente of opdrachtnemer, dan wel in opdracht van opdrachtnemer, een lijst van daar voorkomende beschermde soorten en vogels met jaarrond beschermde nestplaats opgesteld en een kaart waarop de verspreiding van de betreffende soorten zo nauwkeurig mogelijk is weergegeven.
  - c. Het detailniveau van de te verzamelen gegevens is zodanig dat afzonderlijke groeiplaatsen en /of vaste rust- en verblijfplaatsen te herkennen zijn.
  - d. De te verzamelen gegevens betreffende aanwezige beschermde soorten en vogels met een (mogelijk) jaarrond beschermde nestplaats geven de actuele situatie weer en zijn afhankelijk van soort en situatie ten hoogste 5 jaar oud: gegevens zijn 3 jaar geldig voor jaarrond beschermde vogelnesten en soorten van Bijlage IV van de Habitatrichtlijn evenals soorten van bijlage II van de Conventie van Bern en bijlage I bij de Conventie van Bonn. Voor overige soorten geldt een cyclus van 5 jaar. Van deze termijnen kan alleen worden afgeweken indien dat in ecologisch opzicht in het voordeel van de soort te verantwoorden valt. Zie Bijlage 2 voor een overzicht van de in dit kader relevante soorten.
  - e. Voor de zorgvuldige uitvoering van mitigerende maatregelen wordt door opdrachtnemer tijdig voorzien in deskundige ecologische begeleiding.
  - f. Verzamelde gegevens over flora en fauna dienen binnen twee maanden na afronding van de inventarisatie (de opdracht) opgenomen te worden in de NDFF. Dit geldt ook voor gegevens die in opdracht van een onderaannemer worden verzameld.

2.5 Slotbepalingen – Onverwachte soorten, afwijkingen en noodgevallen

- 2.5.1** Als bij de werkzaamheden onverwacht een beschermde soort, een jaarrond beschermd nest of broedende vogel wordt ontdekt waarvan het voorkomen in het werkgebied niet bekend was, worden de volgende gedragsregels gevolgd:
- a. De werkzaamheden worden onmiddellijk onderbroken (voor zover het risico bestaat dat er een overtreding ten aanzien van de betreffende soort kan optreden).
  - b. De onderbreking van de werkzaamheden wordt gebruikt om de opdrachtnemer en de initiatiefnemer te informeren en advies van een deskundige ecoloog in te winnen over de beste wijze om de soort te ontzien.

- c. Als het om een beschermde soort gaat die in deze leidraad staat, dan worden de gedragsregels uit deze leidraad toegepast.
  - d. Als het gaat om een beschermde soort die niet in deze leidraad wordt behandeld, wordt ontheffing aangevraagd. Behalve als een deskundige kan vaststellen dat ten aanzien van de nieuw aangetroffen soort geen verbodsbepalingen worden overtreden.
  - e. De onderbreking is niet nodig als een deskundige in redelijkheid kan vaststellen dat de soort geen negatieve effecten van de werkzaamheden ondervindt en er geen verbodsbepalingen jegens de nieuw aangetroffen soort worden overtreden. Het kan ook zijn dat de deskundige vaststelt dat de zorg voor de soort juist de voortgang van de werkzaamheden vereist.
  - f. De initiatiefnemer neemt contact op met het bevoegd gezag (Provincie) en overlegt over de ontstane situatie en vraagt zo nodig ontheffing aan.
  - g. De opdrachtnemer / uitvoerder legt nauwkeurig vast om welke soort het gaat, hoe de effectbepaling is, welke voorzorgsmaatregelen worden getroffen, hoe deze worden uitgevoerd en wat het resultaat daarvan is. Dit verslag wordt zo spoedig mogelijk ter beschikking van de initiatiefnemer gesteld. Verzamelde gegevens over flora en fauna dienen binnen een half jaar na waarneming cq. 2 maanden na afronding van de opdracht opgenomen te worden in de NDFF cq. te worden doorgegeven aan de gemeentelijke ecologen.
- 2.5.2** In gevallen waarin er twijfel bestaat over de meest adequate uitvoering van gedragsregels, wordt tijdig advies van een deskundige ingewonnen. De gedragsregels, die de deskundige adviseert, worden gevolgd.
- 2.5.3** Als het in een concreet geval niet mogelijk is, of voor de betreffende soort(en) niet wenselijk, om te handelen volgens de gedragsregels in deze leidraad kan van de gedragsregels in deze leidraad worden afgeweken onder de volgende voorwaarden:
- In het ecologisch werkprotocol wordt onderbouwd waarom het in een concrete situatie niet mogelijk is, of voor de betreffende beschermde soorten niet wenselijk, om te handelen volgens de gedragsregels in deze leidraad.
  - Een deskundige stelt een advies op waaruit blijkt dat de aangepaste werkwijze niet leidt tot grotere schade aan beschermde soorten dan de voorgeschreven werkwijze.
  - De aangepaste werkwijze wordt voldoende gedetailleerd beschreven en de uitvoerders worden dienovereenkomstig geïnstrueerd.
  - De beschrijving van de aangepaste werkwijze is op het werk en bij de directievoerder van het werk aanwezig.
- Als deze aangepaste werkwijze niet mogelijk is, dient men ontheffing aan te vragen.
- 2.5.4** In noodgevallen volgt u de volgende gedragsregels:
- a. Er is sprake van een noodgeval bij een acute bedreiging van de veiligheid of de volksgezondheid. Voorbeelden zijn stormschade en overstromingen. Ook het uitbreken van de iepziekte of andere besmettelijke ziekte van mens, dier of plant geldt als noodgeval.
    - b. In noodgevallen worden gedragsregels gevolgd, die passen bij de geest van deze leidraad. Als het noodgeval dat toelaat wordt een deskundige ingeschakeld, die adviseert over de wijze waarop de noodzakelijke werkzaamheden kunnen worden uitgevoerd opdat schade aan beschermde soorten, zoveel als redelijkerwijs mogelijk is, wordt voorkomen. De opdrachtnemer/uitvoerder beschrijft de gevolgde gedragsregels en de eventuele effecten op beschermde soorten en rapporteert daarover direct aan de initiatiefnemer. Deze neemt zo nodig contact op het bevoegd gezag (provincie).
  - c. Het inschakelen van een ecologisch deskundige en het vastleggen van de gevolgde werkwijze zijn van groot belang. Dan kan achteraf worden vastgesteld dat het ging om een niet-voorzienbaar noodgeval en dat naar omstandigheden naar beste kunnen is gehandeld.
  - d. De gemeente houdt een lijst bij van bomen waarop noodkap van toepassing is en was. Zie ook www.utrecht.nl/noodkap

2.6 Slotbepalingen – Toezicht, controle en evaluatie

- 2.6.1** De gemeente Utrecht draagt zorg voor tijdige aanpassing van deze leidraad als de (bekende) verspreiding van relevante soorten zodanig verandert dat het formuleren van specifieke maatregelen voor nieuwe soort(groep)en noodzakelijk wordt.
- 2.6.2** De gemeente Utrecht zorgt voor tijdige actualisering van deze leidraad, indien wijzigingen in wet- en regelgeving daartoe aanleiding vormen.

3 GEDRAGSREGELS RUIMTELIJKE ONTWIKKELING OF INRICHTING

3.1 Inleiding

Dit hoofdstuk beschrijft de gedragsregels voor werkzaamheden in het kader van ruimtelijke ontwikkeling of inrichting (ROI) als bedoeld in art. 3.31 lid 1 van de Wet natuurbescherming. Onder ROI vallen de volgende werkzaamheden binnen de gedragscode:

- sloop en renovatie van woningen
- sloop van overige, kleine gebouwen van max. 1 bouwlaag
- aanleg, vernieuwing of sloop van infrastructuur en kunstwerken
- dempen en achterstallig onderhoud aan watergangen en poelen
- kappen van bomen (in groepen, vrijstaand, lanen of in bos)
- verwijderen van struweel, gazon, grasland of ruigte.

De gedragscode is slechts inzetbaar voor een deel van de mogelijke ruimtelijke ontwikkelingen door of in opdracht van de gemeente; de toepasbaarheid voor bebouwing is beperkt tot woningen of kleine eenlaagse grondgebonden bebouwing, en enkel voor projecten van kleinschalige aard. In paragraaf 3.2 wordt per categorie de maximale omvang aangegeven; deze bepaalt de reikwijdte van de gedragscode voor ruimtelijke ontwikkeling en inrichting. Ontwikkelingen die zich binnen de kwalificerende habitattypen van een Natura 2000-gebied bevinden (met enkele uitzonderingen) vallen niet binnen de gedragscode.

De gedragscode is van toepassing op kleinschalige ruimtelijke ontwikkelingen. Voor projecten waarvoor een Utrechts PlanProces (UPP) wordt doorlopen kan in de regel niet gewerkt worden met deze gedragscode.

De werkzaamheden in het kader van ruimtelijke ontwikkeling of inrichting worden door de gemeente Utrecht (mede) uitgevoerd in het belang van de bescherming van volksgezondheid, openbare veiligheid, bescherming van wilde flora en fauna en dwingende redenen van groot openbaar belang (sociaal, economisch of wezenlijk gunstig voor het milieu).

De werkzaamheden die onder ROI vallen gaan verder dan beheer gericht op voortzetting van de bestaande situatie. Ze voorzien in de aanleg van nieuwe elementen of juist in verwijdering: sloop of kap van bestaande bebouwing of beplanting. De uitzondering is renovatie: het renoveren van woningen valt onder de gedragscode wanneer deze is gericht op het verduurzamen van de woning. Een transformatie van woningen naar een andere functie, of andere renovaties die niet als verduurzaming kunnen worden gezien, vallen dus niet onder de gedragscode.

De gedragsregels en werkinstructies voor ruimtelijke ontwikkeling en inrichting zijn in eerste instantie gericht op het voorkomen van overtreding van de Wnb. Voor een beperkt aantal soorten, en binnen deze soorten voor een beperkte selectie aan functies (voorbeeld: alleen zomer- en paarverblijfplaatsen van de vleermuissoorten waarvoor beperkt overtreden is toegestaan) zijn maatregelen voorgeschreven waarmee beperkt overtreden van de Wnb wordt toegestaan. Voor overige soorten of functies moet het overtreden van de Wnb alsnog worden voorkomen, eventueel met behulp van de gedragscode. Kan het overtreden van de Wnb niet worden voorkomen binnen de kaders van de gedragscode, dan is een regulier ontheffingstraject van de Wnb aan de orde.

Indien beschermde soorten of broedende vogels aanwezig zijn op de plaats waar werkzaamheden worden uitgevoerd en verbodsbepalingen uit de Wet natuurbescherming overtreden dreigen te

worden, zijn de werkzaamheden slechts in bepaalde perioden of alleen onder specifieke voorwaarden toegestaan.

Indien de werkzaamheden aantoonbaar conform deze leidraad worden uitgevoerd, is geen ontheffing nodig.

In paragraaf 3.2 wordt de reikwijdte van projecten beschreven waarvoor de gedragscode van toepassing is. Dit is afhankelijk van het doel en de omvang van het project.

In paragraaf 3.3 wordt de reikwijdte van beschermde soorten en functies aangegeven waar de gedragscode op van toepassing is.

Paragraaf 3.4 beschrijft de 'Natuurkalender', een hulpmiddel voor het bepalen van kwetsbare periodes voor de beschermde soorten.

In paragraaf 3.5 is een stappenplan weergegeven op basis waarvan de benodigde acties om te voldoen aan de gedragscode kunnen worden bepaald.

3.2 Reikwijdte projecten in gedragscode voor ruimtelijke ontwikkeling of inrichting

- 3.2.1** Deze leidraad is van toepassing binnen de gemeentegrens van de gemeente Utrecht, met toevoeging van de door gemeente Utrecht in eigendom zijnde en/of beheerde gebieden buiten de gemeentegrens, waaronder de landgoederen Amelisweerd en Rijnauwen.
- 3.2.2** De gedragscode is op grond van de Wet natuurbescherming alleen inzetbaar voor projecten die in het belang van de bescherming van volksgezondheid, openbare veiligheid, bescherming van wilde flora en fauna en dwingende redenen van groot openbaar belang (sociaal, economisch of wezenlijk gunstig voor het milieu) worden uitgevoerd. Zie paragraaf 2.2.1 in de gedragscode voor toelichting en uitzonderingen.
- 3.2.3** Ruimtelijke ontwikkelingen op terreinen die zijn aangewezen als kwalificerende habitattypen in Natura 2000-gebied, vallen buiten de reikwijdte van de gedragscode. Werkzaamheden aan of ten behoeve van infrastructuur binnen deze gebieden vallen wel onder het inzetbereik van de gedragscode, voor zover binnen de reikwijdte van een kleinschalige ontwikkeling.
- 3.2.4** Ontwikkelingen aan gebouwen waarbij huismus, gierzwaluw of gewone dwergvleermuis voorkomen, vallen niet onder de reikwijdte van deze leidraad. In deze situaties dient de gemeentebrede ontheffing 'Diervriendelijk Bouwen' te worden gevolgd.

3.2.5 De gedragscode is alleen inzetbaar voor kleinschalige ruimtelijke ontwikkelingen of inrichtingen van bepaalde categorieën (Tabel 1). Voor grotere ontwikkelingen of ontwikkelingen die buiten onderstaande beschrijvingen vallen dient de reguliere onderzoeksprocedure met indien nodig ontheffing te worden gevolgd. Dit zijn in de regel projecten waarvoor een UPP wordt doorlopen.

Tabel 1. Reikwijdte kleine projecten in ruimtelijke ontwikkeling of inrichting.

Handeling	Aantal/lengte/oppervlakte	Opmerkingen
Sloop van woningen (woonbebouwing van max. 4 woonlagen)	Max 20 stuks per project met een totale oppervlakte van 2000 m ²	Totaal van de projecten in een jaar mag maximaal 25% van het element omvatten. Onder element wordt een gebied met dezelfde vier postcodecijfers verstaan.
Renovatie van woningen, portiekwoningen of flats (alleen verduurzaming van woningen)	Max 100 stuks per project met een totale oppervlakte van 10.000 m ²	Totaal van de projecten in een jaar mag maximaal 25% van het element omvatten. Onder element wordt een gebied met dezelfde vier postcodecijfers verstaan.
Sloop van grondgebonden bebouwing (max. 1 bouwlaag)	Maximaal 40 stuks per project met ieder een maximale oppervlakte van 15 m ²	Totaal van de projecten in een jaar mag maximaal 25% van het element omvatten. Onder element wordt een gebied met dezelfde vier postcodecijfers verstaan.
Sloop, aanleg of renovatie van Infrastructurele kunstwerken (excl. Tunnels)	Geen maximale oppervlakte, aantal of lengte	
Aanleg of vernieuwing infrastructuur (bijv. voet-, fietspaden, wegen, kabels, leidingen)	Max. 1000m	
Watergangen, dempen (inclusief duikers)	Max. 1000m	Maximumbreedte van 5m. Totaal van projecten in een jaar mag maximaal 25% van het element omvatten
Achterstallig onderhoud van watergangen	Max. 1000m	Totaal van de projecten in een jaar mag maximaal 25% van het element omvatten.
Dempen of aanpassen poelen	Max. 200 m ²	Totaal van de projecten in een jaar mag maximaal 25% van het element omvatten.
Kappen boomgroep of vrijstaande boom	Max. 0,5 ha	Totaal van de projecten in een jaar mag maximaal 25% van het element omvatten.
Kappen bos (aaneengesloten complex van houtopstanden van ten minste 5 ha)	Max 0,5 ha	Totaal van de projecten in een jaar mag maximaal 25% van het element omvatten.
Kappen bomenrij of laan	Max. 20 bomen per laan of rij	
Verwijderen struweel	Max. 1 ha	Totaal van de projecten in een jaar mag maximaal 25% van het element omvatten.
Verwijderen gazon, grasland of ruigte	Max. 1 ha.	Totaal van de projecten in een jaar mag maximaal 25% van het element omvatten.

3.2.6 In de gedragscode en deze leidraad zijn werkzaamheden gecategoriseerd zoals in Tabel 2. Werkzaamheden die buiten deze omschrijvingen vallen kunnen niet met behulp van deze gedragscode worden uitgevoerd. Als de verbodsbepalingen in de Wnb tijdens een dergelijke ingreep kunnen worden overtreden dan kan een ontheffing van de Wnb alsnog vereist zijn. Ingrepen kunnen ook betrekking hebben tot meerdere categorieën tegelijk.

3.2.7 De categorieën zoals weergegeven in Tabel 2 zijn gelijk voor bestendig beheer en onderhoud en voor ruimtelijke ontwikkeling en inrichting. De invulling van de categorieën is echter anders.

Tabel 2. Overzicht categorieën werkzaamheden in ruimtelijke ontwikkeling of inrichting zoals bedoeld in deze leidraad.

Categorie	Beschrijving
1. Gebouwen en werken	Slopen of rooveren van woningen, eenlaagse bebouwing met overige functies; sloop, renovatie en aanleg van kunstwerken en infrastructuur.
. Houtige begroeiingen	(gedeeltelijk) vellen of rooien van bomen; solitair, boomgroepen, bos, bomenrijen en –lanen; verwijderen van struweel; aanleggen of verwijderen van ondergrondse (nuts)voorzorgingen onder houtige begroeiingen.
3. Kruidige begroeiingen en onbegroeid terrein	Verwijderen of ingrijpend wijzigen van gazon, grasland, ruigte of struweel; omvormen van onbegroeid terrein, verwijderen of omvormen gronddepots of –lichamen, aanleg of verwijderen van ondergrondse (nuts)voorzorgingen in bovengenoemde typen.
4. (Half)verhardingen en terreinmeubilair	(gedeeltelijk) verwijderen of vervangen van verhardingen (ook depots), terreinmeubilair, ondergrondse (nuts)voorzorgingen onder een verharding.
5. Wateren en oevers	(Her)profileren van oevers, waterbodems en (gedeeltelijk) dempen van open water, aanleg of verwijderen van (nuts)voorzorgingen onder water.

3.2.8 Binnen de gemeente Utrecht vormen werkzaamheden aan de volgende elementen of gebieden het grootste risico ten aanzien van beschermde soorten en Utrechtse Soorten:

- Hooilanden en oevers (o.a. orchideeën, ringslang, kleine karekiet, wilde bijen en hun drachtplanten);
- Muren en kades (o.a. varens);
- Kleinere wateren en poelen (o.a. kamsalamander, rugstreeppad, grote en kleine modderkruiper, platte schijfhoren, bittervoorn);
- Bomen en bomenrijen (o.a. vleermuizen, vogels met jaarrond beschermd nest, eekhoorn, boommarter, paddenstoelen);
- Gebouwen algemeen (huismus, gierzwaluw, vleermuizen)
- De landgoederen Amelisweerd, Rijnauwen, Haarzuilens en Oud Zuilen, Zocheerplantsoen en op begraafplaatsen (o.a. vleermuizen, broedvogels, das, boommarter, ringslang, eekhoorn, paddenstoelen)
- De Utrechtse forten (o.a. vleermuizen, ringslang, broedvogels, kleine marterachtigen, wilde bijen)
- Maximapark (steenuil)
- Noorderpark (o.a. rugstreeppad, heikikker, gestreepte waterroofkever, ringslang)
- Haarzuilens en omgeving (o.a. vleermuizen, rugstreeppad)
- Polder Rijnenburg (o.a. heikikker, platte schijfhoren, weidevogels, steenuil)
- Braakliggende terrein en graslanden ten westen van de A2 (kievit en andere weidevogels)
- Grondlichamen in Leidsche Rijn / Vleuten de Meern (oeverzwaluw)

3.3 Reikwijdte soorten in gedragscode voor ruimtelijke ontwikkeling of inrichting

3.3.1 In de gedragscode en deze leidraad worden gedragsregels en maatregelen beschreven die als doel hebben schade aan beschermde en niet-beschermde soorten te minimaliseren, te voorkomen of beperkt toe te staan. De soorten waarvoor de gedragscode geldt staan vermeld in bijlage 2 van deze leidraad. Afhankelijk van de soort mogen de volgende type maatregelen worden toegepast:

- **Voorkomen**

Wanneer de maatregelen worden gevolgd, voorkomt dit schade aan de beschermde soorten of hun leefgebied, bijvoorbeeld op locaties met essentieel leefgebied of rust- en voortplantingsplaatsen (in bijlage 2 aangegeven als 'Voorkomen').

- **Beperken**

Deze maatregelen zijn gericht op het beperken van nadelige effecten, waarbij schade of verstoring in beperkte mate wordt toegestaan zonder hierbij de staat van instandhouding van beschermde soorten te schaden. Hiervoor moet de werkzaamheid onder een wettelijk geldig belang vallen, en moeten alternatieven in locatie, tijd en werkwijze (die nadelige effecten zouden kunnen voorkomen) onmogelijk zijn (in bijlage 2 aangegeven als 'Beperken').

- **Niet van toepassing**

Voor sommige soorten is de gedragscode in principe niet van toepassing ('N.V.T' in bijlage 2) omdat deze soorten enkel in kwalificerende habitattypen (Natura 2000) voorkomen waar de gedragscode niet geldig is (zie 3.2.4). Worden deze soorten toch aangetroffen bij een project dat binnen de reikwijdte van de gedragscode valt, dan worden maatregelen genomen die inzetten op 'Voorkomen'.

3.3.2 Bij werkzaamheden in het kader van ruimtelijke ontwikkeling en inrichting gelden strengere regels dan voor bestendig beheer en onderhoud. Voor slechts een beperkte selectie soorten is het

overtreden van de Wnb bij ruimtelijke ontwikkeling beperkt toegestaan volgens de gedragscode. Binnen de selectie van soorten waarvoor 'Beperken' is toegestaan, is niet altijd voor alle gebiedsfuncties 'Beperken' toegestaan. Voorbeeld: voor de vier vleermuissoorten waarvoor 'Beperken' is toegestaan, is dit alleen het geval voor zomer- en paarverblijfplaatsen. Bij aantasting van kraam- en winterverblijven kan niet middels deze leidraad gewerkt worden en is ontheffing nodig.

- 3.3.3** Een aantal beschermde soorten is vrijgesteld van de verbodsbepalingen in de Wnb in de provincie Utrecht voor projecten die vallen onder ruimtelijke ontwikkeling of inrichting. Voor deze soorten geldt nog wel de zorgplicht. Bij het volgen van de principes van het algemeen zorgvuldig handelen zal vermijdbare schade aan deze soorten worden voorkomen. Het wordt aanbevolen om bij projecten waarbij deze soorten zijn aangetroffen te werken volgens de maatregelen die gelden voor alle soorten (binnen de relevante soortgroep). Dit geeft direct invulling aan het zorgvuldig handelen. De lijst met vrijgestelde soorten van de Provincie Utrecht kan gewijzigd worden; in het geval dat een soort niet meer vrijgesteld is, zal een aanvulling van deze leidraad vereist zijn. Let op dat veel van de vrijgestelde soorten van de Provincie Utrecht benoemd zijn als soorten die we willen versterken in de gemeente Utrecht. De gunstige staat van instandhouding is voor deze soorten binnen onze gemeentegrenzen niet aangetoond.
- 3.3.4** Wanneer in de gemeente Utrecht nieuwe beschermde soorten verschijnen (die eerder nog niet voorkwamen) en geen sprake is van een incidentele waarneming maar van een standvastige situatie waarop in beheer en onderhoud op moeten geanticipeerd, dan wordt de lijst met soorten en activiteiten waarop de leidraad van toepassing is uitgebreid.
- 3.3.5** Voor Utrechtse Soorten geldt dat maatregelen getroffen moeten worden ter bescherming en stimulering van de soort. De maatregelen zijn gericht op het voorkomen en beperken van schade. Aanvullend daarop dienen maatregelen uitgewerkt te worden ter stimulering van Utrechtse Soorten.

3.4 Werken met de natuurkalender

- 3.4.1** Voor elke specifieke werkzaamheid op een locatie met beschermde soorten, geldt een specifieke natuurkalender. Hierin is de voorkeursperiode aangegeven voor uitvoering, alsmede de periode waarin werkzaamheden alleen onder strikte voorwaarden kunnen worden uitgevoerd. Ten slotte is de periode vermeld waarin de werkzaamheden verboden zijn.

Tabel 3. Legenda bij periode-aanduidingen natuurkalender.

groene periode	In deze periode is de kans op negatieve effecten op betreffende soort(groep) uitgesloten of zeer klein. Dit is de voorkeursperiode voor de uitvoering van werkzaamheden op locaties waar deze (soort)groep voorkomt.
gele periode	In deze periode is de soort(groep) kwetsbaar. Werkzaamheden kunnen in deze periode worden uitgevoerd, mits beschermende maatregelen worden getroffen.
rode periode	In deze periode is de soort(groep) uiterst kwetsbaar. Bijvoorbeeld omdat zij nesten met eieren of weinig mobiele jongen hebben. Mogelijk heeft de locatie op dat moment een belangrijke functie als foerageergebied. Ook kan het zijn dat het uitsluiten van aanwezigheid in deze periode nagenoeg onmogelijk is, bijvoorbeeld als gevolg van dichte begroeiing. <i>De rode periode geeft aan dat werkzaamheden op locaties met beschermde soorten in deze periode in eerste instantie niet gepland worden, tenzij sprake is van een calamiteit of dreigende situatie.</i>

- 3.4.2** Met de term broedseizoen wordt een periode aangeduid waarin de meeste soorten vogels op het nest zitten. Dit is de periode van maart tot en met juli. Van een wettelijk vastgesteld of in tijd begrensd broedseizoen is echter geen sprake; door sommige soorten wordt nagenoeg jaarrond gebroed (houtduif), andere soorten zitten vroeg in de winter al (reigers, uilen) of tot laat in het jaar nog (o.a. meerkoet, huiszwaluw) op het nest. Jaarrond dient dan ook waakzaamheid te worden betracht bij werkzaamheden op locaties waar vogels kunnen broeden.

In het broedseizoen kunnen bomen of struweel worden gekapt, mits vast staat dat in de boom of struik geen vogels broeden en de werkzaamheden niet leiden tot verstoring van broedende vogels in de directe omgeving. Bedenk dat in een aantal situaties het vaak niet mogelijk is om aanwezigheid van broedende vogels uit te sluiten. Denk aan grote bomen die vol in blad staan, bomen met veel holten, spleten en dicht (bos)plantsoen. In dergelijke gevallen geldt het voorzorgsprincipe: geen werkzaamheden uitvoeren, tenzij sprake is van een noodsituatie.

3.5 Het werkproces: maatregelen bij de voorbereiding van ruimtelijke ontwikkeling en inrichting

3.5.1 Bij het uitwerken van een initiatief van ruimtelijke ontwikkeling kan het volgende 'stappenplan Gedragscode ruimtelijke ontwikkeling en inrichting' worden gevolgd. Op basis daarvan kan worden bepaald of de activiteit binnen de reikwijdte van de gedragscode valt. Kortweg worden de volgende stappen doorlopen:

1. Verzamelen informatie over het project
2. Ecologisch vooronderzoek
3. Bepalen of de gedragscode kan worden gebruikt
4. Controleren en/of verzamelen van soortinformatie
5. Toetsen aan verbodsbepalingen Wnb
6. Uitwerken zorgvuldig handelen door opstellen ecologisch werkprotocol
7. Zorgvuldig realiseren
8. Omgaan met calamiteiten

1. Verzamelen informatie over het project

3.5.2 De kenmerken van het project worden verzameld om de risico's met betrekking tot beschermde soorten te beoordelen en de toepasbaarheid van de gedragscode te toetsen:

- Betreft het project een ruimtelijke ontwikkeling of inrichting, of vallen de werkzaamheden onder bestendig beheer en onderhoud? In het laatste geval is een andere aanpak vereist (zie hoofdstuk 5 in deze leidraad).
- Wat is de werklocatie en de werkgrens, inclusief aan- en afvoerroutes, depots, etc.?
- Wat is de bestaande situatie, wat is de beoogde situatie, welke wijzigingen zijn beoogd?
- Aanleiding: gebeurt het project in het kader van één of meer wettelijke belangen uit de Wnb (zie 3.2.3), en zo ja, welke?
- Wat is de planning, gelden er vaste data?

2. Ecologisch vooronderzoek

3.5.3 Een ecoloog beoordeelt of er potenties voor beschermde natuurwaarden en Utrechtse Soorten (de soorten in bijlage 2 inclusief Utrechtse Soorten) aanwezig zijn op de werklocatie en binnen de invloedssfeer van de werkzaamheden. Een quick scan Wet natuurbescherming is een ecologisch vooronderzoek dat inzicht biedt in de mogelijk voorkomende beschermde flora en fauna; de projectleider kan hiervoor een quick scan laten uitvoeren. Uit de quick scan kan blijken dat er geen beschermde natuurwaarden of Utrechtse Soorten in het geding zijn bij uitvoering van het project. In dat geval hoeven alleen stimulerende maatregelen voor Utrechtse Soorten te worden getroffen en vervalt de rest van het stappenplan. De algemene zorgplicht is dan nog wel van toepassing.

3. Bepalen of de gedragscode kan worden gebruikt

3.5.4 Op basis van de verzamelde data uit paragraaf 3.5.2. wordt bepaald of het project binnen de omvangscriteria van de gedragscode valt (Tabel 1). Als dit niet het geval is, en er wel beschermde

soorten (kunnen) voorkomen, zal bij (mogelijk) overtreden van de Wnb een ontheffing van de Wnb nodig kunnen zijn. Ook kan om uiteenlopende redenen worden gekozen om niet volgend de gedragscode te werken en een regulier juridisch traject volgens de Wnb te doorlopen.

- 3.5.5** Of de gedragscode kan worden gebruikt hangt vervolgens af van de aangetroffen beschermde soort(en) en de functie(s) van het werkgebied voor de soort(en).

4. Controleren en/of verzamelen soortinformatie

- 3.5.6** In de initiatief- of ontwerpfasen is gedetailleerde ecologische data (soortinformatie) vereist om de impact van het project op beschermde soorten te kunnen bepalen. De ecoloog bepaalt of soortinformatie beschikbaar, actueel en volledig genoeg is om de invloed van het project te kunnen bepalen (Gedragscode hoofdstuk 3.2).
- 3.5.7** Ook de invloedzone van de werkzaamheden rondom het projectgebied wordt beoordeeld op mogelijke effecten op beschermde natuurwaarden. Dit is het gebied waarbinnen mogelijke verstoringfactoren voor flora en fauna van toepassing zijn, zoals geluid, visuele verstoring of trillingen als gevolg van het project.
- 3.5.8** De gemeente en/of ecoloog kan ter ondersteuning data aanleveren uit de Nationale Databank Flora & Fauna (NDFF) en/of eigen database.
- 3.5.9** Als soortinformatie van het werkgebied en de invloedssfeer van de werkzaamheden niet beschikbaar, volledig of actueel is, dan is aanvullend onderzoek nodig om voldoende inzicht te krijgen in de beschermde functionaliteiten binnen het werkgebied. De ecoloog bepaalt de benodigde onderzoeksinspanning.
- 3.5.10** De te verzamelen gegevens betreffende aanwezige beschermde soorten en vogels met een (mogelijk) jaarrond beschermde nestplaats geven de actuele situatie weer en zijn afhankelijk van soort en situatie ten hoogste 5 jaar oud: gegevens zijn 3 jaar geldig voor jaarrond beschermde vogelnesten en soorten van Bijlage IV van de Habitatrichtlijn evenals soorten van bijlage II van de Conventie van Bern en bijlage I bij de Conventie van Bonn. Voor overige soorten geldt een cyclus van 5 jaar. Van deze termijnen kan alleen worden afgeweken indien dat in ecologisch opzicht in het voordeel van de soort te verantwoorden valt. Zie Bijlage 2 voor een overzicht van de in dit kader relevante soorten. Er moet inzicht zijn in de exacte locaties van rust- en voortplantingsplaatsen. Er moet inzicht zijn in eventuele functionaliteit van het werkgebied als essentieel leefgebied van beschermde soorten. De ecoloog bepaalt of de soortinformatie volledig is.
- 3.5.11** Indien data niet beschikbaar, onvolledig of niet meer actueel is, moet er (opnieuw) onderzoek worden uitgevoerd. Dit geschiedt volgens geldende protocollen en werkwijzen voor zover beschikbaar voor de te verwachten soorten. Concreet gaat dit om de Kennisdocumenten van BII12 het Vleermuisprotocol 2020 en de soortinventarisatieprotocollen van het NGB. Bestaat er geen geldend protocol, dan bepaalt de ecoloog de inventarisatiemethode. De gedragscode geeft hiervoor richtlijnen (Bijlage 5 van de gedragscode).

5. Toetsen aan verbodsbepalingen

- 3.5.12** De ecoloog beoordeelt het project met behulp van de ecologische data en controleert of er verboden uit de Wnb (mogelijk) worden overtreden bij uitvoer van het project.

3.5.13 Als er rust- en voortplantingsplaatsen of essentieel leefgebied van beschermde soorten aanwezig is op de werklocatie, bestaat de kans op het doden van individuen en het verstoren en beschadigen van rust- en voortplantingsplaatsen.

3.5.14 Als er rust- en voortplantingsplaatsen aanwezig zijn buiten de werklocatie, maar binnen de invloedzone van de werkzaamheden, dan bestaat de kans op verstoring.

6. Uitwerken zorgvuldig handelen

3.5.15 Het uitgangspunt van zorgvuldig handelen is dat er (mogelijk) verbodsbepalingen worden overtreden met het project. Met behulp van het afwegingskader 3.5.17 wordt in eerste instantie getracht om overtredingen te voorkomen. Indien dit aantoonbaar niet mogelijk is en er een wettelijk belang (3.2.3) geldt, en voor de aanwezige soorten beperkte overtreding mogelijk is (Bijlage 2), dan wordt beperkte schade toegestaan zonder ontheffing.

3.5.16 De ecoloog bepaalt op basis van de locatie en werkzaamheden, in combinatie met de aanwezige soort(en) en functie(s) van het werkgebied voor de soort(en) de verstoringvrije afstand, de kwetsbare gebruiksperiode en functionaliteitszone. De gedragscode biedt hiervoor handvatten (Gedragscode paragrafen 3.4.1, 3.4.2 en 3.4.3 en bijlage 5).

3.5.17 Per aanwezige soort en functionaliteit wordt bepaald of overtreding kan worden voorkomen met maatregelen uit de maatregelencatalogus ruimtelijke ontwikkeling of inrichting (hoofdstuk 4); buiten verstoringvrije afstand werken, buiten functionaliteitszone werken, buiten essentieel leefgebied werken, buiten soortspecifieke kwetsbare periode werken. Dit zijn maatregelen van categorie A, B of C (hoofdstuk 4). Indien dit niet mogelijk is (en er dus geen alternatieven zijn in ruimte, tijd of werkwijze), dan kan worden overgegaan naar de volgende stap.

3.5.18 Kan overtreding niet worden voorkomen, dan moeten de werkzaamheden zo worden uitgevoerd dat er slechts in beperkte mate verboden uit de Wnb worden overtreden. Dit mag alleen op basis van categorie D-maatregelen uit de maatregelencatalogus ruimtelijke ontwikkeling en inrichting (hoofdstuk 4). Indien de uitvoering van de werkzaamheden niet mogelijk is binnen de maatregelen uit de catalogus, dan kan geen gebruik worden gemaakt van de gedragscode en is aanpassing van project of werkwijze aan de orde, ofwel een regulier juridisch traject Wnb.

3.5.19 Een ecologisch werkprotocol wordt opgesteld waarin informatie over project, soorten, risico's en de te nemen maatregelen worden gebundeld. Dit gebeurt volgens 'RO-checklist III - Format ecologisch werkprotocol', op pagina 82 van de gedragscode. Dit wordt in de planvormingsfase op hoofdlijnen ingevuld.

3.5.20 Het ecologisch werkprotocol wordt bijgewerkt met een steeds meer specifieke aanpak naarmate details van de realisatie concreter worden. Hierbij wordt altijd de maatregelencatalogus ruimtelijke ontwikkeling en inrichting als basis gebruikt.

3.5.21 Format Ecologisch werkprotocol

Gemeente hanteert een standaard ecologische werkprotocol. De laatste versie is bij aanvraag beschikbaar.

Algemene werkbeschrijving

Omschrijving van het project waar dit ecologisch werkprotocol bij hoort.

Risicoanalyse

Projectinformatie (zie 3.5.2)

Werklocatie en werkgrens

Werkzaamheden

Wettelijk belang

Planning

Soortinformatie

Risicoanalyse

Welke verboden van de Wnb kunnen overtreden worden? (zie 3.5.12)

Conclusie: is het werk uitvoerbaar middels voorkomen of beperken van overtredingen?

Risicomanagement

Deskundig handelen

Inzet deskundig personeel (aantoonbaar)

Wanneer werkinstructies: overdracht informatie en werkwijze

Zorgvuldig handelen

Algemeen zorgvuldig handelen:

- Controle informatie in het veld
- Planning
- (aangepaste) werkwijze: techniek, werkrichting, fasering
- (beperken van) geluid, trilling en licht
- (beperken van) vernatting / verdroging
- (beperken van) menselijke aanwezigheid/verstoring
- Omgang met vrijkomende materialen

Specifiek zorgvuldig handelen:

Omgang met individuen, rust- en voortplantingsplaatsen en leefgebied van aanwezige soorten: uitwerken voorkomen en/of beperken schade op basis van maatregelencatalogus ruimtelijke ontwikkeling (hoofdstuk 4 in deze leidraad).

Verzamelen en uitwisselen gegevens

Aanpak controle actualiteit soortgegevens

Format voor overdracht soortgegevens

Overdrachtmomenten

Communicatie

Taakverdeling communicatie

Overlegmomenten, bijwoonpunten en veldcontroles.

Tussen- en eindevaluatie

Omgaan met calamiteiten

Op basis van 3.5.24

7. Zorgvuldig realiseren

- 3.5.22** De realisatie van de ontwikkeling dient aantoonbaar conform het ecologisch werkprotocol (en dus volgens de gedragscode) plaats te vinden:
- De gedragscode en het ecologisch werkprotocol zijn aanwezig op de werklocatie;
  - Medewerkers krijgen een werkinstructie op basis van dit plan van dit ecologisch werkprotocol;
  - Mutaties in de aanpak worden verwerkt in het ecologisch werkprotocol;
  - Tijdelijke voorzieningen zoals markeringen of tijdelijke rust- en verblijfplaatsen worden na afronding verwijderd;
  - Het projectdossier wordt minimaal vijf jaar gearchiveerd.

8. Omgaan met calamiteiten

- 3.5.23** Een calamiteit betreft een onvoorziene gebeurtenis die actie vereist vanwege een acuut risico voor de volksgezondheid of openbare veiligheid. In acute situaties kunnen maatregelen uit deze leidraad of de gedragscode mogelijk niet worden opgevolgd.
- 3.5.24** Wanneer acuut gevaar niet (meer) aan de orde is en er tijd is voor afstemming en maatregelen wordt onmiddellijk met een ecologisch deskundige overlegd over de te nemen maatregelen om bescherming van aanwezige beschermde soort(en) het best te waarborgen. Op basis van dit advies wordt een afweging gemaakt over het vervolg van het project.
- 3.5.25** Een verslag van de calamiteit, het advies van decoloog en de getroffen maatregelen, evenals eventuele effecten op beschermde soorten worden gedocumenteerd in het projectdossier en zo mogelijk vastgelegd op beeld. Op deze manier wordt het zorgvuldig handelen aangetoond.

4 MAATREGELENCATALOGUS EN NATUURKALENDER RUIMTELIJKE ONTWIKKELING EN INRICHTING

In deze maatregelencatalogus worden maatregelen in vier categorieën (A, B, C en D) geplaatst. Maatregelen van de typen A, B en C zijn gericht op het voorkomen van overtreding. Maatregelcategorie D is gericht op het beperken van overtreding, toegestaan door het werken volgens de gedragscode. Deze maatregelcategorie mag alleen worden gebruikt wanneer er geen alternatieven voorhanden zijn, er sprake is van een in de wet genoemd belang, en alleen wanneer deze maatregelcategorie is toegestaan voor de soort en functie voor de soort (zie bijlage 2). De keuze van maatregelen wordt zorgvuldig bepaald en onderbouwd volgens het stappenplan in paragraaf 3.5 van deze leidraad.

4.1 Gebouwen en werken

De werkzaamheden in deze categorie omvatten het (ver)bouwen/renoveren, aanbouwen en (gedeeltelijk) verwijderen van gebouwen, (civieltechnische) werken en bovengrondse nutsvoorzieningen. Voorbeelden zijn: huizen, bruggen, stuwen, kade- en grachtenmuren en fietstunnels.

Ontwikkelingen aan gebouwen waarbij huismus, gierzwaluw of vleermuizen voorkomen, vallen niet onder de reikwijdte van deze leidraad. In deze situaties dient de gemeentebrede ontheffing 'Diervriendelijk Bouwen' te worden gevolgd.

Voor het bouwrijp maken van een terrein, zie categorieën Kruidige begroeiing en (Half)verharding. Wanneer werkzaamheden vanaf het water worden uitgevoerd met negatieve effecten op watergebonden soorten zie ook categorie Water en oevers.

LET OP: onderstaande kalender is alleen van toepassing INDIEN beschermde soorten aanwezig zijn.												
	jan	feb	maa	apr	mei	jun	jul	aug	sep	okt	nov	dec
Vogels												
Kerkuil												
Steenuil												
Slechtvalk												
Grote gele kwikstaart												
Huisumus												
Gierzwaluw												
Ringmus												
Boerenzwaluw												
Huiszwaluw												
Meeuwen, Visdief												
Ooievaar												
Vleermuizen												
Zoogdieren												
Steenmarter												
Reptielen en amfibieën												
Planten												
	Geen maatregelen nodig, wel zorgplicht.											
	Activiteiten uitvoeren onder voorwaarden (zie onder).											
	Activiteit niet uitvoeren, tenzij sprake is van een calamiteit of acuut veiligheidsrisico.											

4.1.1 Vogels

Alle soorten

A Bij gebouwen en werken met rust of voortplantingsplaatsen van beschermde vogelsoorten worden geen werkzaamheden uitgevoerd óf worden deze delen gemarkeerd en ontzien tijdens de werkzaamheden. Verstoring van broedgevallen door werkzaamheden in de directe omgeving van deze gebouwen dient te worden voorkomen of er dienen maatregelen getroffen worden om dat te voorkomen door bijvoorbeeld het aanbrengen van een beschermingszone.

B Werkzaamheden worden uitgevoerd buiten de soortspecifieke broedperiode. Voor nesten die jaarrond worden gebruikt of waar elk jaar naar toe wordt teruggekeerd geldt dat deze functies behouden moeten blijven.

Kerkuil, steenuil, slechtvalk en grote gele kwikstaart

B Werkzaamheden worden uitgevoerd buiten de broedperiode. Dit betreft een indicatieve periode van februari tot en met juli voor steenuil en tot en met augustus voor kerkuil, februari tot en met april voor slechtvalk en maart tot en met half juli voor grote gele kwikstaart.

- In- en uitvliegmogelijkheden blijven behouden.
- De constructie met de rust- en voortplantingsplaats blijft behouden.
- Er wordt gewerkt zonder apparatuur met grote geluidsbelasting wanneer soorten aanwezig zijn.

Huismus en gierzwaluw

B Werkzaamheden worden uitgevoerd buiten de broedperiode. De broedperiode betreft een indicatieve periode van maart tot en met augustus voor huismus en voor gierzwaluw half april tot en met half augustus. Voor huismus worden vorstperioden ook aangemerkt als kwetsbare periode.

- In- en uitvliegmogelijkheden blijven behouden.
- De constructie met de rust- en voortplantingsplaatsen blijft behouden.
- Er wordt gewerkt zonder apparatuur met grote geluidsbelasting wanneer soorten aanwezig zijn.
- Aanwezige muurbegroeiing die wordt gebruikt door huismus, dient zoveel mogelijk behouden te blijven.

D Werkzaamheden worden uitgevoerd met herstel van de aanwezige rust- en voortplantingsplaatsen op dezelfde locatie (bv. bij renovatie van daken). De werkzaamheden worden bij voorkeur buiten de kwetsbare periode uitgevoerd. De kwetsbare periode betreft een indicatieve periode van maart tot en met augustus voor huismus en voor gierzwaluw van half april tot en met half augustus. Voor huismus worden vorstperioden ook aangemerkt als kwetsbare perioden.

In geval van noodzaak kunnen werkzaamheden worden uitgevoerd in de kwetsbare broedperiode (aantonen vanuit welk belang en waarom moet het op dit moment, op deze plek en met deze werkwijze). De werkzaamheden worden gefaseerd uitgevoerd waarbij minimaal 75% van de aanwezige rusten voortplantingsplaatsen binnen de werklocatie beschikbaar zijn. Voor de overige 25% rust- en voortplantingsplaatsen dienen alternatieve rust- en voortplantingsplaatsen op de werklocatie of in de directe omgeving beschikbaar te zijn (conform de kennisdocumenten).

- Bij de locaties die tijdelijk niet beschikbaar zijn worden tijdelijk werende voorzieningen aangebracht voorafgaand aan de broedperiode.
- Er wordt voorkomen dat vogels worden ingesloten.
- In- en uitvliegmogelijkheden en de constructie met rust- en voortplantingsplaatsen worden zo snel mogelijk hersteld.
- Uiteindelijk is 100% van de aanwezige rust- en voortplantingsplaatsen weer beschikbaar.

D Rust- en voortplantingsplaatsen kunnen worden opgeheven buiten de kwetsbare periode (bv. bij sloop), mits de noodzaak hiervan kan worden onderbouwd en de hiervoor beschreven werkwijzen niet mogelijk zijn.

- Er worden werende voorzieningen aangebracht uiterlijk een week voorafgaand aan sloopwerkzaamheden.
- Er wordt voorkomen dat vogels worden ingesloten.
- Er dienen per nestlocatie, 2 nieuwe duurzame voorzieningen voor huismus en 5 voor gierzwaluw te worden gerealiseerd in de buitenschil van de nieuwbouw op de betreffende locatie, zoals omschreven in het kennisdocument van de betreffende soort.
- De voorzieningen dienen qua karakteristieken en locatie zoveel mogelijk overeen te komen met de oorspronkelijke nestlocatie.
- Voor huismus is daarbij van belang dat voorzieningen geclusterd worden gerealiseerd.
- De voorzieningen moeten minimaal 1 maand voor de broedperiode beschikbaar zijn.
- Om de broedperiode gedurende de sloop en nieuwbouw te overbruggen worden tijdelijk binnen 100-200m van het projectgebied, geschikte nestkasten voor de betreffende soort opgehangen, zoals omschreven in het kennisdocument. Hierbij een gewenningsperiode van 3 maanden aanhouden.

Ringmus, boerenzwaluw, huiszwaluw, stormmeeuw, zilvermeeuw, geelpootmeeuw, kleine mantelmeeuw, visdief en andere vogelsoorten met een bezet nest of een vaste rustplaats op een gebouw of werk.

A Bij gebouwen en werken met rust- en/of voortplantingsplaatsen van vogelsoorten worden geen werkzaamheden uitgevoerd óf worden delen met rust- of voortplantingsplaatsen gemarkeerd en ontzien tijdens de werkzaamheden. Verstoring van broedgevallen door werkzaamheden in de directe omgeving van deze gebouwen dienen voorkomen te worden of er dienen maatregelen getroffen worden om dat te voorkomen.

B Werkzaamheden worden uitgevoerd buiten de soortspecifieke broedperiode waarbij:

- In- en uitvliegmogelijkheden, indien relevant, behouden blijven.
- De constructie met voortplantingsplaatsen behouden blijft.
- Constructie is 1 maand voor de broedperiode beschikbaar.

Ooievaar

A Bestaande nesten jaarrond behouden. Indien soorten ook buiten de broedperiode gebruik maken van het nest als rustlocatie, dient geluids- en visuele verstoring door uitvoering van werkzaamheden te worden voorkomen.

4.1.2 Vleermuizen

Rust- en voortplantingsplaatsen alle soorten

A Werkzaamheden uitvoeren buiten de beschermingszone. Verstoring van vleermuizen door werkzaamheden in de directe omgeving van deze gebouwen voorkomen.

B Werkzaamheden uitvoeren buiten de kwetsbare periode, binnen de beschermingszone:

- Op locaties met kraam- en/of winterverblijven werken buiten de kwetsbare periode. De kwetsbare perioden zijn de kraamperiode van mei tot en met juli en winterrustperiode van november tot en met maart.
- In- en uitvliegmogelijkheden blijven toegankelijk.
- De constructie met rust- en voortplantingsplaatsen blijft behouden.
- Er wordt gewerkt zonder apparatuur met grote geluidsbelasting wanneer vleermuizen aanwezig kunnen zijn.
- Wanneer vleermuizen aanwezig kunnen zijn, alleen werken bij daglicht. In de nacht geen bouw(plaats)verlichting toepassen.

Gewone dwergvleermuis, ruige dwergvleermuis en gewone grootoorvleermuis

D Het is mogelijk renovatiewerkzaamheden uit te voeren binnen de beschermingszone op de volgende wijze:

- Werkzaamheden worden gefaseerd uitgevoerd, zodat altijd 50% van de aanwezige zomer- en paarverblijven op de projectlocatie beschikbaar zijn. Bij de tijdelijk niet beschikbare locaties worden tijdelijk werende voorzieningen aangebracht een maand voorafgaand aan de gebruikperiode maar niet in het kraamseizoen (bv. vleermuis exclusion flaps).
- In- en uitvliegopeningen en de constructie met zomer- en paarverblijven worden zo snel mogelijk hersteld zodat 100% van de locaties weer beschikbaar komt.
- De locaties met kraam- en of winterverblijven blijven behouden.

D Het is mogelijk buiten de kwetsbare periode zomer- en paarverblijven op te heffen (bv. bij sloop). Dit kan worden ingeleid door het aanbrengen van tochtgaten en/of het gebruik van exclusion flaps. Per bestaand verblijf dienen 4 nieuwe permanente voorzieningen voor gewone dwergvleermuis en/of gewone grootoorvleermuis te worden gerealiseerd in de buitenschil van de nieuwbouw op de betreffende locatie, zoals omschreven in het kennisdocument van de betreffende soort.

- Het is daarbij van belang dat de voorzieningen duurzaam zijn, qua karakteristieken zoveel mogelijk overeenkomen met de oorspronkelijke locatie en waarbij minimaal 1 maand gewenningstijd wordt geboden.
- Om de periode van sloop en nieuwbouw te overbruggen worden binnen 100-200m van de werklocatie geschikte (tijdelijke) kasten voor betreffende soort en functie opgehangen, zoals omschreven in het kennisdocument. Hierbij een gewenningsperiode van 3 maanden aanhouden.

Vliegroutes alle vleermuissoorten

B Bij aanwezigheid van essentiële vliegroutes van vleermuizen door tunnels of onder bruggen wordt in de periode van november tot en met maart gewerkt. Dit is buiten de gebruikperiode.

Werkzaamheden aan bruggen of tunnels met essentiële vliegroutes van vleermuizen kunnen in de actieve periode van deze soortgroep worden uitgevoerd wanneer:

- In de avond/nacht een obstakelvrije doorgang (omvang door een ecologisch deskundige te bepalen), onder het plafond/brugdek toegankelijk blijft voor vleermuizen.
- Werkzaamheden uitsluitend bij daglicht uitvoeren.
- Aanwezige begeleidende begroeiing, richting tunnel of brug behouden.
- Eventuele verlichting mag de functionaliteit van de essentiële vliegroute niet beperken.

4.1.3 Overige zoogdieren

Alle soorten

A Bij gebouwen met rust- en voortplantingsplaatsen van steenmarter of boommarter worden geen werkzaamheden uitgevoerd óf worden delen van een gebouw met rust- of voortplantingsplaatsen van deze soorten gemarkeerd en ontzien tijdens de werkzaamheden. Bij beide opties dient verstoring door werkzaamheden in de directe omgeving van deze gebouwen voorkomen te worden.

B Werkzaamheden worden uitgevoerd buiten de kwetsbare voortplantingsperiode. De voortplantingsperiode van boommarter en/of steenmarter is van maart tot en met augustus. Pas nadat is vastgesteld dat de rust- en voortplantingsplaatsen zijn verlaten, kan worden gestart met werkzaamheden.

Bij uitvoering van werkzaamheden moet de constructie van de rust- en voortplantingsplaatsen intact en toegankelijk worden gehouden.

Steenmarter

D Buiten de kwetsbare voortplantingsperiode (de voortplantingsperiode is van maart tot en met augustus) kunnen toegangen tot een rust- en voortplantingsplaats worden afgesloten en/of de rust- en voortplantingsplaats ongeschikt worden gemaakt. Hiermee kan de aanwezigheid van de steenmarter bij werkzaamheden worden voorkomen. Voorafgaand aan het afsluiten van de toegangen of ongeschikt maken, dient de afwezigheid door een ecologisch deskundige te worden bevestigd. Als er sprake is van een kraamlocatie dient een alternatief verblijf te worden aangeboden in het functionele leefgebied, dit bijvoorbeeld in de vorm van een grote takkenhoop van snoeihout op een rustige plek, eventueel in combinatie met een steenmarterkast.

4.1.4 Amfibieën en reptielen

Alle soorten

A Werkzaamheden worden niet uitgevoerd op overwinterings- of voortplantingsplaatsen van amfibieën of reptielen. Deze delen worden gemarkeerd door een ecologisch deskundige.

B Bij (delen van) gebouwen en schanskorven waar overwintering plaatsvindt, worden geen werkzaamheden uitgevoerd in de kwetsbare winterrustperiode. De winterrustperiode is van oktober tot en met maart. Werkzaamheden mogen niet leiden tot veranderingen in het interne klimaat en toegangen tot de ruimte waar soorten gebruik van maken mogen niet worden dicht gezet.

4.1.5 Planten

A Ontzien van groeiplaatsen van beschermde planten. Locaties met beschermde (muur)planten markeren en abiotische omstandigheden zoals temperatuur, de hoeveelheid licht, de aanwezigheid van water, de samenstelling van de voegen of bodem handhaven. Werken met de 'Utrechtse wolkenmethode' waarbij er kerngebieden met muurvegetatie behouden blijven die de rest van de muur weer kunnen bevolken na de werkzaamheden.

4.2 Houtige begroeiingen

De werkzaamheden in deze categorie omvatten het (gedeeltelijk) vellen of rooien van houtige begroeiingen. Voorbeelden zijn: lanen, houtwallen, singels en (park)bossen. Bij deze categorie hoort tevens het aanleggen of verwijderen van ondergrondse (nuts)voorzieningen in houtige begroeiingen.

LET OP: onderstaande kalender is alleen van toepassing INDIEN beschermde soorten aanwezig zijn.												
	jan	feb	maa	apr	mei	jun	jul	aug	sep	okt	nov	dec
Vogels												
Koloniebroeders, roofvogels en uilen												
Huismus en ringmus												
Schaarse of zeldzame soorten												
Vleermuizen												
Overige zoogdieren												
Bever												
Das												
Boommarter, Bunzing, Egel, Hermelijn, Steenmarter en Wezel												
Eekhoorn												
Ree												
Reptielen en amfibieën												
Ringslang												
Alpenwatersalamander, rugstreeppad, heikikker, poelkikker, ringslang												
Vlinders												
Grote vos												
Libellen												
Planten												
	Geen maatregelen nodig, wel zorgplicht.											
	Activiteiten uitvoeren onder voorwaarden (zie onder).											
	Activiteit niet uitvoeren, tenzij sprake is van een calamiteit of acuut veiligheidsrisico.											

4.2.1 Algemeen zorgvuldig handelen

- De werkrichting is richting een rustige/natuurlijke locatie zodat dieren daarheen kunnen vluchten. Zorg dat voldoende dekking en schuilmogelijkheden aanwezig zijn in de richting en op de locatie waar dieren langs/naar moeten vluchten.
- Werkzaamheden vinden in eerste instantie overdag plaats om verstoring door verlichting te voorkomen.

4.2.2 Vogels

Alle soorten

A Bomen en struiken met nestlocaties en/of vaste rustplaatsen van vogels, en de directe leefomgeving die rust en beschutting biedt, worden gemarkeerd en ontzien tijdens de werkzaamheden. Verstoring van broedgevallen dient voorkomen te worden.

B Werkzaamheden worden uitgevoerd buiten de soortspecifieke broedperiode(n). Houtige begroeiingen met tijdelijke nesten van algemene soorten mogen buiten de broedperiode worden verwijderd wanneer er alternatieve (broed)mogelijkheden in de directe omgeving beschikbaar zijn.

Nestkolonies, roofvogels en uilen exclusief bodembroedende soorten zoals kiekendieven en velduil
Voor nesten die jaarrond worden gebruikt of waar elk jaar naar toe wordt teruggekeerd geldt dat deze functies niet mogen worden aangetast. Het gaat om nestkolonies van o.a. reigerachtigen en roek en nesten en rustlocaties van roofvogels en uilen die gebruik maken van houtige begroeiingen.

A Nestbomen en de directe omgeving markeren zodat deze locatie zijn functie als broed- en rustlocatie behoud. Voor ransuilen geldt het behoud van roestplaatsen in de winterperiode.

Huismus en ringmus

A Hagen, muurbegroeiingen (bv. klimop) en struiken die worden gebruikt als vaste rust- en schuillocatie en daarmee een essentieel onderdeel vormen van het leefgebied, markeren en behouden.

Schaarse of zeldzame vogelsoorten

A Voor vogelsoorten die jaarlijks naar hetzelfde gebied terugkeren of specifieke eisen stellen aan hun broedlocaties, geldt dat groenelementen die een essentiële functie (tijdelijke broed- en rustgelegenheid, voedsel en dekking) vervullen en waarvoor geen alternatief in de omgeving beschikbaar is, behouden moeten blijven. Dit betreft bv. dikke loofbomen in gebruik als nestgelegenheid door zwarte specht. De elementen die behouden moeten blijven dienen te worden bepaald door een ecologisch deskundige.

4.2.3 Vleermuizen

Alle soorten

A Bomen met geschikte holtes of spleten voor vleermuizen en bomen in de directe omgeving hiervan, worden gemarkeerd en behouden. Dit geldt ook voor een houtige begroeiingen die als essentieel foerageergebied en/of essentiële vliegrouete wordt gebruikt.

B Kapwerkzaamheden worden bij voorkeur uitgevoerd buiten de gebruikperiodes. De beste werkperiode is globaal van half augustus tot en met oktober. De exacte periode te bepalen door een ecologisch deskundige. Hierbij blijven bomen met paar-, kraam- en/of winterverblijven en bomen in de directe omgeving van deze verblijven behouden.

Indien houtige begroeiingen bij een plas of watergang met essentiële foerageerfunctie of essentiële vliegrouete voor vleermuizen, van belang is voor beschutting tegen wind of instraling tegen licht op het water, dan dient na verwijdering direct herplant plaats te vinden van houtige begroeiingen van minimaal 2m hoogte. De beschutting tegen de wind kan tijdelijk worden gerealiseerd door het plaatsen van schermen van 2m hoog (zie kennisdocument gewone dwergvleermuis).

Werkzaamheden nabij kraam-, winter-, zomer- of paarverblijf, essentiële vlieg- of migratieroutes en foerageergebied worden tijdens de actieve periode uitgevoerd bij daglicht. De actieve periode is globaal van maart tot en met oktober.

Kappen van een lijnvormige begroeiing die een essentiële vliegrouete vormt voor vleermuizen dient gefaseerd te worden uitgevoerd, waarbij geen gaten groter dan 7 meter kunnen ontstaan. Kap kan pas plaatsvinden wanneer de nieuwe aanplant een minimale kroonbreedte heeft van 2,5 meter en de bomen minimaal 5 meter hoog zijn. Als tijdelijk alternatief voor het functioneren van de vliegrouete kunnen schermen worden geplaatst. Zoals beschreven in het kennisdocument gewone dwergvleermuis.

Gewone dwergvleermuis, ruige dwergvleermuis, gewone grootoorvleermuis en rosse vleermuis

D Kap van een individuele boom met een paar- of zomerverblijf van ruige dwergvleermuis, gewone grootoorvleermuis of rosse vleermuis is mogelijk buiten de gebruikperiode. Voorafgaand aan de kap vindt controle plaats op aanwezigheid van vleermuizen.

Indien er in de directe omgeving geen alternatieve verblijfplaatsen zijn, dienen per verblijf minimaal 4 vleermuisverblijven te worden bevestigd met een vergelijkbare functie als het op te heffen verblijf.

Dit dient te worden uitgevoerd op de wijze zoals omschreven in het kennisdocument van de betreffende soort.

4.2.4 Overige zoogdieren

Bever en das

A Essentiële onderdelen van het leefgebied dienen te worden ontzien. Naast burchten en holen waar dieren verblijven gaat het hier om vaste routes die worden gebruikt en belangrijke foerageergebieden. Deze essentiële onderdelen dienen te worden bepaald door een ecologisch deskundige. Voor de rust- en voortplantingsplaatsen dient door een ecologisch deskundige een beschermingszone te worden bepaald op basis van de verstoringvrije afstand, voorkomen van instortingsgevaar en functionaliteit.

B Werkzaamheden worden uitgevoerd buiten de kwetsbare voortplantingsperiode. De kwetsbare periode van bever is van mei tot en met augustus en van de das van december tot en met juni. De voortplantingsplaats blijft behouden door het aanbrengen van een beschermingszone op basis van de verstoringvrije afstand en binnen deze zone specifiek zorgvuldig handelen (o.a. velrichting is van de burcht/hol afgewend). Rondom de voortplantingsplaats blijven bomen en struiken zoveel mogelijk staan. Wissels en ingangen van de voortplantingsplaats blijven toegankelijk. Het verwijderen van enkele bomen in essentieel leefgebied van deze soorten is toegestaan, mits voldoende dekking en voedsel aanwezig blijft.

Boommarter, bunzing, egel, hermelijn, steenmarter en wezel

A Essentiële onderdelen van het leefgebied worden gemarkeerd en worden ontzien. Dit betreft bomen met holttes en de directe omgeving van deze bomen, holen in de grond en houtige begroeiing die als schuilplaats, verbindingszone of foerageergebied dient. Deze essentiële onderdelen dienen te worden bepaald door een ecologisch deskundige.

Daarnaast dient een verstoringvrije afstand te worden gehanteerd, van de werkzaamheden tot de rust- en voortplantingsplaats van de marterachtige. De exacte afstand dient te worden bepaald door een ecologisch deskundige.

B Werkzaamheden worden uitgevoerd buiten de kwetsbare voortplantingsperiode. De voortplantingsperiode is van maart tot en met augustus.

Bomen met geschikte holen voor deze soorten worden gespaard, evenals bomen in de directe omgeving hiervan. Takkenrillen, heggen, houtwallen, mantelzoomvegetaties worden alleen weggehaald indien er voldoende essentieel leefgebied voor deze soorten aanwezig blijft. Voor egel is daarnaast van belang dat in de winterrustperiode van november tot en met maart, mogelijke overwinteringslocaties niet worden aangetast.

D Het is mogelijk enkele rustplaatsen van steenmarter, bunzing, hermelijn, wezel, en egel aan te tasten buiten de voortplantingsperiode. De voortplantingsperiode is globaal van maart tot en met augustus. Per situatie dient door een ecologisch deskundige te worden beoordeeld of het nodig is nieuwe schuilmogelijkheden te creëren door bijvoorbeeld de aanleg van takkenrillen. Eventueel aanwezige dieren dienen de gelegenheid te krijgen voor de werkzaamheden weg te kunnen vluchten.

Eekhoorn

A Essentiële onderdelen van het leefgebied worden gemarkeerd en worden ontzien. Dit betreft bomen met eekhoornnesten en belangrijke voedselbomen, evenals verbindingen (bomenrijen, houtwallen e.d.) in en tussen leefgebieden. De beschermingszone wordt bepaald op basis van functionaliteit en verstoringvrije afstand.

B Werkzaamheden in de buurt van eekhoornnesten worden uitgevoerd buiten de voortplantingsperiode van eekhoorn. De voortplantingsperiode is van januari tot en met augustus. Nesten blijven behouden. Binnen de verstoringvrije afstand wordt specifiek zorgvuldig gehandeld (bv. inzet 1 persoon met geluidsarm gereedschap met een beperkte aanwezigheid).

D Reservenesten van eekhoorn mogen alleen worden verwijderd wanneer door een ecologisch deskundige is vastgesteld dat het nest niet in gebruik is en in de omgeving voldoende alternatieve nestbomen beschikbaar zijn. Binnen het leefgebied van de eekhoorn (enkele hectares) mag maximaal 25% van de voedselbomen worden verwijderd. Door het verwijderen van voedselbomen mogen geen voedseltekorten ontstaan. Een ecologisch deskundige dient dit te bepalen.

Ree

A Geen werkzaamheden uitvoeren in essentiële onderdelen van het leefgebied (paar- en kraamlocaties en de vaste rustlocaties). Deze onderdelen markeren door gebruik te maken van een beschermingszone op basis van functionaliteit en de verstoringvrije afstand (bv. op basis van bestaande zonering van rustgebieden).

B Werken buiten de kwetsbare periode (paar- en kraamperiode) nabij rust- en voortplantingsplaatsen. De paarperiode van ree is in juli en augustus, De kraamperiode is in mei en juni. In essentiële onderdelen van het leefgebied (zie A) werken met behoud van de functionaliteit van deze locaties. Er wordt uitsluitend bij daglicht gewerkt.

4.2.5 Amfibieën en reptielen

Alle soorten

A In houtige begroeiing vinden geen werkzaamheden plaats in essentieel leefgebied van amfibieën en reptielen. Een ecologisch deskundige bepaald de beschermingszone van deze leefgebieden.

B Werkzaamheden dienen te worden uitgevoerd in de periode half augustus tot en met september of het begin van de voortplanting. De voortplantingsperiode is in april en mei.

Als het geen houtige begroeiing langs het voortplantingswater betreft en de soort op de betreffende werklocatie afwezig is, mag voor amfibieën ook gewerkt worden in de voortplantingsperiode van de betrokken soort. De exacte periode dient te worden bepaald door een ecologisch deskundige. Het gaat hierbij enkel om het verwijderen van enkele bomen of struiken in leefgebied van amfibieën en reptielen mits voldoende dekking, schuilmogelijkheden en overwinteringsmogelijkheden voor soorten behouden blijven.

C Op essentiële winterrustlocaties in het leefgebied van beschermde amfibieën en reptielen moet in de winterrustperiode (oktober tot en met maart) de bodem intact gelaten te worden (geen beroering, bodemverdichting of stobben uitfrozen) en dienen houtrillen boomstronken en bladhopen te worden ontzien. Deze elementen dienen door een ecologisch deskundige te worden gemarkeerd.

Ringslang

A Broeihopen van ringslang dienen te worden gespaard. Ook de bomen in de directe omgeving van broeihopen dienen niet te worden gekapt, om beschutting, dekking en voedsel voor jonge ringslangen te behouden. Ook de verbinding met overig leefgebied met name een verbinding naar het water dient in stand te worden gehouden.

D Opheffen van een broeihoop is enkel toegestaan buiten de periode dat deze voor voortplanting of overwintering gebruikt wordt. De beste maanden voor het opheffen zijn half april tot eind mei. Voorafgaand aan de aantasting, dienen minimaal 2 nieuwe broeihopen te worden gerealiseerd in het leefgebied in overleg met een deskundige op het gebied van ringslangen.

Alpenwatersalamander, rugstreepad, heikikker, poelkikker, ringslang

D Het is mogelijk werkzaamheden uit te voeren in essentieel leefgebied van deze soorten, mits hier sprake is van een tijdelijke aantasting waarbij 10% van het leefgebied (met een maximum van 1000 m²) ter plaatse gedurende maximaal 2 maanden niet beschikbaar is voor de soort en daarnaast aan onderstaande wordt voldaan:

- Werkzaamheden starten buiten de kwetsbare voortplantings- en winterrustperiode. Bij voorkeur werken in de periode half augustus tot en met september.
- Voorafgaand aan de werkzaamheden worden aanwezige dieren afgevangen en verplaatst naar geschikt leefgebied in de directe omgeving maar buiten de invloedssfeer van de werkzaamheden. Voorkomen wordt dat dieren de werklocatie betreden, bijvoorbeeld met amfibieënschermen.
- Na uitvoering van de werkzaamheden wordt het leefgebied herstelt met eventuele herplant van oorspronkelijk aanwezige vegetatie.

4.2.6 Vlinders

A Bij waardplanten (bomen, struiken) met poppen, rupsen of eitjes en essentiële voedselplanten van beschermde vlinders geen werkzaamheden uitvoeren. De beschermingszone dient te worden bepaald door een ecologisch deskundige. Ook omliggende houtige vegetatie die voor windluwte en temperatuurbuffering zorgt, dient te worden gespaard.

4.2.7 Libellen

A In leefgebied van libellensoorten worden geen essentiële locaties gekapt zoals begroeiing langs voortplantingswater, belangrijke foerageerlocaties of slaappleatsen. Een ecologisch deskundige dient te bepalen welke elementen dit zijn.

B Kap van enkele bomen of struiken is toegestaan, mits voldoende schuil- en voedselmogelijkheid aanwezig blijven en de karakteristieken van het voortplantingswater behouden blijven. Werkzaamheden dienen uitgevoerd te worden in de periode oktober tot en met april, dit is buiten het vliegseizoen van libellen.

4.2.8 Planten

A Ontzien van groeiplaatsen van beschermde planten. Locaties met beschermde planten markeren en behoud van abiotische omstandigheden zoals temperatuur, de hoeveelheid licht, de aanwezigheid van water, de samenstelling van de bodem.

4.3 Kruidige begroeiingen en onbegroeid terrein

De werkzaamheden in deze categorie omvatten het veranderen of verwijderen van kruidige begroeiingen en ruigtes op droge (grasbermen, grasland, vaste planten) en natte locaties (plasdras zones) en het omvormen van onbegroeid terrein, inclusief het verwijderen of omvormen van gronddepots en grondlichamen. Tevens behoort bij deze categorie het bouwrijp maken van terreinen en het aanleggen of verwijderen van ondergrondse (nuts)voorzieningen in kruidige begroeiingen en onbegroeid terrein.

LET OP: onderstaande kalender is alleen van toepassing INDIEN beschermde soorten aanwezig zijn.												
	jan	feb	maa	apr	mei	jun	jul	aug	sep	okt	nov	dec
Vogels												
Vleermuizen												
Overige zoogdieren												
Bever												
Das												
Boommarter, Bunzing, Egel, Hermelijn, Steenmarter en Wezel												
Ree												
Amfibieën												
Rugstreeppad, heikikker, poelkikker, alpenwatersalamander												
Reptielen												
Ringslang												
Libellen												
Planten												
	Geen maatregelen nodig, wel zorgplicht.											
	Activiteiten uitvoeren onder voorwaarden (zie onder).											
	Activiteit niet uitvoeren, tenzij sprake is van een calamiteit of acuut veiligheidsrisico.											

4.3.1 Algemeen zorgvuldig handelen

- Voorkomen van vestiging van soorten door bijvoorbeeld zeer regelmatig kort te maaien, het ophangen van linten, zakken, ultrasoon geluid voorafgaand aan werkzaamheden. Voorkom nesten door grondlichamen niet steil af te werken. Voorkom vestiging van de rugstreeppad door het gebied af te werken zonder dat er poelen of plassen voor voortplanting aanwezig zijn.
- Werk rustig in één richting zodat dieren de werklocatie kunnen verlaten naar een locatie waar voldoende dekking aanwezig is en alternatief leefgebied beschikbaar is.
- Werkzaamheden vinden in eerste instantie overdag plaats om verstoring door verlichting te voorkomen. Als werkzaamheden 's nachts worden uitgevoerd, wordt enkel de werkplek verlicht en uitstraling naar de omgeving voorkomen.

4.3.2 Vogels

Alle soorten

A Er worden geen werkzaamheden uitgevoerd bij nesten, rustplaatsen en essentieel foerageergebied van vogels. Bij werkzaamheden in de omgeving hiervan dient verstoring te worden voorkomen door het aanbrengen van beschermingszone op basis van verstoringsvrije afstand. Verstoring kan deels worden voorkomen voor afschermen van licht, beweging of geluid.

B Werkzaamheden uitvoeren buiten de soortspecifieke broedperiode.

Locaties met tijdelijke nesten van algemene soorten, mogen buiten de broedperiode worden omgevormd wanneer er alternatieve (broed) mogelijkheden in de directe omgeving beschikbaar zijn.

Schaarse en zeldzame vogelsoorten

A Voor vogelsoorten die jaarlijks naar hetzelfde gebied terugkeren of specifieke eisen stellen aan hun broedlocatie geldt dat kruidige begroeiingen met voortplantingsplaatsen van deze soorten behouden blijven. Dit dient te worden bepaald door een ecologisch deskundige.

Ooievaar en koloniebroedende vogels zoals meeuwen en sterns

A Voor nesten die jaarrond worden gebruikt of waar elk jaar naar toe wordt teruggekeerd geldt dat deze functies het hele jaar niet mogen worden aangetast.

4.3.3 Vleermuizen

A Er worden geen werkzaamheden uitgevoerd in essentieel foerageergebied van vleermuizen.

B Er worden alleen (tijdelijk) werkzaamheden verricht buiten de gebruikperiode (bv. werken in de winterperiode en overdag). Na de werkzaamheden is het gebied weer beschikbaar als foerageergebied.

4.3.4 Overige zoogdieren

Alle soorten

A Essentiële onderdelen van het leefgebied dienen te worden ontzien door het hanteren van een beschermingszone. Naast burchten en holen waar dieren verblijven, gaat het hier om routes die worden gebruikt en belangrijke foerageergebieden. De essentiële onderdelen, en beschermingszone op basis van functionaliteit en de verstoringvrije afstand dienen te worden bepaald door een ecologisch deskundige.

Bunzing, egel, hermelijn, steenmarter en wezel

D Opheffen van een enkele rust- en of voortplantingsplaats is mogelijk buiten de kwetsbare voortplantingsperiode indien in de omgeving alternatieven beschikbaar zijn.

Ree

A Geen werkzaamheden uitvoeren in essentiële onderdelen van het leefgebied (paar- en kraamlocaties en voor ree ook de vaste rustlocaties. Deze onderdelen markeren door gebruik te maken van een beschermingszone op basis van functionaliteit en de verstoringvrije afstand (bv. op basis van bestaande zonering van rustgebieden).

B Werken buiten de kwetsbare periode (paar- en kraamperiode) nabij rust- en voortplantingsplaatsen. De paarperiode van ree is in juli en augustus. De kraamperiode is in mei en juni. In essentiële onderdelen van het leefgebied (paar- en kraamlocaties) werken met behoud van functionaliteit van deze locaties. Er wordt uitsluitend bij daglicht gewerkt.

Voorafgaand aan de werkzaamheden aanwezige dieren op de werklocatie verontrusten zodat ze de werklocatie tijdelijk verlaten. Dit kan bijvoorbeeld door het ophangen van linten, zakken en ultrasoon geluid. Eventueel in combinatie met het lokaliseren van dieren met een drone en verplaatsen naar buiten het te bewerken areaal (bv. reekalveren).

4.3.5 Amfibieën

Alle soorten

A Er vinden geen werkzaamheden plaats in essentieel leefgebied van amfibieën. Een ecologisch deskundige dient dit areaal te bepalen en dient de leefgebieden te markeren. Versnippering van het leefgebied en barrièrewerking dienen te worden voorkomen.

Rugstreepdad, heikikker, poelkikker, alpenwatersalamander

D Het is mogelijk werkzaamheden uit te voeren op essentiële locaties in leefgebied, mits er sprake is van een tijdelijke aantasting (faseren) waarbij 10% (met een maximum van 1000 m²) ter plaatse gedurende maximaal 2 maanden niet beschikbaar is voor de soort en daarnaast aan het onderstaande wordt voldaan:

- Werkzaamheden starten buiten de kwetsbare voortplantings- en winterrustperiode. Bij voorkeur werken in de periode half augustus tot en met september.
- Indien werkzaamheden plaats vinden in de gebruikperiode: dieren tijdelijk weren met een amfibieënscherm in combinatie met vangen en verplaatsen naar geschikt leefgebied buiten de invloedssfeer van de werkzaamheden.
- Na de werkzaamheden is het terrein weer 100% beschikbaar en geschikt.

4.3.6 Reptielen

Alle soorten

A In kruidige begroeiingen vinden geen werkzaamheden plaats in essentieel leefgebied van reptielen. Een ecologisch deskundige dient het leefgebied te bepalen.

Ringslang

A Broeihopen van ringslang dienen te worden gespaard; deze markeren met een beschermingszone.

Ook de verbinding met overige essentiële onderdelen zoals water in het leefgebied dient in stand te worden gehouden.

D Opheffen van een broeihoop is enkel toegestaan buiten de periode dat deze voor voortplanting of overwintering gebruikt wordt. De beste maanden voor het opheffen zijn half april tot eind mei. Voorafgaand aan de aantasting, dienen minimaal 2 nieuwe broeihopen te worden gerealiseerd in het leefgebied in overleg met een deskundige op het gebied van ringslangen.

4.3.7 Libellen

A In leefgebied van libellensoorten worden geen werkzaamheden uitgevoerd bij kruidige begroeiingen langs voortplantingswater of andere kruidige begroeiing in het leefgebied die een essentiële rol vervullen als foerageerlocatie. Een ecologisch deskundige dient te bepalen welke elementen behouden moeten blijven.

B In het leefgebied vegetatie niet verwijderen in de vliegtijd van libellen. De vliegtijd is globaal mei tot en met september. Verwijderen van kruidige begroeiingen mag niet leiden tot habitatverlies van soorten. Een beperkte aantasting is echter mogelijk mits voor imago's in het volgende vliegseizoen voldoende schuil- en voedselmogelijkheid aanwezig blijven en de karakteristieken van het voortplantingswater behouden blijven. Een ecologisch deskundige dient te bepalen welke kruidige begroeiing verwijderd zou kunnen worden zonder negatieve effect op genoemde libellensoorten.

4.3.8 Planten

A Ontzien van groeiplaatsen van beschermde planten. Locaties met beschermde planten markeren en behoud van abiotische omstandigheden zoals temperatuur, de hoeveelheid licht, de aanwezigheid van water en de samenstelling van de bodem.

4.4 (Half)verharding en terreinmeubilair

De werkzaamheden in deze categorie omvatten het (gedeeltelijk) verwijderen of vervangen van (half)verhardingen (ook depots) en terreinmeubilair zoals lantaarnpalen, banken, borden en verkeersregelinstantaties. Ook het vervangen, onderhouden en verwijderen van vogel- en vleermuiskasten of andere kunstmatige voorzieningen valt onder deze categorie (zie kader). Tevens behoort bij deze categorie het aanleggen of verwijderen van ondergrondse (nuts)voorzieningen onder een (half)verharding.

LET OP: onderstaande kalender is alleen van toepassing INDIEN beschermde soorten aanwezig zijn.												
	jan	feb	maa	apr	mei	jun	jul	aug	sep	okt	nov	dec
Vogels												
Amfibieën												
Rugstreepad												
Reptielen												
Ringslang												
Planten												
	Geen maatregelen nodig, wel zorgplicht.											
	Activiteiten uitvoeren onder voorwaarden (zie onder).											
	Activiteit niet uitvoeren, tenzij sprake is van een calamiteit of acuut veiligheidsrisico.											

4.4.1 Vogels

Alle soorten

A Bij terreinmeubilair met rust-of voortplantingsplaatsen van beschermde vogelsoorten worden geen werkzaamheden uitgevoerd. Deze elementen markeren en ontzien tijdens de werkzaamheden. Verstoring van broedgevallen voorkomen.

B Werkzaamheden worden uitgevoerd buiten de soortspecifieke broedperiode.

B Het gebied voor aanvang van de werkzaamheden (tijdelijk) ongeschikt te maken in de periode dat de dieren niet aanwezig zijn, zodat ze zich niet vestigen. Dit is alleen mogelijk bij tijdelijke nesten en indien er voldoende alternatieven in de omgeving aanwezig zijn.

4.4.2 Amfibieën

Alle soorten

B Op locaties met migratie van amfibieën morgen in de migratieperiode werkzaamheden geen barrière vormen voor trekkende dieren. Op deze locaties alleen overdag werken en aanwezige amfibieëntunnels en verbindingen functioneel houden.

In leefgebied van beschermde amfibieën dient bij het plaatsen van nieuwe straatkolken maatregelen genomen te worden voor het voorkomen van faunaslachtoffers bijvoorbeeld door het plaatsen van uitklimvoorzieningen.

Rugstreepad

A Bij overwinteringslocaties van rugstreepad worden geen werkzaamheden uitgevoerd.

B Op locaties waar zich rugstreepadden voortplanten, werkzaamheden buiten de kwetsbare periode uitvoeren. De kwetsbare voortplantingsperiode is van april tot en met september. De mogelijkheid om te overwinteren blijft behouden.

D Het is mogelijk enkele overwinteringslocaties van rugstreeppad aan te tasten buiten de kwetsbare winterrustperiode. De winterrustperiode is van half oktober tot en met maart. Er dienen nieuwe mogelijkheden voor overwintering gecreëerd te worden met dezelfde omvang en kwaliteit als hetgeen wat verloren gaat, zoals een goed vergraafbare bodem van zand of hopen met stenen. Bij de oude locaties werende/geleidende schermen plaatsen Een ecologisch deskundige dient de maatregelen en locaties te bepalen.

4.4.3 Reptielen

Alle soorten

A Er worden geen werkzaamheden uitgevoerd op terreinen of delen van terreinen waar reptielen voorkomen.

B Op locaties waar reptielen overwinteren, werkzaamheden uitvoeren in april tot en met september, dit is buiten de kwetsbare periode. Op locaties waar voortplanting plaatsvindt de werkzaamheden in de periode september tot en met maart uitvoeren, dit is buiten de kwetsbare voortplantingsperiode. Na de werkzaamheden dient de locatie weer geschikt te zijn voor de soort en de functie.

Ringslang

D Op locaties waar reptielen kunnen rusten en/of voortplanten dienen voorafgaand aan de werkzaamheden buiten de kwetsbare winterrust- en /of voortplantingsperiode schermen te worden geplaatst waarmee toegang tot de werklocatie voor reptielen wordt voorkomen. De winterrustperiode is van oktober tot en met maart en de voortplantingsperiode is van april tot en met september. Wanneer dieren reeds aanwezig zijn, dienen individuen door een ecologisch deskundige te worden weggevangen en overgeplaatst naar geschikt leefgebied in de omgeving.

4.4.4 Planten

Alle soorten

A Ontzien van groeiplaatsen van beschermde planten. Locaties met beschermde planten markeren en abiotische factoren zoals vocht en schaduw in stand houden. Straatputten vormen een belangrijke groeiplaats voor bijzondere varens in Utrecht.

Vervangen, onderhouden of verwijderen van vogel- en vleermuiskasten en andere voorzieningen

Het onderhouden (waaronder schoonmaken), vervangen of verwijderen van vogelnestkasten, vleermuisverblijfplaatsen en andere kunstmatige voorzieningen voor dieren vindt plaats buiten de periode dat dieren daar gebruik van maken. De ideale periode voor het schoonmaken en onderhouden van vogelkasten is november tot en met januari. Vleermuiskasten kunnen worden vervangen of verwijderd indien vleeruisen er op dat moment geen gebruik van maken.

Indien voorzieningen zijn geplaatst als mitigerende of compenserende maatregel in het kader van de Wet natuurbescherming, geldt een onderhoudsplicht om de functionaliteit in stand te houden. Deze voorzieningen mogen niet worden verwijderd, tenzij ze als tijdelijke maatregel moeten functioneren en de termijn van tijdelijkheid is vestreken.

4.5 Wateren en oevers

De werkzaamheden in deze categorie omvatten het (her)profileren van oevers, waterbodems en (gedeeltelijk) dempen van open water. Voorbeelden zijn: sloten, grachten en parkvijvers. Tevens behoort bij deze categorie het aanleggen of verwijderen van (nuts)voorzieningen onder water.

LET OP: onderstaande kalender is alleen van toepassing INDIEN beschermde soorten aanwezig zijn.												
	jan	feb	maa	apr	mei	jun	jul	aug	sep	okt	nov	dec
Vogels												
Vleermuizen												
Overige zoogdieren												
Waterspitsmuis												
Bever												
Noordse woelmuis												
Amfibieën												
Reptielen												
Libellen												
Groene glazenmaker												
Kevers												
Gestreepte waterroofkever												
Vissen												
Weekdieren												
Platte schijfhoren												
Planten												
	Geen maatregelen nodig, wel zorgplicht.											
	Activiteiten uitvoeren onder voorwaarden (zie onder).											
	Activiteit niet uitvoeren, tenzij sprake is van een calamiteit of acuut veiligheidsrisico.											

4.5.1 Algemeen zorgvuldig handelen

Werkzaamheden vinden in eerste instantie overdag plaats om verstoring door verlichting te voorkomen. Als werkzaamheden 's nachts worden uitgevoerd, wordt enkel de werklocatie verlicht en uitstraling naar de omgeving voorkomen.

4.5.2 Vogels

Alle soorten

A In essentieel leefgebied voor vogels worden geen werkzaamheden uitgevoerd. Verstoring van broedgevallen door werkzaamheden in de directe omgeving dient voorkomen te worden bijvoorbeeld door het afschermen van licht, beweging of geluid.

B Herprofileren van waterbodems en dempen van open water wordt uitgevoerd buiten de soortspecifieke broedperiode.

Op locaties met nesten die tijdelijk in gebruik zijn, kan de broedlocatie worden opgeheven indien er alternatieven in de omgeving zijn.

kokmeeuw

A Voor nesten van in kolonies broedende vogels, waar elk jaar naar toe wordt teruggekeerd, geldt dat deze functie behouden dient te blijven.

Dempen van waterlichamen met nestlocaties van deze soorten is niet toegestaan.

B Herprofilering op deze locaties mag maximaal in 50% van de watergang per jaar. De broedmogelijkheden in de vorm van nestvlotjes, krabbescheervelden of andere drijvende watervegetatie behouden.

4.5.3 Vleermuizen

A Werkzaamheden worden niet uitgevoerd op essentiële foerageerlocaties of essentiële vliegroutes van vleermuizen.

B Werkzaamheden op essentiële foerageerlocaties of essentiële vliegroutes worden uitgevoerd buiten de actieve gebruiksperiode. De actieve periode is van april tot en met oktober. Essentiële foerageergebieden van vleermuizen blijven hierbij behouden en vliegroutes kunnen weer functioneren na uitvoering van de werkzaamheden.

Geringe aantasting van begroeiingen langs het water kan wel in de actieve periode van vleermuizen worden uitgevoerd bij daglicht, mits er voldoende (kunstmatige) beschutting of beschaduwing beschikbaar blijft. De actieve periode is van april tot en met oktober. Bijvoorbeeld door bij een watergang de oevervegetatie aan één zijde te bewerken. Hierbij geen kunstverlichting gebruiken en de (aan)vliegroute vrij van belemmeringen houden.

4.5.4 Overige zoogdieren

Alle soorten

A Essentiële onderdelen van het leefgebied dienen te worden behouden/beschermd. Naast burchten en holen waar dieren verblijven, gaat het hier om routes die worden gebruikt en belangrijke foerageergebieden. De essentiële onderdelen dienen te worden bepaald door een ecologisch deskundige. Versnippering van het leefgebied en barrièrewerking dienen te worden voorkomen.

Waterspitsmuis

A Er worden geen werkzaamheden uitgevoerd in het leefgebied van de waterspitsmuis. Bepalen beschermingszone door een ecologisch deskundige.

B Herprofileren van waterlichamen wordt uitgevoerd buiten de kwetsbare perioden. Dit zijn voortplantingsperiode van april tot en met augustus en de winterrustperiode van december tot en met februari. Werkzaamheden ontzien de oeverzone met leefgebied van waterspitsmuis tot een meter in het natte profiel. Werkzaamheden vinden in maximaal 50% van de watergangen met leefgebied van waterspitsmuis plaats per jaar in stroken van maximaal 250 meter lengte. Er wordt geen materiaal gedeponeerd in het leefgebied van deze soort.

Dempen van watergangen in leefgebied van waterspitsmuis is niet toegestaan.

Noordse woelmuis

A Essentiële onderdelen van het leefgebied dienen te worden ontzien door het hanteren van een beschermingszone. Geen opslag van materiaal en dergelijke in leefgebied van noordse woelmuis.

Bever en otter

A Bij essentiële onderdelen van het leefgebied van bever en otter (burcht, hol, wissels/looproutes, belangrijke foerageerlocaties) vinden geen werkzaamheden plaats. De beschermingszone(s) op basis van verstoringvrije afstand en functionaliteit dient te worden bepaald door een ecologisch deskundige.

B Bij rust- en voortplantingsplaatsen worden geen werkzaamheden uitgevoerd in de kwetsbare periode. De kwetsbare periode van bever is van mei tot en met augustus en die van otter van april tot en met augustus.

- Er wordt alleen bij daglicht gewerkt en niet als wateren bevroren zijn.
- Schade aan de rust- en voortplantingsplaatsen wordt voorkomen: de beschermingszone en de aanpak op basis van behoud functionaliteit dienen te worden bepaald door een ecologisch deskundige.
- Dempen van water in leefgebied van bevers en otters is niet toegestaan.
- Wissels, zwemroutes en looproutes blijven vrij toegankelijk in de gebruikperiode en op de gebruikstijdstippen van de soort.

Fauna-uittreedplaatsen

Bij het aanbrengen of vervangen van beschoeiingen worden maatregelen getroffen om te zorgen dat in het water geraakte dieren de kant op kunnen. Het Handboek Openbare Ruimte schrijft het type voorzieningen voor. Indien nodig wordt maatwerk toegepast.

4.5.5 Amfibieën

Alle soorten

A Werkzaamheden worden niet uitgevoerd in leefgebied van amfibieën.

B Voor soorten die overwinteren op land vinden herprofilingswerkzaamheden plaats buiten de soortspecifieke voortplantingsperiode. Globaal is de geschikte werkperiode oktober tot en met februari. De exacte periode dient te worden bepaald door een ecologisch deskundige. Na afloop van de werkzaamheden is de locatie weer geschikt voor de soort (behoud functionaliteit).

Voor soorten die jaarrond in water leven vinden herprofilingswerkzaamheden buiten de kwetsbare voortplantingsperiode en winterperiode plaats. Globaal is de geschikte werkperiode september tot en met oktober.

Bij deze werkzaamheden wordt maximaal 50% van de watergang per jaar bewerkt. De herprofilering mag geen afbreuk doen aan de voortplantingsmogelijkheden van de watergang voor amfibieën. Daarvoor dienen relevante (a)biotische factoren behouden te blijven zoals aanwezigheid van ondiepe zones, afwezigheid van vis, begroeide oevers.

Er worden amfibieschermen gebruikt om te voorkomen dat soorten op de werklocatie terecht komen. Na de werkzaamheden is 100% van het leefgebied weer beschikbaar.

Rugstreepdad, heikikker, poelkikker en alpenwatersalamander

D Werkzaamheden in het leefgebied (water en oeverzone) worden gefaseerd uitgevoerd. Maximaal 10% (met een maximum van 1000 m²) van het essentiële leefgebied wordt tijdelijk bewerkt, waarbij aan onderstaande voorwaarden wordt voldaan:

- Voorafgaand aan de werkzaamheden en buiten de kwetsbare periode, dient de werklocatie afgeschermd te worden en de dieren op de werklocatie dienen over het scherm gezet te worden. De meest geschikte werkperiode is globaal van oktober tot en met februari. Zie het voorbeeld van maatwerk in het kennisdocument heikikker.
- Na de werkzaamheden is 100% van het areaal weer beschikbaar en functioneel.

4.5.6 Reptielen

Alle soorten

A Oevers welke worden gebruikt als zon- en rustlocatie of in gebruik zijn als voortplantingsbiotoop worden bepaald door een ecologisch deskundige. Op basis van functionaliteit en verstoringvrije afstand wordt een beschermingszone gehanteerd. Werkzaamheden alleen buiten deze zone uitvoeren.

B Werkzaamheden worden bij voorkeur uitgevoerd in de winterrustperiode. De winterrustperiode is van oktober tot en met maart. Werkzaamheden in de actieve periode (buiten de winterrust) zijn toegestaan als voortplantingslocaties ontbreken en als er sprake is van niet essentieel leefgebied. Bodemmateriaal op de niet gemarkeerde oevers deponeren. Reptielen moeten de gelegenheid krijgen uit eigen beweging de werklocatie te verlaten. Materiaal, voertuigen en bodemmateriaal worden niet op oevers waar reptielen voorkomen gedeponeerd.

4.5.7 Libellen

Alle soorten

A Essentieel leefgebied wordt bepaald door een ecologisch deskundige. Op basis van functionaliteit wordt een beschermingszone gehanteerd. Werkzaamheden worden alleen buiten deze zone uitgevoerd.

4.5.8 Kevers

Gestreepte waterroofkever

A In het leefgebied van de gestreepte waterroofkever worden geen werkzaamheden uitgevoerd.

B Werkzaamheden in het oevertalud worden niet uitgevoerd in de kwetsbare periode in verband met verpoping. De kwetsbare periode is van mei tot en met juli. Bij aanleg of vervanging van oeverconstructie in het leefgebied van de gestreepte waterroofkever dient het volgende voortplantingsseizoen de oeverzone te zijn hersteld of nieuw zijn aangelegd, inclusief benodigde oevervegetatie. Dit dient te worden begeleid door een ecologisch deskundige.

4.5.9 Vissen

Alle soorten

A In het leefgebied van beschermde vissoorten worden geen werkzaamheden uitgevoerd.

B Voor het gefaseerd vervangen of aanleggen van oevers vinden de werkzaamheden plaats in de periode september tot december, dit is buiten de kwetsbare periode. Maximaal 25% van het leefgebied is werklocatie. Werkzaamheden worden alleen uitgevoerd bij watertemperaturen tussen de 5 graden en de 20 graden. Na de werkzaamheden is weer 100% van het leefgebied functioneel.

4.5.10 Weekdieren

Platte schijfhoren

A Er worden geen werkzaamheden uitgevoerd in leefgebied van platte schijf-horen. Voor het gefaseerd vervangen of aanleggen van oevers geldt: maximaal 25% van het leefgebied is werklocatie. Voorafgaand aan de werkzaamheden worden waterplanten met platte schijfhoren verplaatst naar geschikt leefgebied buiten de invloedzone van de werkzaamheden. Na de werkzaamheden is weer 100% van het leefgebied beschikbaar.

4.5.11 Planten

A Ontzien van groeiplaatsen van beschermde planten. Locaties met beschermde planten markeren en abiotische factoren zoals vocht en schaduw in stand houden.

5 GEDRAGSREGELS BESTENDIG BEHEER EN ONDERHOUD

5.1 Inleiding

Dit hoofdstuk beschrijft de gedragsregels voor werkzaamheden in het kader van bestendig beheer en onderhoud als bedoeld in art. 3.31 lid 1 van de Wet natuurbescherming. De werkzaamheden in het kader van bestendig beheer en onderhoud worden door de gemeente Utrecht (mede) uitgevoerd in het belang van de bescherming van (wilde) flora en fauna, de openbare veiligheid en/of de volksgezondheid. De werkzaamheden moeten uit te leggen zijn als bestendig beheer, dus beheer gericht op voortzetting van de bestaande situatie.

De gedragsregels en werkinstructies voor bestendig beheer en onderhoud zijn van toepassing op alle in bijlage 2 van deze leidraad vermelde soorten, tenzij anders aangegeven. De gedragsregels geven ook invulling aan de zorgplicht, die ook voor overige, niet-beschermden soorten geldt.

Indien beschermde soorten of broedende vogels aanwezig zijn op de plaats waar werkzaamheden worden uitgevoerd en verbodsbepalingen uit de Wet natuurbescherming overtreden dreigen te worden, zijn de werkzaamheden slechts in bepaalde perioden of alleen onder specifieke voorwaarden toegestaan.

Indien de werkzaamheden aantoonbaar conform deze leidraad worden uitgevoerd, is geen ontheffing nodig.

In paragraaf 3.2 worden de werkzaamheden beschreven die vallen onder het begrip bestendig beheer en inrichting.

In paragraaf 3.3 wordt ingegaan op de te nemen maatregelen bij de voorbereiding van plannen en projecten.

In paragraaf 3.4 is een stappenplan weergegeven op basis waarvan de benodigde acties kunnen worden bepaald.

Tezamen vormen de hiernavolgende paragrafen de Natuurkalender bestendig beheer en onderhoud. Per type werkzaamheid is aangegeven welke gedragsregels moeten worden gevolgd.

5.2 Werkzaamheden bestendig beheer en onderhoud

- 5.2.1** De categorieën werkzaamheden en de bijbehorende beheergroepen zijn vermeld in Tabel 4 (nader toegelicht in Bijlage 3). Andere dan genoemde categorieën werkzaamheden vallen niet onder de leidraad.

Tabel 4. Overzicht groene beheergroepen afkomstig uit beheersysteem gemeente Utrecht, november 2020

activiteit	beheergroep
Plaatsen en vervangen hekken, rasters	AF0 Gaashek AF1 Hoofdzakelijk houten afrastering AF2 Paal en draad AF4 Spijlenhek AF5 Voethek
Snoeien, kappen en vervangen van alleenstaande bomen	BB Boom in beplanting BG Boom in gras BK Knotbomen BL Lei- en fruitbomen BV Boom in verharding
Snoeien, dunnen van struweel, griend, bossingels, bos en hakhout	BP0 Bossingel BP1 Hakhout BP2 Parkbos BP3 Struweel BP4 Griend BP5 Natuurbos
Beweiding en maaien kort gras; maaien kruidige vegetaties op bermen, dijken en velden, vaste planten	G10 Gras apart maairegime G12 Gras Talud 1x G13 Gras geluidsscherm G16 GR2 met bollen G17 Hooiland 2x maaien G20 GR3 met bollen G21 GR4 met bollen GR0 Dierenweiden GR1 Gazon GR2 Grasveld GR3 Hooiland 1x maaien GR4 Hooiland 2x maaien GR5 Ruigte GR6 Trapveld GR7 Stinze planten GR8 Grasveld 6x maaien GR9 GR1 met bollen KR5 Vaste planten maai-beheer
Schonen en baggeren van watergangen, vijvers en poelen	<i>Geen beheergroepcodes beschikbaar</i>
Maaien van oevervegetaties	OE0 Gazonoever OE1 Vochtig graslandoever OE2 Vochtig grasland - Struweeloever OE3 Riethooilandoever OE4 Riethooiland - Struweeloever OE5 Rietoever OE6 Rietoever - Struweeloever OE7 Struweeloever OE8 Boomoever WA0 Oevervegetatie WA3 Ecologische oever
Snoeien van heesters, hagen en (rozen)struiken	HA4 Blokhaag 1x HA5 Blokhaag 2x HE0 Bodembedekkers HE2 Heesters en botanische rozen HE4 Klim- en leiplanten HE5 Sierheesters HE7 Vaste bak HE8 Heester opgaand RO0 Struikrozen RO1 Parkheesterrozen

Bij een ingrijpende wijziging van het beheer is de leidraad niet van toepassing. Het gaat dan om zaken als kaalkap van bosplantsoen, het afgraven van hooiland om dit om te vormen naar een ander inrichtingstype. In dergelijke gevallen is sprake van ruimtelijke ontwikkeling en kan een ontheffing van de Wet natuurbescherming noodzakelijk zijn.

5.2.2 Binnen de gemeente Utrecht zijn werkzaamheden in het kader van bestendig beheer en onderhoud aan de volgende elementen en gebieden van belang:

- Standplaatsen van beschermde plantensoorten vermeld in bijlage 2, waaronder muren en kades (o.a. varens), hooilanden en oevers (o.a. orchideeën en drachtplanten van wilde bijen);
- Kleine wateren met grote modderkruiper, kleine modderkruiper, bittervoorn, gestreepte waterroofkever en platte schijffhoren;
- Kleine wateren en oevers met gevlekte witstnuitlibel, groene glazenmaker, kamsalamander, rugstreppad, heikikker, waterspitsmuis en noordse woelmuis;
- Wateren en oevers met burchten van bever;
- Overwinteringsplaatsen en broeihopen van ringslang;
- Bomen met holen, spleten of rottingsgaten (vleermuizen, boomarter, holenbroeders);
- Vaste verblijfplaatsen, vliegroutes en foerageergebied van vleermuizen;
- Nesten van kolonievogels en andere vaste nestplaatsen van vogels (o.a. nestholten, roestbomen en andere vaste verblijfplaatsen van uilen);
- Bomen met 'bewoonde' en 'bewoonbare' horsten van roofvogels;
- Overige in gebruik zijnde nesten van broedvogels;
- De landgoederen Amelisweerd, Rijnauwen en Oud Zuilen (o.a. verblijfplaatsen van boomarter; eekhoorn, das en verschillende soorten vleermuizen);
- De Utrechtse forten (o.a. vleermuizen, ringslang, broedvogels, kleine marterachtigen, wilde bijen);
- Noorderpark (o.a. rugstreppad, heikikker, gestreepte waterroofkever, ringslang);
- Haarzuilen en omgeving (o.a. vleermuizen, rugstreppad);
- Polder Rijnenburg (o.a. heikikker, platte schijffhoren, weidevogels, steenuil);
- Maximapark (steenuil).

Wanneer in de gemeente Utrecht nieuwe beschermde soorten verschijnen (die eerder nog niet voorkwamen) en geen sprake is van een incidentele waarneming maar van een standvastige situatie waarop in beheer en onderhoud op moeten geanticipeerd, dan wordt de lijst met soorten en activiteiten waarop de leidraad van toepassing is, uitgebreid.

5.3 Werken met de natuurkalender

5.3.1 Voor elke specifieke werkzaamheid op een locatie met beschermde soorten, geldt een specifieke natuurkalender. Hierin is de voorkeursperiode aangeven voor uitvoering, alsmede de periode waarin werkzaamheden alleen onder strikte voorwaarden kunnen worden uitgevoerd. Ten slotte is de periode vermeld waarin de werkzaamheden verboden zijn.

Tabel 5. Legenda bij periode-aanduidingen natuurkalender.

groene periode	In deze periode is de kans op negatieve effecten op betreffende soort(groep) uitgesloten of zeer klein. Dit is de voorkeursperiode voor de uitvoering van werkzaamheden op locaties waar deze (soort)groep voorkomt.
gele periode	In deze periode is de soort(groep) kwetsbaar. Werkzaamheden kunnen in deze periode worden uitgevoerd, mits beschermende maatregelen worden getroffen.
rode periode	In deze periode is de soort(groep) uiterst kwetsbaar. Bijvoorbeeld omdat zij nesten met eieren of weinig mobiele jongen hebben. Mogelijk heeft de locatie op dat moment een belangrijke functie als foerageergebied. Ook kan het zijn dat het uitsluiten van aanwezigheid in deze periode nagenoeg onmogelijk is, bijvoorbeeld als gevolg van dichte begroeiing. <i>De rode periode geeft</i>

aan dat werkzaamheden op locaties met beschermde soorten in deze periode in eerste instantie niet gepland worden, tenzij sprake is van een calamiteit of dreigende situatie.

5.3.2 Met de term broedseizoen wordt een periode aangeduid waarin de meeste soorten vogels op het nest zitten. Dit is de periode van maart tot en met juli. Van een wettelijk vastgesteld of in tijd begrensd broedseizoen is echter geen sprake; door sommige soorten wordt nagenoeg jaarrond gebreed (houtduif), andere soorten zitten vroeg in de winter al (reigers, uilen) of tot laat in het jaar nog (o.a. meerkoet, huiszwaluw) op het nest. Jaarrond dient dan ook waakzaamheid te worden betracht bij werkzaamheden op locaties waar vogels kunnen broeden.

In het broedseizoen kunnen bomen worden gekapt, mits vast staat dat in de boom geen vogels broeden en de werkzaamheden niet leiden tot verstoring van broedende vogels in de directe omgeving. Bedenk dat in een aantal situaties het vaak niet mogelijk is om aanwezigheid van broedende vogels uit te sluiten. Denk aan grote bomen die vol in blad staan, bomen met veel holten, spleten en dicht (bos)plantsoen. In dergelijke gevallen geldt het voorzorgsprincipe: geen werkzaamheden uitvoeren, tenzij sprake is van een noodsituatie.

5.4 Het werkproces: maatregelen bij de voorbereiding van beheer en onderhoud

Bij het opstellen van een beheerplan of bestek kan het 'stappenplan Gedragscode bestendig beheer en onderhoud' vermeld in paragraaf 5.5 worden gevolgd. Op basis daarvan kan de benodigde onderzoeksinspanning worden bepaald en kunnen eventueel benodigd veldonderzoek en een ontheffingsaanvraag tijdig worden ingepland.

5.4.1 Vóór aanvang van elke beheerronde worden locaties met beschermde soorten en vogels met een jaarrond beschermde nestplaats in kaart gebracht. Dit is gebaseerd op actuele gegevens van de NDFF. Afhankelijk van soort en situatie zijn deze gegevens ten hoogste 3-5 jaar oud. Indien geen actuele gegevens beschikbaar zijn worden deze door middel van veldonderzoek verzameld.

5.4.2 Op locaties met beschermde soorten en broedvogels wordt gewerkt in veilige perioden zoals met GROEN aangegeven in de Natuurkalender beheer en onderhoud (opgenomen in hoofdstuk 4). In deze periode kan zonder voorwaarden worden gewerkt. Let op! De zorgplicht is altijd van kracht en men dient rekening te houden met ongewoon vroege of late activiteit van beschermde soorten die tot een verhoogde kwetsbaarheid leiden.

5.4.3 Onder de hieronder genoemde voorwaarden kan op locaties met beschermde soorten en broedende vogels buiten de veilige periode worden gewerkt. In de Natuurkalender is met GEEL aangegeven wanneer 'werken onder voorwaarden' geldt.

5.4.4 Bepaalde werkzaamheden worden op locaties met beschermde soorten en broedende vogels niet in de kwetsbare periode uitgevoerd, tenzij sprake is van een calamiteit of dreigende situatie. In de Natuurkalender is dit met ROOD aangegeven.

5.4.5 Op locaties met vogels met een jaarrond beschermde nestplaats worden geen werkzaamheden uitgevoerd die kunnen leiden tot overtreding van verbodsbepalingen in de vestigingsfase (nestbouw) en de periode waarin eieren of niet-vliegvlugge jongen in de nesten aanwezig zijn. Verder mag in de omgeving van dergelijke nestplaatsen alleen gesnoeid of gekapt worden, indien een deskundige vaststelt dat de vogels alternatieven hebben voor de bestaande nestplaats. Dergelijke alternatieve nestplaatsen kunnen ook actief worden aangeboden. Als snoeien of kappen nodig is op grond van de openbare veiligheid, dan kan daarvoor ontheffing worden verkregen. Snoei of kap vindt ook dan bij voorkeur plaats buiten het broedseizoen. In noodgevallen (bijv.

stormschade) gaat de veiligheid voor. Eventuele overtredingen worden dan achteraf aan het bevoegd gezag gemeld.

- 5.4.6** Vóór het inzetten van een (nieuwe) beheerronde wordt voor het beheersgebied het stappenplan van paragraaf 3.5 doorlopen om vast te stellen of en met welke beschermde soorten bij uitvoering rekening moet worden gehouden. Bij stap 2 wordt vastgesteld of de te verwachten soorten concreet voorkomen in het plangebied of directe omgeving. Stap 2 is gebaseerd op actuele gegevens van de NDFF. Indien geen actuele gegevens beschikbaar zijn worden deze door een veldonderzoek verzameld (door opdrachtnemer).
- 5.4.7** In het beheerplan worden kenmerkende natuurlijke elementen van belang voor beschermde soorten waar mogelijk ingepast.
- 5.4.8** Bij de verkenning, stap 2 in het schema van paragraaf 3.5, wordt vastgesteld of de te verwachten soorten concreet voorkomen. Stap 2 is gebaseerd op hetzij een ecologische quickscan dan wel op actuele gegevens van de NDFF. Indien geen actuele gegevens beschikbaar zijn worden deze door een veldonderzoek verzameld. Verzamelde gegevens dienen binnen een half jaar in de NDFF te worden opgenomen.
- 5.4.9** Indien het bestendig beheer en onderhoud kan leiden tot het overtreden van verbodsbepalingen uit de Wnb ten aanzien van beschermde soorten, dient te worden vastgesteld of:
- a. er voor de wijze van uitvoering van het beheer en onderhoud een redelijk alternatief voorhanden is;
  - b. er voor de periode waarin de uitvoering is gepland alternatieven zijn;
  - c. er aanvullende maatregelen mogelijk zijn om schade te beperken;
  - d. in het geval geen van bovenstaande mogelijkheden aan de orde is een ontheffing dient te worden aangevraagd.
- 5.4.10** Indien in een beheergebied beschermde soorten of broedende vogels zijn vastgesteld worden werkzaamheden voor realisering van het project uitgevoerd met de in hoofdstuk 4 genoemde maatregelen.
- 5.4.11** Indien de werkzaamheden in het kader van bestendig beheer en onderhoud kunnen leiden tot overtreding van verbodsbepalingen van de Wnb wordt bij het bevoegde gezag een ontheffing aangevraagd (uitgebreide toets) en kan compensatie aan de orde zijn (stap 5 stappenschema paragraaf 3.5).

5.5 Stappenschema Leidraad bestendig beheer en onderhoud

stap	omschrijving	invulling	keuze activiteit/conclusie		verslaglegging/vervolgstap
1	Bepaal de mogelijkheid dat negatieve effecten op beschermde soorten kunnen optreden.	Kan redelijkerwijs worden uitgesloten dat de ingreep i.h.k.v. bestendig beheer en onderhoud negatieve effecten heeft op beschermde soorten?	Ja	Notitie waarom negatieve effecten zijn uit te sluiten.	Leg in notitie vast waarom geen effecten verwacht worden en overleg notitie met opdrachtgever. Geen vervolgstap.
			Nee	Notitie welke negatieve effecten mogelijk zijn. Nader onderzoek nodig.	Overleg notitie met opdrachtgever -> stap 2.
2	Bepaal verwachtingswaarde	Raadpleeg NDFF en wijknatuurkaart. Zijn de gegevens uit de NDFF afdoende om een goed inzicht te krijgen in het mogelijk voorkomen van beschermde soorten?	Ja	Leg vast om welke soorten het gaat in notitie.	Overleg notitie met opdrachtgever -> stap 3.
			Nee	Voer een quick scan uit	Overleg de quick scan met opdrachtgever, daarna -> stap 3.
3	Geef de NDFF, wijknatuurkaart dan wel de uitgevoerde quick scan aanleiding om te vermoeden dat er daadwerkelijk beschermde soorten op de locatie voorkomen?	Onderzoek daadwerkelijk Voorkomen beschermde soorten en broedende vogels.	Ja	Leg vast om welke soorten het gaat in notitie.	Overleg notitie met opdrachtgever -> stap 4.
			Nee	Er worden geen verbodsbepalingen Wet natuurbescherming overtreden. Er is daarom geen ontheffing nodig.	Opdrachtnemer legt dit vast in een notitie en overlegt deze aan opdrachtgever. Geen vervolgstap.
4	Bepaal of verbodsbepalingen worden overtreden.	Leiden de voorgenomen activiteiten zonder speciale maatregelen tot het overtreden van een van de verbodsbepalingen van de artikel 3 van de Wet natuurbescherming voor de aanwezige beschermde soorten?	Ja	Leg vast om welke soorten en activiteiten het gaat in notitie.	Overleg notitie met opdrachtgever -> stap 5.
			Nee	Geen ontheffing nodig. Opdrachtnemer legt dit vast in een notitie en overlegt deze aan opdrachtgever.	Geen vervolgstap.

5	Pas gedragsregels toe.	Wordt gewerkt conform de leidraad bestendig beheer en onderhoud?	Ja	Volg de gedragsregels uit deze leidraad. Documenteer de wijze waarop dit gebeurt in Ecologisch werkprotocol.	Overleg Ecologisch werkprotocol met opdrachtgever. Geen ontheffing nodig.
			Nee	Ontheffing nodig.	Initiatiefnemer vraagt een ontheffing Wet natuurbescherming aan bij het bevoegd gezag.

6 MAATREGELENCATALOGUS EN NATUURKALENDER BESTENDIG BEHEER EN ONDERHOUD

In deze maatregelencatalogus worden maatregelen in vier categorieën (A, B, C en D) geplaatst.

Maatregelen van de typen A, B en C zijn gericht op het voorkomen van overtreding

Maatregelcategorie D is gericht op het beperken van overtreding, toegestaan door het werken volgens de gedragscode. Deze maatregelcategorie mag alleen worden gebruikt wanneer er geen alternatieven voorhanden zijn, er sprake is van een in de wet genoemd belang, en alleen wanneer deze maatregelcategorie is toegestaan voor de soort en functie voor de soort (zie bijlage 2). De keuze van maatregelen wordt zorgvuldig bepaald en onderbouwd volgens het stappenplan in paragraaf 3.5 van deze leidraad.

6.1 Gebouwen en werken

[GEEN BEHEERGROEP]

Werkzaamheden omvatten periodiek terugkerend onderhoud aan gebouwen, (civieltechnische) werken, kades en (grachten)muren en bovengrondse nutsvoorzieningen en de daaraan groeiende gevelbegroeiing. Het gaat bijvoorbeeld om reiniging en schilderwerk. Herstelwerkzaamheden na schade vallen onder deze categorie, zo lang de oorspronkelijke situatie in stand gehouden wordt.

LET OP: onderstaande kalender is alleen van toepassing INDIEN beschermde soorten aanwezig zijn.												
	jan	feb	maa	apr	mei	jun	jul	aug	sep	okt	nov	dec
Vogels												
Huismus												
Kerkuil												
Steenuil												
Gierzwaluw												
meeuwen, Visdief												
Grote gele kwikstaart												
Slechtvalk												
Boerenzwaluw												
Huiszwaluw												
Vleermuizen												
Overige zoogdieren												
Steenmarter												
Boommarter												
Reptielen en amfibieën												
Planten												
	Geen maatregelen nodig, wel zorgplicht.											
	Activiteiten uitvoeren onder voorwaarden (zie onder).											
	Activiteit niet uitvoeren, tenzij sprake is van een calamiteit of acuut veiligheidsrisico.											

6.1.1 Vogels

Alle soorten

A Bij gebouwen en werken met rust-of voortplantingsplaatsen van beschermde vogelsoorten worden geen werkzaamheden uitgevoerd óf worden deze delen gemarkeerd en ontzien tijdens de werkzaamheden. Verstoring van broedgevallen door werkzaamheden in de directe omgeving van

deze gebouwen dient voorkomen te worden of dienen maatregelen te worden getroffen om dat te voorkomen door bijvoorbeeld het aanbrengen van een beschermingszone.

A Werkzaamheden worden uitgevoerd buiten de soortspecifieke broedperiode. Voor nesten die jaarrond worden gebruikt of waar elk jaar naar toe wordt teruggekeerd geldt dat deze functies behouden moeten blijven.

Huismus, Kerkuil en Steenuil

A Werkzaamheden faseren in ruimte en tijd waarbij:

- Werkzaamheden worden bij huismus gefaseerd uitgevoerd, zodanig dat altijd 25% van de aanwezige rustplaatsen beschikbaar zijn.
- Werkzaamheden worden uitgevoerd buiten de broedperiode. De broedperiode betreft een indicatieve periode van maart tot en met augustus voor huismus, van februari tot en met juli voor steenuil en februari van tot en met augustus voor kerkuil. Voor huismus worden vorstperiodes ook aangemerkt als kwetsbare periode.
- In- en uitvliegopeningen toegankelijk blijven.
- De rustplaatsen zijn 's avonds en nachts weer beschikbaar.
- De constructie met rust- en voortplantingsplaatsen behouden blijft.
- Er wordt gewerkt zonder apparatuur met grote geluidsbelasting wanneer soorten aanwezig zijn.
- Aanwezige muurbegroeiing die wordt gebruikt door huismus dient zoveel mogelijk behouden te blijven.

A Het is mogelijk onderhouds- of herstelwerkzaamheden uit te voeren op locaties met rust- en voortplantingsplaatsen, mits aan het onderstaande wordt voldaan:

- Werkzaamheden worden bij voorkeur uitgevoerd buiten de broedperiode. Zie genoemde periodes onder C.
- Werkzaamheden worden bij huismus gefaseerd uitgevoerd, zodanig dat altijd 50% van de aanwezige rustplaatsen binnen de werklocatie beschikbaar zijn.
- Rust- en voortplantingsplaatsen zijn maximaal 1 maand niet te gebruiken en in de directe omgeving zijn alternatieve rustplaatsen beschikbaar.
- De constructie met rust- en voortplantingsplaatsen blijft behouden of wordt direct hersteld.
- Dieren de gelegenheid wordt geboden de werklocatie uit eigen beweging te verlaten.
- Aanwezige muurbegroeiing die wordt gebruikt door huismus dient zoveel mogelijk behouden te blijven.

Gierzwaluw, meeuwen, Visdief, Grote gele kwikstaart en Slechtvalk

B Werkzaamheden faseren in ruimte en tijd waarbij:

- Werkzaamheden worden uitgevoerd buiten de soortspecifieke broedperiode. De broedperiode betreft een *indicatieve* periode van maart tot en met juli. Voor gierzwaluw is deze periode volgens de gedragscode van mei tot en met juli, waarbij moet worden opmerkt dat incidentele nestbezetting tot in augustus voorkomt. Volgens de gedragscode is deze periode voor slechtvalk van februari tot en met april, waarbij moet worden opmerkt dat jongen tot in juli op het nest verblijven. Voor visdief is deze periode volgens de gedragscode van mei tot en met juni, waarbij moet worden opgemerkt dat dit in de regel tot en met augustus is.
- In- en uitvliegopeningen toegankelijk blijven.
- De constructie met rust- en voortplantingsplaatsen behouden blijft.

Boerenwaluw en Huiswaluw

B Werkzaamheden worden uitgevoerd buiten de broedperiode. De broedperiode betreft volgens de gedragscode een indicatieve periode van mei tot en met augustus. Daarbij dient te worden opgemerkt dat de broedperiode van Boerenwaluw kan vallen van april t/m augustus en van

Huiszwaluw van mei t/m september. Nestlocaties worden enkel aangetast als alternatieve nestgelegenheid in de omgeving niet schaars is en daaropvolgende broedseizoenen nieuwe nesten kunnen worden gebouwd.

6.1.2 Vleermuizen

Rust- en voortplantingsplaatsen

A Werkzaamheden uitvoeren buiten de beschermingszone. De beschermingszone wordt bepaald door een ecologisch deskundige op basis van functionaliteit, verstoringvrije afstand en geen aantasting van rust-en voortplantingsplaatsen.

B Werkzaamheden uitvoeren buiten de kwetsbare periode, binnen de beschermingszone:

- Op locaties met kraam- en/of winterverblijven wordt niet gewerkt in de kwetsbare perioden. De kwetsbare perioden zijn de kraamperiode van mei tot en met juli en de winterrustperiode van november tot en met maart.
- In- en uitvliegopeningen blijven toegankelijk.
- De constructie met rust-en voortplantingsplaatsen blijft behouden.
- Er wordt gewerkt zonder apparatuur met grote geluidsbelasting wanneer vleermuizen aanwezig kunnen zijn.
- Indien vleermuizen aanwezig zijn: werken bij daglicht, geen kunstmatige verlichting toepassen.
- Werkzaamheden mogen niet leiden tot veranderingen in het interne klimaat en toegangen tot de ruimte waar soorten gebruik van maken mogen niet worden dicht gezet.

D Het is mogelijk werkzaamheden uit te voeren binnen de beschermingszone op de volgende wijze:

- Werkzaamheden worden gefaseerd uitgevoerd, zodat altijd 50% van de aanwezige rust-en voortplantingsplaatsen op de projectlocatie beschikbaar zijn. Bij de tijdelijk niet beschikbare locaties worden tijdelijk werende voorzieningen aangebracht voorafgaand aan de gebruikperiode (bv. vleermuis exclusie flaps).
- Op locaties met kraam-en of winterverblijven wordt niet gewerkt in de kwetsbare perioden. De kwetsbare perioden zijn de kraamperiode van mei tot en met juli en de winterrustperiode van november tot en met maart.
- De werkzaamheden duren maximaal een maand en in de directe omgeving zijn alternatieve rust-en voortplantingsplaatsen aanwezig.
- In-en uitvliegopeningen en de constructie met rust-en voortplantingsplaatsen worden zo snel mogelijk hersteld zodat 100% van de locaties weer beschikbaar komt.

Vliegroutes

B Bij aanwezigheid van essentiële vliegroutes van vleermuizen door tunnels of onder bruggen wordt in de periode van november tot en met maart gewerkt. Dit is buiten de gebruikperiode.

Werkzaamheden aan bruggen of tunnels met essentiële vliegroutes van vleermuizen kunnen in de actieve periode van deze soortgroep worden uitgevoerd wanneer in de avond en nacht een obstakelvrije doorgang (de soort-specifieke omvang door een ecologisch deskundige te bepalen), onder het plafond/brugdek toegankelijk blijft voor vleermuizen. Werkzaamheden uitsluitend bij daglicht uitvoeren. Aanwezige begeleidende begroeiing, richting de tunnel of brug behouden. Eventuele verlichting mag de functionaliteit van de essentiële vliegroute niet beperken.

6.1.3 Overige zoogdieren

A Er worden (delen van een) locatie(s) met rust-of voortplantingsplaatsen van deze soorten gemarkeerd en ontzien tijdens de werkzaamheden. Verstoring dient voorkomen te worden.

B Werkzaamheden worden uitgevoerd buiten de kwetsbare voortplantingsperiode van steenmarter en/of boommarter. De voortplantingsperiode is van maart tot en met augustus. Pas nadat is vastgesteld dat de rust-en voortplantingsplaatsen zijn verlaten, kan worden gestart met werkzaamheden. Bij uitvoering van werkzaamheden moet de constructie van de rust-en voortplantingsplaatsen intact en toegankelijk gehouden worden.

6.1.4 Amfibieën en reptielen

A Werkzaamheden worden niet uitgevoerd op overwinteringslocaties van amfibieën of reptielen. Deze delen worden bepaald en gemarkeerd door een ecologisch deskundige.

B Bij (delen van) gebouwen waar overwintering van amfibieën en reptielen plaats vindt, worden geen werkzaamheden uitgevoerd in de kwetsbare winterrustperiode. De winterrustperiode is van oktober tot en met maart. Werkzaamheden mogen niet leiden tot veranderingen in het interne klimaat en toegangen tot de ruimte waar soorten gebruik van maken mogen niet worden dichtgezet.

D Werkzaamheden (bv. vochtproblematiek in kelders) bij voorkeur uitvoeren buiten de winterrustperiode. De winterrustperiode oktober tot en met maart. Bij aantoonbare noodzaak in de kwetsbare periode werken waarbij aangetroffen individuen worden gevangen en teruggeplaatst direct na afronding van de werkzaamheden of verplaatst naar een geschikte plek. Dit in overleg met een ecologisch deskundige.

6.1.5 Planten

A Ontzien van groeiplaatsen van beschermde planten. Locaties met beschermde (muur)planten markeren en abiotische omstandigheden zoals temperatuur, de hoeveelheid licht, de aanwezigheid van water, de samenstelling van de voeg/bodem handhaven.

6.2 Houtige begroeiingen

Beheergroep Bomen

[Beheergroepen BG, BV, BK, BL, OE8; voor bomen in beplanting BB zie Bosplantsoen]

De werkzaamheden betreffen het snoeien, kappen en vervangen van alleenstaande bomen en bomen die onderdeel van een laan vormen. Het betreft beheergroepen met een beperkt effect op beschermde planten en dieren. Werkzaamheden zijn het gehele jaar door mogelijk zonder maatregelen, indien geen beschermde soorten en broedende vogels aanwezig zijn in de directe omgeving van de activiteit. Bedacht moet worden dat het in de periode waarin bomen in blad staan, vaak niet mogelijk is om aanwezigheid van broedende vogels met zekerheid uit te sluiten. *Let op! In en rond bomen kunnen beperkingen en maatregelen gelden die voortkomen uit actieve bescherming van soorten. Denk bijvoorbeeld aan Maretak.*

Beheergroep Bosplantsoen

[Beheergroepen BB, BPO, BP1, BP2, BP3, BP4, BP5]

De werkzaamheden betreffen het snoeien, kappen en vervangen van struweel, griend, bossingels, bos en hakhout. Het betreft beheergroepen met een mogelijk grote betekenis voor beschermde planten en dieren. Werkzaamheden zijn het gehele jaar door mogelijk zonder maatregelen, indien geen beschermde soorten of broedende vogels aanwezig zijn in de directe omgeving van de activiteit. Bedacht moet worden dat in deze beheergroep in de periode april – juli een grote kans bestaat op aanwezigheid van broedende vogels en dat het vaak niet mogelijk is met zekerheid uit te sluiten dat broedende vogels aanwezig zijn.

Let op! In bosplantsoen kunnen beperkingen en maatregelen gelden die voortkomen uit actieve bescherming van soorten.

Snoeien van heesters, hagen en (rozen)struiken, onderhoud perken en vaste planten

[Beheergroepen HA0, HA1, HA2, HA3, HA4, HE0, HE1, HE2, HE4, HE5, HE7, KRO, KR2, KR3, KR4, KR5, ROO, RO1]

Het betreft beheergroepen met een beperkte betekenis voor beschermde planten en dieren. Snoeien is het gehele jaar door mogelijk zonder maatregelen, indien geen broedvogels aanwezig zijn in de directe omgeving van de snoeiactiviteit. Indien broedvogels aanwezig zijn op de plaats waar werkzaamheden worden uitgevoerd, dienen bij de werkzaamheden onderstaande gedragsregels te worden gevolgd. Bij onderhoud van perken dient in het centrum rekening te worden gehouden met het voorkomen van de wolfskers.

LET OP: onderstaande kalender is alleen van toepassing INDIEN beschermde soorten aanwezig zijn.												
	jan	feb	maa	apr	mei	jun	jul	aug	sep	okt	nov	dec
Vogels												
Koloniebroeders, roofvogels en uilen												
Huismus en ringmus												
Steenuil												
Vleermuizen												
Overige zoogdieren												
Bever												
Das												
Boommarter, Bunzing, Egel, Hermelijn, Steenmarter en Wezel												
Eekhoorn												
Ree												
Reptielen en amfibieën												
Vroedmeesterpad en Heikikker												
Ringslang												
Vlinders												
Grote vos												
Libellen												
Planten												
	Geen maatregelen nodig, wel zorgplicht.											
	Activiteiten uitvoeren onder voorwaarden (zie onder).											
	Activiteit niet uitvoeren, tenzij sprake is van een calamiteit of acuut veiligheidsrisico.											

6.2.1 Algemeen zorgvuldig handelen

- De werkrichting is richting een rustige/natuurlijke locatie zodat dieren daarheen kunnen vluchten. Zorg dat voldoende dekking en schuilmogelijkheden aanwezig zijn in de richting en op de locatie waar dieren langs/naar toe moeten vluchten.
- Werkzaamheden vinden in eerste instantie overdag plaats om verstoring door verlichting te voorkomen.
- Tijdens het werken in beplanting dient schade aan de bodem zo veel mogelijk te worden voorkomen (bv. inzet banden met lage spanning of werken in handkracht).

6.2.2 Vogels

Alle soorten

A Nestlocaties, broedholten en/of slaappleatsen van vogels en de directe leefomgevingen die rust en beschutting bieden, worden gemarkeerd en ontzien tijdens de werkzaamheden. Een ecologisch deskundige bepaalt de beschermingszone. Verstoring van broedgevallen dient voorkomen te worden.

B Werkzaamheden worden uitgevoerd buiten de soortspecifieke broedperiode(n).

Het periodiek afzetten of terugzetten van houtige begroeiing, zoals hakhoutbeheer, wordt gefaseerd uitgevoerd. Hierbij wordt maximaal 30% van het (lijn) element per jaar teruggezet en blijven er in de directe omgeving voldoende alternatieve broedmogelijkheden (opgaande beplanting) beschikbaar (bv. door te faseren op buurniveau). Voor schaarse of zeldzame vogelsoorten (met name soorten die jaarlijks naar hetzelfde gebied terugkeren of specifiek eisen stellen aan hun broedlocaties) geldt dat individuele bomen/struiken met een essentiële functie (tijdelijke broed- en rustgelegenheid, voedsel en dekking) vervullen, behouden moeten blijven. Dit betreft bijvoorbeeld dikke loofbomen in gebruik als nestgelegenheid door zwarte specht. Dit dient te worden bepaald door een ecologisch deskundige.

Koloniebroeders, roofvogels en uilen, excl. kiekendieven en velduil

Voor locaties die jaarrond worden gebruikt of waar elk jaar naar toe wordt teruggekeerd geldt dat deze functies het hele jaar niet mogen worden aangetast. Het gaat hierbij om onder andere reigerachtigen en roek en nesten en rustlocaties van roofvogels en uilen, die gebruik maken van houtige begroeiingen.

A Nestbomen en de directe omgeving markeren zodat deze locatie zijn functie als broed- en rustlocatie behoudt. Voor (rans)uilen geldt het behoud van roestplaatsen.

Huismus en ringmus

A Struiken die worden gebruikt als vaste rust- en schuillocatie en daarmee een essentieel onderdeel vormen van het leefgebied, markeren en behouden. Snoei van dergelijke begroeiing wordt zo uitgevoerd dat deze als rust- en schuilfunctie behouden blijven.

Steenuil

B Knot- en fruitbomen die deel uitmaken van essentieel leefgebied van de steenuil worden gefaseerd gesnoeid, waarbij per jaar in een bomenrij maximaal 50% van de bomen wordt geknot en oude fruitbomen behouden blijven.

6.2.3 Vleermuizen

A Bomen met geschikte holtes of spleten voor vleermuizen en bomen in de directe omgeving hiervan, worden gemarkeerd en behouden. Dit geldt ook voor houtige begroeiing rondom een water dat als essentieel foerageergebied wordt gebruikt en houtige begroeiing die als essentiële vliegroute wordt gebruikt.

B Dunnen en/of snoeien van bomen met rust- en voortplantingsplaatsen van vleermuizen wordt uitgevoerd buiten de kwetsbare gebruikperiode.

Wanneer dit een jaarrond beperking van uit te voeren werkzaamheden oplevert, of in combinatie met kwetsbare periodes van soorten onuitvoerbaar is, dienen werkzaamheden te worden uitgevoerd in de periode van half augustus tot en met oktober. Hierbij blijven bomen met paar-, kraam- en/of winterverblijven, bomen met voor vleermuizen geschikte holtes en bomen in de directe omgeving van deze verblijven behouden en functioneel voor vleermuizen (behoud van beschutting/buffering van rust- en voortplantingsplaats en behoud van de aanvliegroute).

Snoeien of terugzetten van begroeiing rondom zwermlocaties en winterverblijven (in gebouwen) dient het klimaat op deze locaties niet aan te tasten.

Het dunnen en/of afzetten van singels en houtwallen bij een essentiële vliegroute en/of foerageerlocatie dient gefaseerd te worden uitgevoerd. Maximaal 30% per jaar verwijderen, verspreid over de beplanting, zodat er geen gaten groter dan 7m ontstaan tussen opgaande begroeiing hoger dan 2m.

Werkzaamheden worden in leefgebied van vleermuizen tijdens de actieve periode van vleermuizen niet uitgevoerd tussen zonsondergang en zonsopkomst in de buurt van kraam-, winter-, zomer- of paarverblijf, essentiële vlieg- of migratieroutes en foerageergebied in verband met licht- of geluidsoverlast.

6.2.4 Overige zoogdieren

Bever en Das

A Essentiële onderdelen van het leefgebied worden gemarkeerd en worden niet aangetast. Naast burchten en holen waar dieren verblijven gaat het hier om routes die worden gebruikt en/of belangrijke foerageergebieden. Deze essentiële onderdelen dienen te worden bepaald door een ecologisch deskundige. Voor de rust- en voortplantingslocatie(s) dient door een ecologisch

deskundige een beschermingszone te worden bepaald op basis van de verstoringsvrije afstand en functionaliteit.

B Binnen de beschermingszone kan met handgereedschap worden gewerkt indien werkzaamheden overdag en buiten de kwetsbare voortplantingsperiode worden uitgevoerd. De voortplantingsperiode van de bever is van mei tot en met augustus en die van de das van december tot en met juni. Binnen de beschermingszone blijven bomen en struiken in de directe omgeving van de burcht of hol van das, bever en otter zoveel mogelijk staan. Wissels en ingangen van de burcht blijven vrij van takken en stammen. Daarnaast is voor bever van belang dat wintervoorraden takken niet worden weggehaald.

Het verwijderen van één of enkele bomen in essentieel leefgebied van deze soorten is toegestaan, mits voldoende dekking aanwezig blijft en voor bever voldoende voedselbomen gehandhaafd blijven. De velrichting is van de burcht/hol af.

Boommarter, Bunzing, Egel, Hermelijn, Steenmarter en Wezel

A Essentiële onderdelen van het leefgebied worden gemarkeerd en ontzien. Dit betreft bomen met holtes en de directe omgeving van deze bomen, hopen in de grond en houtige begroeiing die als schuilplaats, verbindingszone of foerageergebied dient. Deze essentiële onderdelen dienen te worden bepaald door een ecologisch deskundige.

B Werkzaamheden worden overdag uitgevoerd buiten de kwetsbare voortplantingsperiode. De voortplantingsperiode is van maart tot en met augustus.

Bomen met geschikte hopen voor deze soorten worden gespaard. Ook hopen in de grond blijven onaangestast. Takkenrillen worden alleen weggehaald indien er voldoende alternatieve verblijfsmogelijkheden zijn voor deze soorten.

In het leefgebied van hermelijn, wezel, bunzing en egel dient tijdens en na snoeiwerkzaamheden voldoende dekking aanwezig te blijven. Voor egel is daarnaast van belang dat in de winterrustperiode van november tot en met maart, overwinteringslocaties niet worden aangestast. Vrijkomend snoeimateriaal kan in het leefgebied van deze soorten worden achtergelaten en op takkenrillen worden gelegd.

Eekhoorn

A Essentiële onderdelen van het leefgebied worden gemarkeerd en worden ontzien. Dit betreft bomen met eekhoornnesten en voedselbomen. Verstoring wordt voorkomen door op afstand te werken.

B Werkzaamheden worden uitgevoerd buiten de voortplantingsperiode van eekhoorn. De voortplantingsperiode is van januari tot en met augustus. Essentiële onderdelen van het leefgebied in stand houden.

D Reservenesten van eekhoorn mogen alleen worden verwijderd wanneer door een ecologisch deskundige is vastgesteld dat het nest niet in gebruik is en in de omgeving voldoende alternatieve nestmogelijkheden beschikbaar zijn. Een enkele voedselboom kan worden verwijderd.

Ree

A Geen werkzaamheden uitvoeren in essentiële onderdelen van het leefgebied (paar-en kraamlocaties en voor ree ook de vaste rustlocaties (daginstanden). Deze onderdelen markeren door gebruik te maken van een beschermingszone op basis van functionaliteit en de verstoringsvrije afstand (bv. op basis van bestaande zoning van rustgebieden).

B Werken buiten de kwetsbare periode (paar- en kraamperiode) nabij rust- en voortplantingsplaatsen. De paarperiode van ree is in juli en augustus, de kraamperiode is in mei

en juni. In essentiële onderdelen van het leefgebied (paar- en kraamlocaties) de werkzaamheden faseren waarbij maximaal 30% van de houtachtige begroeiing wordt bewerkt. In de paarperiode worden geen werkzaamheden verricht op foerageerlocaties en migratieroutes die in deze periode worden gebruikt.

C Werkzaamheden die kleinschalig, kortdurend en weinig verstorend zijn en het gebruik door de soort niet belemmeren kunnen overdag worden uitgevoerd.

6.2.5 Amfibieën en reptielen

Alle soorten

A In houtige begroeiing vinden geen werkzaamheden plaats in essentieel leefgebied van amfibieën en reptielen. Een ecologisch deskundige dient de leefgebieden te bepalen en te markeren.

B Werkzaamheden in essentieel leefgebied dienen te worden uitgevoerd in de periode half augustus tot en met september of in het begin van de voortplanting, dat is in april en mei. Als het geen houtige begroeiing langs het voortplantingswater betreft, mag voor amfibieën ook gewerkt worden in de voortplantingsperiode van de betrokken soort. De exacte periode dient te worden bepaald door een ecologisch deskundige.

C Werkzaamheden kunnen worden uitgevoerd wanneer aanwezige schuilmogelijkheden en dekking voor amfibieën en reptielen en voor reptielen aanwezige structuurrijke vegetatie met open plekken aanwezig blijven.

In het leefgebied van amfibieën en reptielen moet in de winterrustperiode (winterrust is van oktober tot en met maart) de bodem intact gelaten worden (geen beroering, bodemverdichting of stobben uittrezen) en dienen houtrillen boomstronken en bladhopen te worden ontzien. Deze elementen dienen door een ecologisch deskundige te worden bepaald/gemarkeerd. Jaarlijks maximaal 30% van het essentieel leefgebied bewerken.

Vroedmeesterpad, Heikikker

B Werkzaamheden dienen te worden uitgevoerd in de periode half augustus tot en met september. Schuilmogelijkheden en dekking dienen aanwezig te blijven. Dit betekent dat er gefaseerd gewerkt moet worden: maximaal 30% van het essentiële leefgebied per jaar snoeien of afzetten.

Ringslang

A Broeihopen van ringslang dienen te worden gespaard.

6.2.6 Vlinders

Alle soorten

A Bij waardplanten (bomen, struiken) met poppen, rupsen of eitjes en essentiële voedselplanten van beschermde vlinders geen werkzaamheden uitvoeren. De beschermingszone dient te worden bepaald door een ecologisch deskundige. Ook omliggende houtige vegetatie die voor windluwte en temperatuurbuffering zorgt, dient te worden gespaard.

Grote vos

Overwinteren in holle bomen en stapels hout. Onderstaande maatregelen dienen te worden begeleid door een deskundige op het gebied van vlinders.

D Werkzaamheden bij waardbomen uitvoeren wanneer vlinders in overwintering zijn (september tot en met februari), mits waardboom niet als overwinteringslocatie wordt gebruikt (veelal holle boom). Houtstapels in leefgebied van deze soort in de winter ontzien vanwege mogelijkheden voor overwintering.

6.2.7 Libellen

Alle soorten

A In leefgebied van beschermde libellensoorten worden geen essentiële locaties gekapt. Een ecologisch deskundige dient te bepalen welke elementen dit zijn.

B Kap van enkele bomen of struiken is toegestaan, mits voldoende schuil- en voedselmogelijkheid aanwezig blijven en de karakteristieken van het voortplantingswater behouden blijven. Werkzaamheden dienen te worden uitgevoerd in de periode oktober tot en met april, dit is buiten het vliegseizoen van libellen.

6.2.8 Planten

Alle soorten

A Ontzien van groeiplaatsen van beschermde planten. Stammen en snoeiafval worden niet gedeponeerd op groeiplaatsen van deze soorten. Bodemverdichting wordt op deze locaties voorkomen. Het beheer is erop gericht de abiotische factoren, die de plant nodig heeft, te behouden of te verbeteren.

6.3 Kruidige begroeiingen en onbegroeid terrein

Maaien kort gras (gazon) en dierenweiden

Dierenweide

[Beheergroep GR0]

Ten aanzien begrazing van dierenweiden gelden geen specifieke gedragsregels. Het vóórkomen van beschermde soorten en broedende vogels op deze weiden is uitgesloten. Indien een schaapskudde wordt ingezet als beheermaatregel wordt vooraf vastgesteld of op betreffende locatie beschermde soorten voorkomen. Vervolgens wordt beoordeeld of de begrazing kan leiden tot negatieve effecten op betreffende soorten. Indien dat het geval is worden beschermende maatregelen getroffen, zoals het uitrasteren van beschermde soorten.

Maaien kort gras

[Beheergroepen GR1, GR2, GR6, GR8, G16, G20, G21, KR5]

Maaien is het gehele jaar door mogelijk zonder maatregelen, indien geen beschermde soorten en broedende vogels aanwezig zijn in de directe omgeving van de maaiactiviteit. Indien broedende vogels aanwezig zijn op de plaats waar werkzaamheden worden uitgevoerd, dan wel dat de beheereenheid grenst aan een voortplantingswater van amfibieën dienen bij de werkzaamheden onderstaande gedragsregels te worden gevolgd.

Maaien kruidige vegetaties op bermen, dijken en velden

[Beheergroepen GR3, GR4, GR5, GR7, GR9, G12, G13]

Maaien is het gehele jaar door mogelijk zonder maatregelen, indien geen beschermde soorten of broedende vogels aanwezig zijn in de directe omgeving van de maaiactiviteit. Indien beschermde soorten of broedende vogels aanwezig zijn op de plaats waar werkzaamheden worden uitgevoerd, dienen bij de werkzaamheden onderstaande gedragsregels te worden gevolgd. Indien een schaapskudde wordt ingezet als beheermaatregel wordt vooraf vastgesteld of op betreffende locatie beschermde soorten voorkomen. Vervolgens wordt beoordeeld of de begrazing kan leiden tot negatieve effecten op betreffende soorten. Indien dat het geval is worden beschermende maatregelen getroffen, zoals het uitrasteren van beschermde soorten.

Let op! Voor sommige extensief beheerde grazige en/of kruidenrijke vegetaties kunnen beperkingen en maatregelen gelden die voortkomen uit actieve bescherming van soorten.

LET OP: onderstaande kalender is alleen van toepassing INDIEN beschermde soorten aanwezig zijn.												
	jan	feb	maa	apr	mei	jun	jul	aug	sep	okt	nov	dec
Vogels												
Vleermuizen												
Overige zoogdieren												
Bever												
Das												
Boommarter, Bunzing, Egel, Hermelijn, Steenmarter en Wezel												
Noordse woelmuis												
Ree												
Amfibieën												
Reptielen												
Ringslang												
Vlinders												
Libellen												
Planten												
	Geen maatregelen nodig, wel zorgplicht.											
	Activiteiten uitvoeren onder voorwaarden (zie onder).											
	Activiteit niet uitvoeren, tenzij sprake is van een calamiteit of acuut veiligheidsrisico.											

6.3.1 Algemeen zorgvuldig handelen

- Werk rustig in de richting dat dieren de werklocatie kunnen verlaten en voldoende dekking aanwezig is en alternatief leefgebied beschikbaar is.
- Werkzaamheden vinden in eerste instantie overdag plaats om verstoring door verlichting te voorkomen. Als werkzaamheden 's nachts worden uitgevoerd, wordt enkel de werkplek verlicht en uitstraling naar de omgeving voorkomen.

6.3.2 Vogels

Alle soorten

A Er worden geen werkzaamheden uitgevoerd bij nesten, rustplaatsen en essentieel foerageergebied van vogels. Bij werkzaamheden in de omgeving hiervan dient verstoring te worden voorkomen door het aanbrengen van een beschermingszone op basis van verstoringvrije afstand. Verstoring kan deels worden voorkomen door het afschermen van licht, beweging of geluid.

B Werkzaamheden worden uitgevoerd buiten de soortspecifieke broedperiode.

Weidevogels

C Werkzaamheden uitvoeren op het moment dat er geen jongen/kuikens zijn die nog niet kunnen vliegen. Nesten van grondbroeders worden gemarkeerd in het veld. De werkzaamheden worden zodanig uitgevoerd dat nesten behouden blijven (te bepalen door een deskundige) en in de directe omgeving van het nest voldoende dekking en foeragemogelijkheden aanwezig blijven. De markering wordt direct na het maaien verwijderd.

Vogels van ruigte en moeras

B Maaien van riet en ruigte waarin sprake is van essentieel leefgebied van vogels dient ruimtelijk gefaseerd te worden uitgevoerd, buiten de soortspecifieke broedperiode(n). Per jaar wordt maximaal 30% gemaaid, waarbij er meerjarig riet aanwezig blijft dat eens in de 3 à 4 jaar wordt gemaaid.

6.3.3 Vleermuizen

Voor vleermuizen kan kruidige begroeiingen een onderdeel vormen van het foerageergebied. Bij bestendig beheer en onderhoud is het nodig om dit foerageergebied duurzaam in stand te houden.

6.3.4 Overige zoogdieren

Bever, das

B Indien werkzaamheden in de buurt plaatsvinden van een bever- of dassenburcht of hol, dienen de werkzaamheden te worden uitgevoerd buiten de kraamperiode. De kraamperiode van de bever van mei tot en met augustus en van de das van februari tot en met juni. Binnen de beschermingszone in handkracht werken. In leefgebied van deze soorten dient voldoende dekking aanwezig te blijven.

Boommarter, bunzing, egel, hermelijn, steenmarter en wezel

B Bij aanwezigheid van een kraamverblijf dienen werkzaamheden te worden uitgevoerd buiten de kwetsbare periode. Dit is de kraamperiode van half maart tot en met augustus. Voor egel geldt een winterrustperiode van november tot en met maart op locaties waar overwinterende egels aanwezig zijn. In het leefgebied van deze soorten dient voldoende structuur en dekking aanwezig te blijven door delen niet te bewerken (faseren).

Noordse woelmuis

A Werkzaamheden worden niet uitgevoerd in leefgebied van deze soort. De leefgebieden worden gemarkeerd door een ecologisch deskundige.

B Werkzaamheden worden uitgevoerd in de minst kwetsbare periode, na de voortplanting en voor de winterrust, in de maanden september en oktober.

Wanneer in de winter het voorkomen van noordse woelmuis kan worden uitgesloten omdat het perceel te nat is, mogen werkzaamheden ook in de winterperiode worden uitgevoerd.

Kruidige begroeiingen in leefgebied van deze soorten wordt maximaal eenmaal per jaar gemaaid, waarbij minimaal 50% van het leefgebied in stroken of vlakken behouden blijft, bij voorbeeld in de vorm van stroken van minimaal 5m breed. Maaibalk op minimaal 10cm hoogte. Er wordt niet gewerkt met een klepelmaaier.

Ree

A Geen werkzaamheden uitvoeren in essentiële onderdelen van het leefgebied (paar- en kraamlocaties en ook de vaste rustlocaties (daginstanden). Deze onderdelen markeren door gebruik te maken van een beschermingszone op basis van functionaliteit en de verstoringvrije afstand (bv. op basis van bestaande zonering van rustgebieden).

B Werken buiten de kwetsbare periode (paar- en kraamperiode) nabij rust- en voortplantingsplaatsen. De paarperiode van ree is in juli en augustus. De kraamperiode van ree is in mei en juni. In essentiële onderdelen van het leefgebied (paar-en kraamlocaties) de werkzaamheden faseren waarbij maximaal 70% van het kruidige areaal wordt bewerkt.

In de paarperiode worden geen werkzaamheden verricht op foerageerlocaties en migratieroutes die in deze periode worden gebruikt.

Werken binnen de kraamperiode waarbij voorafgaand aan de werkzaamheden aanwezige dieren op de werklocatie worden verontrust zodat ze de werklocatie tijdelijk verlaten. Dit kan bijvoorbeeld door het ophangen van linten, zakken, ultrasoon geluid of in combinatie nazoeken met drone en verplaatsen naar buiten het te bewerken areaal (bv. reekalveren). De werkzaamheden faseren waarbij maximaal 70% van het kruidige areaal wordt bewerkt.

D Werkzaamheden met een aantoonbare noodzaak kunnen binnen de kwetsbare periode op essentiële locaties worden uitgevoerd door te faseren: jaarlijks maximaal 30% bewerken.

6.3.5 Amfibieën en reptielen

Alle soorten

A In kruidige begroeiingen vinden geen werkzaamheden plaats in essentieel leefgebied van amfibieën en reptielen. Deze delen van het leefgebieden worden gemarkeerd door een ecologisch deskundige.

B Werkzaamheden dienen te worden uitgevoerd buiten de actieve periode van de soort. Globaal is de werkperiode van oktober tot en met maart. De exacte periode dient te worden bepaald door een ecologisch deskundige.

In essentieel leefgebied wordt gefaseerd gewerkt: maximaal 75% per jaar bewerken, in geval van heide is dit maximaal 25% per jaar. Voor zowel grasland als heide geldt dat de werkzaamheden met behoud van locaties waar overwintering plaats vindt (plekken met pollen, hopen, hopen, stronken en takkenrillen) worden uitgevoerd. Het beheer dient gericht te zijn op behoud van schuilmogelijkheden en dekking, afgewisseld met open plekken om te zonnen.

D Werkzaamheden met een aantoonbare noodzaak in essentieel leefgebied van amfibieën en reptielen in de actieve periode (zie B) gefaseerd uitvoeren.

Hierbij maximaal 50% per jaar voor grasland en 25% per jaar voor heide bewerken. Als uitgangspunten gelden: behoud van structuurvariatie (dichte begroeiing met schuilplaatsen en open/kale plekken voor zonnen), een minimale maaihoogte van 10 cm en aanwezige voortplantingsplaatsen markeren en niet bewerken.

Ringslang

B Werkzaamheden dienen te worden uitgevoerd buiten de actieve periode van de soort. De actieve periode is van oktober tot en met maart. De exacte periode dient te worden bepaald door een ecologisch deskundige. Broeihopen van ringslang dienen te worden gespaard.

Bij het uitvoeren van maaiwerkzaamheden in de actieve periode van ringslang wordt doden en verwonden voorkomen door in leefgebied van ringslang de rijsnelheid te matigen, maaiwerkzaamheden gefaseerd uit te voeren, een minimale maaihoogte van 10cm te hanteren. De werkrichting is dusdanig dat er vluchtmogelijkheden zijn en er wordt gewerkt bij een temperatuur boven de 15 graden zodat dieren kunnen vluchten.

6.3.6 Vlinders

Alle soorten

B Maaien vindt plaats na de zaadzetting van voedselplanten. Waardplanten van beschermde vlindersoorten worden gespaard in de periode dat de soort hier gebruik van maakt.

6.3.7 Libellen

Alle soorten

B Niet maaien van vegetatie in essentieel leefgebied van libellen in de vliegtijd (mei tot en met augustus) en een minimale maaihoogte van 10 cm aanhouden.

6.3.8 Planten

Alle soorten

Van belang is dat het gevoerde beheer zorgt voor een voortzetting van de bestaande situatie.

- A** Groeiplaatsen van beschermde plantensoorten worden ontzien bij rijbewegingen en bij tijdelijke opslag van materieel, grond en dergelijke.

- B** Op locaties met beschermde plantensoorten wordt gemaaid/gehoid na de soortspecifieke zaadzetting. Bij werkzaamheden wordt in overleg met een ecologisch deskundige bepaald hoe het gevoerde beheer moet worden afgestemd op (abiotische factoren van) beschermde plantensoorten.

6.4 (Half)verhardingen en terreinmeubilair

[GEEN BEHEERGROEP]

De werkzaamheden betreffen onder meer het vervangen van hekken en rasters, zitmeubilair, speeltoestellen en (half)verhardingen. Ook het vervangen, onderhouden en verwijderen van vogel- en vleermuiskasten of andere kunstmatige voorzieningen valt onder deze categorie (zie kader). Werkzaamheden zijn het gehele jaar door mogelijk zonder maatregelen, indien geen beschermde soorten en broedende vogels aanwezig zijn in de directe omgeving.

LET OP: onderstaande kalender is alleen van toepassing INDIEN beschermde soorten aanwezig zijn.												
	jan	feb	maa	apr	mei	jun	jul	aug	sep	okt	nov	dec
Vogels												
Reptielen en amfibieën												
Planten												
	Geen maatregelen nodig, wel zorgplicht.											
	Activiteiten uitvoeren onder voorwaarden (zie onder).											
	Activiteit niet uitvoeren, tenzij sprake is van een calamiteit of acuut veiligheidsrisico.											

6.4.1 Vogels

Alle soorten

A Bij rust- of voortplantingsplaatsen van beschermde vogelsoorten geen werkzaamheden uitvoeren. Deze elementen dienen te worden gemarkeerd en ontzien tijdens de werkzaamheden. Geluids- en visuele verstoring van broedgevallen dient voorkomen te worden.

B Werkzaamheden uitvoeren buiten de soortspecifieke broedperiode.

6.4.2 Amfibieën en reptielen

Alle soorten

B Het schonen van faunatunnels dient buiten de migratieperiode uitgevoerd te worden. De migratieperiode zijn in maart en april en van september tot en met half november). Geleidingsschermen worden jaarlijks onderhouden, waarbij overhangende vegetatie wordt verwijderd en de loopstrook langs het scherm toegankelijk is voor amfibieën

Bij het uitvoeren van werkzaamheden in de migratieperiode mag geen barrièrevorming plaatsvinden van trekkende dieren. Dit betekent dat er niet 's nachts gewerkt wordt en de amfibieëntunnel toegankelijk blijft voor trekkende dieren.

6.4.3 Planten

Alle soorten

A Groeiplaats van de plant sparen bij werkzaamheden. Locaties met beschermde (muur)planten markeren en abiotische factoren zoals vocht en schaduw in stand houden.

B Voor eenjarige soorten kan na zaadsetting bestendig beheer en onderhoud worden uitgevoerd waarbij abiotische factoren in stand blijven.

Bij zoutstrooien wordt rekening gehouden met abiotische factoren die beschermde soorten nodig hebben zoals saliniteit (ook in de berm of in aanliggende bermsloten). Op deze plaatsen niet of minder strooien.

Vervangen, onderhouden of verwijderen van vogel- en vleermuiskasten en andere voorzieningen

Het onderhouden (waaronder schoonmaken), vervangen of verwijderen van vogelnestkasten, vleermuisverblijfplaatsen en andere kunstmatige voorzieningen voor dieren vindt plaats buiten de periode dat dieren daar gebruik van maken. De ideale periode voor het schoonmaken en onderhouden van vogelkasten is november tot en met januari. Vleermuiskasten kunnen worden vervangen of verwijderd indien vleeruzen er op dat moment geen gebruik van maken.

Indien voorzieningen zijn geplaatst als mitigerende of compenserende maatregel in het kader van de Wet natuurbescherming geldt een onderhoudsplicht om de functionaliteit in stand te houden. Deze voorzieningen mogen niet worden verwijderd, tenzij ze als tijdelijke maatregel moeten functioneren en de termijn van tijdelijkheid is vestreken.

6.5 Wateren en oevers

Schonen en baggeren van watergangen, vijvers en poelen

[Beheergroepen WA2, WA4]

Schonen en baggeren is het gehele jaar door mogelijk zonder maatregelen, indien geen beschermde soorten of broedende vogels aanwezig zijn in de directe omgeving van de activiteit. Indien beschermde soorten of broedende vogels aanwezig zijn op de plaats waar werkzaamheden worden uitgevoerd, dienen bij de werkzaamheden onderstaande gedragsregels te worden gevolgd.

Op sommige locaties kunnen beperkingen en maatregelen gelden die voortkomen uit actieve bescherming van soorten.

Beheer oeervervegetaties

[Beheergroepen G14, G15, WA3, OE0, OE1, OE2, OE3, OE4, OE5, OE6, OE7, OE8]

Maaien en snoeien is het gehele jaar door mogelijk zonder maatregelen, indien geen beschermde soorten of broedende vogels aanwezig zijn in de directe omgeving van de maaiactiviteit. Indien beschermde soorten of broedende vogels aanwezig zijn op de plaats waar werkzaamheden worden uitgevoerd, dienen bij de werkzaamheden onderstaande gedragsregels te worden gevolgd.

Voor sommige oeervervegetaties kunnen beperkingen en maatregelen gelden die voortkomen uit actieve bescherming van soorten.

LET OP: onderstaande kalender is alleen van toepassing INDIEN beschermde soorten aanwezig zijn.												
	jan	feb	maa	apr	mei	jun	jul	aug	sep	okt	nov	dec
Vogels												
Vleermuizen												
Overige zoogdieren												
Waterspitsmuis												
Bever												
Noordse woelmuis												
Amfibieën												
Reptielen												
Libellen												
Groene glazenmaker												
Kevers												
Gestreepte waterroofkever												
Vissen												
Weekdieren												
Platte schijfhoren												
Planten												
	Geen maatregelen nodig, wel zorgplicht.											
	Activiteiten uitvoeren onder voorwaarden (zie onder).											
	Activiteit niet uitvoeren, tenzij sprake is van een calamiteit of acuut veiligheidsrisico.											

6.5.1 Algemeen zorgvuldig handelen

- Bij de locatiekeuze van het afzetten van schoonsel of bagger op het land, wordt rekening gehouden met leefgebied van landsorten.
- Schoonsel en bagger dat op de kant wordt gedeponeerd, blijft minimaal 48 uur liggen zodat amfibieën nog kunnen vluchten.
- Er wordt stapvoets gereden en 1 kant op gewerkt zodat dieren kunnen vluchten.
- Indien mogelijk, werken van een afgesloten eind naar open eind.

- Werkzaamheden vinden in eerste instantie overdag plaats om verstoring door verlichting te voorkomen. Als werkzaamheden 's nachts worden uitgevoerd, wordt enkel de werklocatie verlicht en uitstraling naar de omgeving voorkomen.
- Bagger- en schoningswerkzaamheden kunnen het beste worden uitgevoerd in de maanden september en oktober.

6.5.2 Vogels

Alle soorten

A In essentieel leefgebied voor vogels worden geen werkzaamheden uitgevoerd. Verstoring van broedgevallen door werkzaamheden in de directe omgeving dient voorkomen te worden. Bijvoorbeeld door het afschermen van licht, beweging of geluid en inzet beschermingszone.

B Werkzaamheden worden uitgevoerd buiten de soortspecifieke broedperiode.

Maaien van riet en ruigte waarin sprake is van essentieel leefgebied van vogels dient gefaseerd te worden uitgevoerd, waarbij maximaal 30% per jaar wordt gemaaid zodat er ook meerjarige vegetatie behouden blijft.

Nesten van grondbroeders worden gemarkeerd in het veld. De werkzaamheden worden zodanig uitgevoerd dat nesten behouden blijven. Deze maatregel kan enkel worden uitgevoerd als er nog geen kuikens aanwezig zijn. De markering wordt direct na het maaien verwijderd. In de omgeving dient voldoende dekking en foerageermogelijkheid aanwezig te blijven.

Ijsvogel en oeverwaluw

A Nesten van ijsvogel en oeverwaluw sparen bij maaien en schonen.

6.5.3 Vleermuizen

Alle soorten

B Werkzaamheden bij essentieel foerageergebied of essentiële vliegroute buiten de gebruikperiode uitvoeren. De gebruikperiode is indicatief van maart tot november.

Indien kruidige begroeiingen bij een plas of watergang (zoals riet) een essentiële functie vervult van beschutting tegen wind of instraling van licht op het water, dan kan jaarlijks maximaal 50% van de oppervlakte kruidige begroeiing worden gemaaid.

6.5.4 Overige zoogdieren

Alle soorten

A Er worden geen werkzaamheden uitgevoerd in essentieel leefgebied door het hanteren van een beschermingszone. De beschermingszone wordt door een ecologisch deskundige bepaald en gemarkeerd.

B Werkzaamheden worden uitgevoerd buiten de soortspecifieke kwetsbare periode.

D Werkzaamheden gefaseerd uitvoeren in essentieel leefgebied in de kwetsbare periode: Maximaal 50% per jaar bewerken.

Waterspitsmuis

A Er worden geen werkzaamheden uitgevoerd in het leefgebied van waterspitsmuis. Dit wordt bepaald/gemarkeerd door een ecologisch deskundige.

B Werkzaamheden worden uitgevoerd buiten de kwetsbare perioden. Dit zijn de voortplantingsperiode van april tot en met augustus en de winterrustperiode van december tot en met februari.

In het leefgebied van de waterspitsmuis worden werkzaamheden gefaseerd. Van het leefgebied wordt maximaal 50% per jaar geschoond in stroken van 250 meter. Het baggeren of schonen vindt plaats vanaf een kant met ongeschikt habitat voor de waterspitsmuis. Bij het baggeren dient vertroebeling van het water zo veel mogelijk voorkomen te worden.

Maaiwerkzaamheden in leefgebied: bij voorkeur snijden in plaats van versnipperen, maaihoogte minimaal 10cm.

Bever

A Er worden geen werkzaamheden uitgevoerd in het essentiële leefgebied van bever.

B Bij rust- en voortplantingsplaatsen worden werkzaamheden uitgevoerd buiten de kwetsbare periode. De kwetsbare periode van de bever is van mei tot en met augustus.

Beschermingszone en aanpak op basis van behoud functionaliteit dienen te worden bepaald door een ecologisch deskundige.

Niet werken vanaf de oever waarin zich een hol of burcht bevindt, in de periode net voor en na de zonsondergang dan wel zonsopkomst of bij ijsgang.

(Maai)beheer dient gericht te zijn op behoud van de leefomgeving door gefaseerd te werken in tijd in ruimte met behoud van essentiële foerageerlocaties. Werkzaamheden worden overdag uitgevoerd.

Werkzaamheden binnen de beschermingszone zijn toegestaan buiten de kwetsbare periode wanneer er met handkracht wordt gewerkt.

Noordse woelmuis

A Werkzaamheden worden niet uitgevoerd in leefgebied van noordse woelmuis. De leefgebieden worden bepaald/gemarkeerd door een ecologisch deskundige.

B Werkzaamheden worden uitgevoerd in de maanden september en oktober. Dit is in de minst kwetsbare periode, na de voortplanting en voor de winterrust.

Wanneer in de winter het voorkomen van noordse woelmuis kan worden uitgesloten omdat het perceel te nat is, mogen werkzaamheden ook in de winterperiode worden uitgevoerd.

Grasland of rietland wordt maximaal eenmaal per jaar gemaaid, waarbij minimaal 50% van het leefgebied in stroken of vlakken behouden blijft, bij voorbeeld in de vorm van stroken van minimaal 5m breed. Maaien op minimaal 10cm hoogte.

Fauna-uittreedplaatsen

Bij het aanbrengen of vervangen van beschoeiingen worden maatregelen getroffen om te zorgen dat in het water geraakte dieren de kant op kunnen. Het Handboek Openbare Ruimte schrijft het type voorzieningen voor. Indien nodig wordt maatwerk toegepast.

6.5.5 Amfibieën

Alle soorten

A Werkzaamheden worden niet uitgevoerd in essentieel leefgebied van beschermde amfibieën.

B Voor soorten die in het water overwinteren werkzaamheden in het water (bv. baggeren en schonen) uitvoeren buiten kwetsbare perioden. De kwetsbare perioden zijn de voortplantings- en overwinteringsperiode van november tot en met augustus. De voorkeursperiode om te baggeren en schonen is september en oktober. De exacte periode dient te worden bepaald door een ecologisch deskundige.

Bij soorten die niet overwinteren in het water zoals heikikker, kamsalamander en rugstreeppad geldt enkel de voortplantingsperiode als kwetsbare periode. De voortplantingsperiode is van april tot en met augustus.

Minimaal 25% van de onderwatervegetatie en de bodem ongemoeid laten. Bij schonen wordt de bodem in zijn geheel ongemoeid gelaten. Bagger/schoonsel op de oever leggen zodat vluchtmogelijkheden aanwezig blijven.

Maaierwerkzaamheden langs oevers in essentieel leefgebied van amfibieën vinden buiten de actieve periode maximaal 1 keer per jaar plaats, waarbij een minimale maaihoogte van 10cm wordt aangehouden, er gefaseerd wordt gemaaid en minimaal 25% van de vegetatie jaarlijks gehandhaafd blijft (bv door in stroken te maaien. De voorkeursperiode om te maaien is van oktober tot en met februari. De exacte periode dient te worden bepaald door een ecologisch deskundige. Het beheer dient gericht te zijn op behoud van schuil-mogelijkheden en dekking, afgewisseld met open plekken om te zonnen.

D In geval van aantoonbare noodzaak (bv. maaien en schonen om de doorstroming veilig te stellen) in essentieel leefgebied van amfibieën in de kwetsbare periode (zie B) werkzaamheden gefaseerd uitvoeren waarbij maximaal 50% per jaar wordt bewerkt met behoud van voortplantingsplaatsen. Als uitgangspunt geldt: behoud van structuurvariatie (dichte begroeiing met schuilplaatsen en open/kale plekken voor zonnen). Bij werkzaamheden in de winterperiode de bodem ongemoeid laten en bij maaierwerkzaamheden een minimale maaihoogte van 10 cm aanhouden.

6.5.6 Reptielen

Alle soorten

A Oevers die worden gebruikt als zon-en rustlocatie of in gebruik zijn als voortplantingsbiotoop worden gemarkeerd door een ecologisch deskundige. Werkzaamheden worden niet in dit leefgebied uitgevoerd.

B Werkzaamheden worden in eerste instantie uitgevoerd in de winterrustperiode, dit is van oktober tot en met maart. Broeihopen van ringslang dienen te worden gespaard. Het beheer dient gericht te zijn op behoud van schuil-mogelijkheden en dekking, afgewisseld met open plekken om te zonnen. Minimaal 25% van de vegetatie blijft jaarlijks gehandhaafd bijvoorbeeld in stroken.

C Werkzaamheden in de actieve periode zijn toegestaan als voortplantingsplaatsen ontbreken. Oevers die in gebruik zijn als zon-en rustlocatie of als voortplantingsbiotoop worden gemarkeerd door een ecologisch deskundige. Baggerslib dient niet op gemarkeerde oevers te worden gedeponed.

Bij het uitvoeren van maaierwerkzaamheden in de actieve periode van betreffende soorten wordt doden en verwonden voorkomen door in het leefgebied te werken bij hoge temperaturen zodat dieren kunnen vluchten. Er wordt gemaaid met een maaihoogte van minimaal 10cm.

Het beheer dient gericht te zijn op behoud van schuilmogelijkheden en dekking, afgewisseld met open plekken om te zonnen. Minimaal 25% van de vegetatie blijft jaarlijks gehandhaafd bijvoorbeeld in stroken.

6.5.7 Libellen

Alle soorten

B In leefgebied van beschermde libellen wordt gefaseerd gewerkt. Minimaal 50% van de onderwatervegetatie en de waterbodem blijft jaarlijks gespaard.

Maaierwerkzaamheden worden uitgevoerd buiten de vliegtijd van libellen. De vliegtijd is van mei tot en met augustus. Maaihoogte minimaal 10cm.

Behoud structurelementen en een verscheidenheid aan verlandingsstadia zoals waterplanten, riet en ruigte en een flauw oevertalud. In het leefgebied van beschermde libellensoorten ten minste 25% van de oevervegetatie laten staan.

Een ecologisch deskundige moet de relevante elementen voor de betreffende soort concreet maken in het ecologisch werkprotocol. Deze elementen moeten worden behouden door gefaseerd te

werken. Ten minste 25% van de relevante structurelementen in het leefgebied van de lokale populatie mag niet worden aangetast. Sloten niet jaarlijks schonen.

Groene glazenmaker

B In het leefgebied van de groene glazenmaker wordt jaarlijks maximaal 50% van de aanwezige krabbenscheervegetatie verwijderd. Van belang is dat de aanwezige krabbenscheervegetatie duurzaam in stand blijft.

6.5.8 Kevers

Gestreepte waterroofkever

B In het leefgebied van gestreepte waterroofkever wordt vegetatie in het natte deel van de wateren alleen verwijderd in de periode van oktober tot half mei. Baggeren vindt plaats in de maanden september en oktober. Minimaal 50% van de watervegetatie en de waterbodem blijft gespaard.

6.5.9 Vissen

Alle soorten

B Er worden geen werkzaamheden uitgevoerd in de voortplantingsperiode. Deze periode loopt globaal van maart tot en met augustus en dient te worden bepaald door een ecologisch deskundige. Er wordt langzaam één kant op gewerkt, en indien aan de orde, van de dichte zijde naar het open water gewerkt, zodat dieren kunnen vluchten.

Werkzaamheden worden gefaseerd uitgevoerd in ruimte en tijd. Jaarlijks 25% van de vegetatie en waterbodem behouden en bij een volgende bewerking een ander deel behouden.

Bij baggeren wordt bij voorkeur wordt gewerkt met een baggerzuiger.

Wanneer wordt gewerkt met een baggerbak dient de bak voor de oever te worden omhooggehaald zodat vissen kunnen vluchten. Dezelfde werkwijze geldt voor het schonen met een maaikorf.

Waterplanten en bagger worden op de kant verspreid en wordt nagelopen op aanwezige vis en larven. Vissen en larven worden direct teruggeplaatst in het water.

Er vinden geen werkzaamheden plaats bij watertemperaturen onder de 5 graden en boven de 20 graden.

6.5.10 Weekdieren

Platte schijfhoren

A Bij werkzaamheden de locaties met waterplanten met eieren of individuen van platte schijfhoren ontzien.

D Beheer en onderhoud dient gericht te zijn op behoud van de soort en dan met name gericht op de waterkwaliteit. Voorafgaand aan bagger-en schoningswerkzaamheden dient daarom te worden beoordeeld of uitvoering hiervan in betreffende watergang noodzakelijk is. Werkzaamheden dienen vervolgens gefaseerd te worden uitgevoerd waarbij minimaal 50% per jaar van de watervegetatie en waterbodem gespaard blijft. Hierbij ook de waardevolle locaties (waterplanten met eieren of individuen) ontzien.

6.5.11 Planten

Op groeiplaatsen van beschermde soorten wordt het beheer afgestemd op de betreffende soorten. Van belang is te voorkomen dat planten met wortel en al uit de waterbodem worden getrokken.

Bij maaiwerkzaamheden wordt in overleg met een ecologisch deskundige bepaald hoe het gevoerde beheer moet worden afgestemd op (abiotische factoren van) beschermde plantensoorten.

LITERATUUR

Anonymus. 2018. Utrechtse soortenlijst. Uitwerking Groenstructuurplan t.b.v. Utrechtse soorten. Kenmerk 4885312. Versie 3.0. Ontwikkelorganisatie Ruimte Gemeente Utrecht, Utrecht.

Borst, R.H.J. & R. Sprong. 2014. Gedragscode Flora- en faunawet bestendig beheer en onderhoud. Vereniging Stadswerk Nederland en Branchevereniging VHG, Ede/Houten.

Borst, R.H.J. & R. Sprong. 2020. Gedragscode soortbescherming gemeenten. Koninklijke Vereniging Stadswerk Nederland, Ede.

Karels, M.A. & F.L.A. Brekelmans. 2017. Leidraad voor het zorgvuldig handelen bij beheer en onderhoud in de gemeente Utrecht. Werken met beschermde soorten volgens de gedragscode van Stadswerk/VHG. Rapportnr. 17-142. Bureau Waardenburg, Culemborg.

INHOUD BIJLAGEN

Bijlage 1 - Kader wet natuurbescherming	79
Bijlage 2 - Checklist beschermde soorten in Utrecht	82
Bijlage 3 - Overzicht beheergroepen gemeente Utrecht.....	87

BIJLAGE 1 – KADER WET NATUURBESCHERMING

1. Inleiding

De Wet Natuurbescherming is per 1 januari 2017 van kracht en vervangt de Flora- en faunawet, de Boswet en de Natuurbeschermingswet 1998. De informatie hieronder vat de belangrijkste feiten samen met betrekking tot de bescherming van soorten via de Wet natuurbescherming, en is gericht op personen en instanties die te maken krijgen met de wet in het kader van ruimtelijke ontwikkeling, beheer en onderhoud. Uitvoering van de wet valt onder de verantwoordelijkheid van de provincies, met uitzondering van grote infrastructurele projecten aan onder meer waterwegen; daarbij blijft de Rijksoverheid het bevoegd gezag. De inhoud van deze samenvatting betreft in eerste instantie de algemeen geldende verbodsbepalingen in de Wet natuurbescherming en in tweede instantie de Utrechtse context waarin deze verbodsbepalingen moeten worden toegepast. De aanvullende regelgeving rond bescherming van soorten in Natura 2000-gebieden wordt hier slechts kort besproken.

2. Doel van de Wet natuurbescherming

De Wet natuurbescherming beschermt de van nature in Nederland in het wild voorkomende planten en dieren en natuurgebieden.

3. Beschermingsregimes soorten

In de Wet natuurbescherming zijn drie categorieën soorten onderscheiden met een eigen beschermingsregime en daaraan gekoppelde verbodsbepalingen: vogels, habitatrichtlijnsoorten en overige soorten. Een soort kan niet onder meer dan één van deze regimes vallen. Vogels vallen per definitie onder het regime van de Vogelrichtlijn. De Vogelrichtlijn en Habitatrichtlijn betreffen Europese beschermingsregimes waar met de verbodsbepalingen artikel 3.1 en 3.5 in de Wet natuurbescherming in Nederland invulling aan wordt gegeven. Het regime 'andere soorten', artikel 3.10, heeft betrekking op soorten die alleen vallen onder een nationaal beschermingsregime; deze soorten zijn niet vermeld in de Europese richtlijnen. De drie beschermingsregimes met hun verbodsbepalingen zijn hieronder weergegeven.

Beschermingsregime soorten Vogelrichtlijn

Artikel 3.1

1. Het is verboden opzettelijk van nature in Nederland in het wild levende vogels van soorten als bedoeld in artikel 1 van de Vogelrichtlijn te doden of te vangen.
2. Het is verboden opzettelijk nesten, rustplaatsen en eieren van vogels als bedoeld in het eerste lid te vernielen of te beschadigen, of nesten van vogels weg te nemen.
3. Het is verboden eieren van vogels als bedoeld in het eerste lid te rapen en deze onder zich te hebben.
4. Het is verboden vogels als bedoeld in het eerste lid opzettelijk te storen.
5. Het verbod, bedoeld in het vierde lid, is niet van toepassing indien de storing niet van wezenlijke invloed is op de staat van instandhouding van de desbetreffende vogelsoort.

Beschermingsregime soorten Habitatrichtlijn

Artikel 3.5

1. Het is verboden in het wild levende dieren van soorten, genoemd in bijlage IV, onderdeel a, bij de Habitatrichtlijn, bijlage II bij het Verdrag van Bern of bijlage I bij het Verdrag van Bonn, in hun natuurlijk verspreidingsgebied opzettelijk te doden of te vangen.
2. Het is verboden dieren als bedoeld in het eerste lid opzettelijk te verstoren.
3. Het is verboden eieren van dieren als bedoeld in het eerste lid in de natuur opzettelijk te vernielen of te rapen.
4. Het is verboden de voortplantingsplaatsen of rustplaatsen van dieren als bedoeld in het eerste lid te beschadigen of te vernielen.

5. Het is verboden planten van soorten, genoemd in bijlage IV, onderdeel B, bij de Habitatrichtlijn of bijlage I bij het Verdrag van Bern, in hun natuurlijke verspreidingsgebied opzettelijk te plukken en te verzamelen, af te snijden, te ontwortelen of te vernielen.

Beschermingsregime andere soorten

Artikel 3.10

1. Onverminderd artikel 3.5, eerste, vierde en vijfde lid, is het verboden:

- a. in het wild levende zoogdieren, amfibieën, reptielen, vissen, dagvlinders, libellen en kevers van de soorten, genoemd in de bijlage, onderdeel A, bij deze wet, opzettelijk te doden of te vangen;
- b. de vaste voortplantingsplaatsen of rustplaatsen van dieren als bedoeld in onderdeel a opzettelijk te beschadigen of te vernielen, of
- c. vaatplanten van de soorten, genoemd in de bijlage, onderdeel B, bij deze wet, in hun natuurlijke verspreidingsgebied opzettelijk te plukken en te verzamelen, af te snijden, te ontwortelen of te vernielen.

2. Artikel 3.8 (bepalingen dat ontheffing of vrijstelling kan worden verleend, hier niet uitgebreid besproken), met uitzondering van het derde en vierde lid, is van overeenkomstige toepassing op de verboden, bedoeld in het eerste lid, met dien verstande dat, in aanvulling op de redenen, genoemd in het vijfde lid, onderdeel B, de noodzaak voor de ontheffing of vrijstelling ook verband kan houden met handelingen:

- a. in het kader van de ruimtelijke inrichting of ontwikkeling van gebieden, daaronder begrepen het daarop volgende gebruik van het ingerichte of ontwikkelde gebied;
- b. ter voorkoming van schade of overlast, met inbegrip van schade aan sportvelden, schietterreinen, industrieterreinen, kazernes, of begraafplaatsen;
- c. ter beperking van de omvang van de populatie van dieren, in verband met door deze dieren ter plaatse en in het omringende gebied veelvuldig veroorzaakte schade of in verband met de maximale draagkracht van het gebied waarin de dieren zich bevinden;
- d. ter voorkoming of bestrijding van onnodig lijden van zieke of gebrekkige dieren;
- e. in het kader van bestendig beheer of onderhoud in de landbouw of bosbouw;
- f. in het kader van bestendig beheer of onderhoud aan vaarwegen, watergangen, waterkeringen, waterstaatswerken, oevers, vliegvelden, wegen, spoorwegen of bermen, of in het kader van natuurbeheer;
- g. in het kader van bestendig beheer of onderhoud van de landschappelijke kwaliteiten van een bepaald gebied, of
- h. in het algemeen belang.

3. De verboden, bedoeld in het eerste lid, onderdelen a, en b, zijn niet van toepassing op de Bosmuis, de Huisspitsmuis en de Veldmuis voor zover deze dieren zich in of op gebouwen of daarbij behorende erven of roerende zaken bevinden.

4. Interim Omgevingsverordening provincie Utrecht

Per 1 april 2021 is de Interim Omgevingsverordening in werking getreden. Hierin zijn regels gesteld ter vervanging van de Verordening Natuur en Landschap provincie Utrecht 2017; deze laatste is daarbij ingetrokken.

De Beleidsregels natuur en landschap Provincie Utrecht 2017, laatst gewijzigd vastgesteld bij besluit van 25 september 2018, nr. 81DABDB4, zijn daardoor mede gebaseerd op de Interim Omgevingsverordening, waarin aangesloten wordt bij de gebruikte formuleringen en termen in die verordening, en waarin de juiste verwijzingen naar artikelen in deze verordening zijn opgenomen en waaruit artikelen vervallen omdat deze reeds in de verordening zijn verwerkt.

Een deel van de Beleidsregels die nadere invulling gaven aan het voormalige Programma Aanpak Stikstof (PAS), dat na de uitspraak van de Afdeling bestuursrechtspraak van de Raad van State van 29 mei 2019, ECLI:NL:RVS:2019:1603, mag niet meer worden toegepast om toestemming voor activiteiten te verlenen. De noodzaak en het kader voor deze beleidsregels is daarmee komen te vervallen.

Het provinciale beleid bevat onder andere regels voor faunabeheereenheden en diverse vrijstellingen voor het bestrijden van schade en het uitvoeren van werkzaamheden. Ook is hierin opgenomen voor welke soorten een vrijstelling geldt van de verbodsbepalingen in artikel 3.10 van de Wet natuurbescherming.

Voor de Interim Omgevingsverordening, zie: https://omgevingswet.provincie-utrecht.nl/sites/omgevingswet/files/2021-03/Omgevingsverordening%20provincie%20Utrecht%20PS%2010%20maart%202021_INTERACTIE_F.pdf

Voor de beleidsregels natuur en landschap 2017, zie: <https://zoek.officielebekendmakingen.nl/prb-2016-7058.html>.

Voor de Beleidsregels natuur en landschap 2017, wijziging 2021, zie: <https://zoek.officielebekendmakingen.nl/prb-2021-2433.html>

BIJLAGE 2 – CHECKLIST BESCHERMDE SOORTEN IN UTRECHT

De hiernavolgende tabel vermeldt alle in gemeente Utrecht voorkomende beschermde soorten met een beschermde status. De soortgroepvolgorde volgt die in de gedragscode en deze leidraad. Onder 'beschermingsregime' is het kader weergegeven waaronder de soort is beschermd. Onder 'status' is aangegeven of in Utrecht sprake is van een natuurlijke verspreiding ('wild'), introductie ('uitgezet' of 'ingezaaid'). Onder 'voorkomen' is aangegeven of in Utrecht sprake is van een populatie (er is sprake van standvastige aanwezigheid en/of regelmatige voortplanting) of incidenteel voorkomen.

Onder 'inzet gedragscode' is vermeld wat bij ruimtelijke ontwikkeling of inrichting de maximale reikwijdte is van de gedragscode (en deze leidraad):

'Voorkomen': bij deze soorten moet het overtreden van verbodsbepalingen worden voorkomen door de maatregelen in de gedragscode/leidraad op te volgen.

'Beperken': bij deze soorten is het overtreden van verbodsbepalingen in beperkte mate toegestaan, zij het onder de strikte maatregelen in de gedragscode/leidraad. Overtreding dient dus zoveel mogelijk te worden beperkt.

'Vrijgesteld': bij deze soorten geldt dat de maatregelen in de gedragscode/leidraad niet verplicht zijn. Echter, omdat nog steeds een plicht geldt tot zorgvuldig handelen, verdient het wel aanbeveling de maatregelen in de gedragscode/leidraad op te volgen. Dit kan door de maatregelen onder 'Alle soorten' in de maatregelencatalogus (hoofdstukken 4 en 6) op te volgen. Deze maatregelen geven invulling aan het zorgvuldig handelen.

'Niet van toepassing': bij deze soorten is weliswaar geen sprake van een formele vrijstelling, maar omdat sprake is van in het wild levende exemplaren die zijn uitgezet of ingezaaid, buiten hun natuurlijke verspreidingsgebied, vallen deze niet onder de bescherming van de verbodsbepalingen in de Wet natuurbescherming en daarmee niet onder de reikwijdte van de gedragscode. Overigens geldt ook hier nog steeds dat zorgvuldig handelen wordt geadviseerd.

Bij bestendig beheer of onderhoud mogen bij alle soorten de verbodsbepalingen beperkt worden overtreden conform de maatregelen vermeld in de gedragscode/leidraad.

De te verzamelen gegevens betreffende aanwezige beschermde soorten en vogels met een (mogelijk) jaarrond beschermde nestplaats dienen de actuele situatie weer te geven. De mate van actualiteit is afhankelijk van soort en situatie, maar gegevens dienen ten hoogste 3-5 jaar oud te zijn: gegevens zijn 3 jaar geldig voor jaarrond beschermde vogelnesten en soorten van Bijlage IV van de Habitatrichtlijn evenals soorten van bijlage II van de Conventie van Bern en bijlage I bij de Conventie van Bonn (in de tabel alle vermeld als 'Habitatrichtlijn'). Voor overige soorten geldt een cyclus van 5 jaar, waarna informatie dient te worden verversd.

Vogels	zwaarste beschermingsregime	status	voorkomen	inzet gedragscode
Boomvalk	Jaarrond beschermd nest cat. 4	wild	populatie	Voorkomen
Buizerd	Jaarrond beschermd nest cat. 4	wild	populatie	Voorkomen
Gierzwaluw	Jaarrond beschermd nest cat. 2	wild	populatie	Beperken
Grote Gele Kwikstaart	Jaarrond beschermd nest cat. 3	wild	incidentele broedvogel	Voorkomen
Havik	Jaarrond beschermd nest cat. 4	wild	populatie	Voorkomen
Huismus	Jaarrond beschermd nest cat. 2	wild	populatie	Beperken
Kerkuil	Jaarrond beschermd nest cat. 3	wild	populatie	Voorkomen
Ooievaar	Jaarrond beschermd nest cat. 3	wild	populatie	Voorkomen
Ransuil	Jaarrond beschermd nest cat. 4	wild	populatie	Voorkomen
Roek	Jaarrond beschermd nest cat. 2	wild	populatie	Voorkomen
Slechtvalk	Jaarrond beschermd nest cat. 3	wild	populatie	Voorkomen
Sperwer	Jaarrond beschermd nest cat. 4	wild	populatie	Voorkomen
Steenuil	Jaarrond beschermd nest cat. 1	wild	populatie	Voorkomen
Wespendief	Jaarrond beschermd nest cat. 4	wild	incidentele broedvogel	Voorkomen
Blauwe reiger	Utrechtse soortenlijst	wild	populatie	Voorkomen
Boerenzwaluw	Utrechtse soortenlijst	wild	populatie	Voorkomen
Boomklever	Utrechtse soortenlijst	wild	populatie	Voorkomen
Boomkruiper	Utrechtse soortenlijst	wild	populatie	Voorkomen
Bosuil	Utrechtse soortenlijst	wild	populatie	Voorkomen
Ekster	Utrechtse soortenlijst	wild	populatie	Voorkomen
Groene specht	Utrechtse soortenlijst	wild	populatie	Voorkomen
Grote bonte specht	Utrechtse soortenlijst	wild	populatie	Voorkomen
Huiszwaluw	Utrechtse soortenlijst	wild	populatie	Voorkomen
IJsvogel	Utrechtse soortenlijst	wild	populatie	Voorkomen
Koolmees	Utrechtse soortenlijst	wild	populatie	Voorkomen
Oeverzwaluw	Utrechtse soortenlijst	wild	populatie	Voorkomen
Pimpelmees	Utrechtse soortenlijst	wild	populatie	Voorkomen
Spreeuw	Utrechtse soortenlijst	wild	populatie	Voorkomen
Torenvalk	Utrechtse soortenlijst	wild	populatie	Voorkomen
Zwarte kraai	Utrechtse soortenlijst	wild	populatie	Voorkomen
Zwarte roodstaart	Utrechtse soortenlijst	wild	populatie	Voorkomen
Blauwborst	Utrechtse soortenlijst	wild	populatie	Voorkomen
Kleine karekiet	Utrechtse soortenlijst	wild	populatie	Voorkomen
Merel	Utrechtse soortenlijst	wild	populatie	Voorkomen
Roerdomp	Utrechtse soortenlijst	wild	populatie	Voorkomen
Tjiftjaf	Utrechtse soortenlijst	wild	populatie	Voorkomen

Vleermuizen	zwaarste beschermingsregime	status	voorkomen	inzet gedragscode
Baardvleermuis	Habitatrichtlijn	wild	populatie	Voorkomen
Franjestaart	Habitatrichtlijn	wild	populatie	Voorkomen
Gewone dwergvleermuis	Habitatrichtlijn	wild	populatie	Voorkomen
Gewone grootoorvleermuis	Habitatrichtlijn	wild	populatie	Voorkomen
Kleine dwergvleermuis	Habitatrichtlijn	wild	populatie	Voorkomen
Laatvlieger	Habitatrichtlijn	wild	populatie	Voorkomen
Meervleermuis	Habitatrichtlijn	wild	populatie	Voorkomen
Rosse vleermuis	Habitatrichtlijn	wild	populatie	Voorkomen
Ruige dwergvleermuis	Habitatrichtlijn	wild	populatie	Voorkomen
Tweekleurige vleermuis	Habitatrichtlijn	wild	populatie	Voorkomen
Watervleermuis	Habitatrichtlijn	wild	populatie	Voorkomen

Overige zoogdieren	zwaarste beschermingsregime	status	voorkomen	inzet gedragscode
Aardmuis	Overige soorten; vrijstelling	wild	populatie	Vrijgesteld
Bever	Overige soorten	wild	incidenteel	Voorkomen
Boommarter	Overige soorten	wild	populatie	Voorkomen
Bosmuis	Overige soorten; vrijstelling	wild	populatie	Vrijgesteld
Bunzing	Overige soorten; vrijstelling	wild	populatie	Vrijgesteld
Das	Overige soorten	wild	populatie	Voorkomen
Dwergmuis	Overige soorten; vrijstelling	wild	populatie	Vrijgesteld
Dwergspitsmuis	Overige soorten; vrijstelling	wild	populatie	Vrijgesteld

Eekhoorn	Overige soorten	wild	populatie	Beperken
Egel	Overige soorten; vrijstelling	wild	populatie	Vrijgesteld
Gewone bosspitsmuis	Overige soorten; vrijstelling	wild	populatie	Vrijgesteld
Haas	Overige soorten; vrijstelling	wild	populatie	Vrijgesteld
Hermelijn	Overige soorten; vrijstelling	wild	populatie	Vrijgesteld
Huisspitsmuis	Overige soorten; vrijstelling	wild	populatie	Vrijgesteld
Konijn	Overige soorten; vrijstelling	wild	populatie	Vrijgesteld
Noordse woelmuis	Habitatrichtlijn	wild	populatie	Voorkomen
Ree	Overige soorten; vrijstelling	wild	populatie	Vrijgesteld
Rosse woelmuis	Overige soorten; vrijstelling	wild	populatie	Vrijgesteld
Steenmarter	Overige soorten	wild	populatie	Beperken
Veldmuis	Overige soorten; vrijstelling	wild	populatie	Vrijgesteld
Vos	Overige soorten; vrijstelling	wild	populatie	Vrijgesteld
Waterspitsmuis	Overige soorten	wild	populatie	Voorkomen
Wezel	Overige soorten; vrijstelling	wild	populatie	Vrijgesteld
Woelrat	Overige soorten; vrijstelling	wild	populatie	Vrijgesteld

Amfibieën	zwaarste beschermingsregime	status	voorkomen	inzet gedragscode
Alpenwatersalamander	Overige soorten; vrijstelling	uitgezet	populatie	Niet van toepassing
Bastaardkikker	Overige soorten; vrijstelling	wild	populatie	Vrijgesteld
Bruine kikker	Overige soorten; vrijstelling	wild	populatie	Vrijgesteld
Gewone pad	Overige soorten; vrijstelling	wild	populatie	Vrijgesteld
Heikikker	Habitatrichtlijn	wild	populatie	Voorkomen
Kamsalamander	Habitatrichtlijn	wild	populatie	Voorkomen
Kleine watersalamander	Overige soorten; vrijstelling	wild	populatie	Vrijgesteld
Meerkikker	Overige soorten; vrijstelling	wild	populatie	Vrijgesteld
Poelkikker	Habitatrichtlijn	wild	populatie	Voorkomen
Rugstreeppad	Habitatrichtlijn	wild	populatie	Voorkomen
Vroedmeesterpad	Habitatrichtlijn	uitgezet	populatie	Niet van toepassing
Vuursalamander	Habitatrichtlijn	uitgezet	incidenteel	Niet van toepassing

Reptielen	zwaarste beschermingsregime	status	voorkomen	inzet gedragscode
Muurhagedis	Habitatrichtlijn	uitgezet	incidenteel	Niet van toepassing
Ringslang	Overige soorten	wild	populatie	Beperken

Vissen	zwaarste beschermingsregime	status	voorkomen	inzet gedragscode
Grote modderkruiper	Habitatrichtlijn	wild	populatie	Voorkomen
Bittervoorn	Utrechtse soortenlijst	wild	populatie	Beperken
Kleine modderkruiper	Utrechtse soortenlijst	wild	populatie	Beperken
Rivierdonderpad	Utrechtse soortenlijst	wild	populatie	Beperken

Vlinders	zwaarste beschermingsregime	status	voorkomen	inzet gedragscode
Grote vos	Habitatrichtlijn	wild	incidenteel	Voorkomen

Libellen	zwaarste beschermingsregime	status	voorkomen	inzet gedragscode
Gevlekte witsnuitlibel	Habitatrichtlijn	wild	populatie	Voorkomen
Groene glazenmaker	Habitatrichtlijn	wild	populatie	Voorkomen
Rivierrombout	Habitatrichtlijn	wild	incidenteel	Voorkomen

Kevers	zwaarste beschermingsregime	status	voorkomen	inzet gedragscode
Gestreepte waterroofkever	Habitatrichtlijn	wild	populatie	Voorkomen

Bijen	zwaarste beschermingsregime	status	voorkomen	inzet gedragscode
Gewone slobkousbij	Utrechtse soortenlijst	wild	populatie	Beperken
Grote klokjesbij	Utrechtse soortenlijst	wild	populatie	Beperken
Kattenstaartbij	Utrechtse soortenlijst	wild	populatie	Beperken
Klokjesdikpootbij	Utrechtse soortenlijst	wild	populatie	Beperken
Lathyrusbij	Utrechtse soortenlijst	wild	populatie	Beperken
Resedamaskerbij	Utrechtse soortenlijst	wild	populatie	Beperken

Weekdieren	beschermingsregime	status	voorkomen	inzet gedragscode
-------------------	---------------------------	---------------	------------------	--------------------------

Platte schijfhoren	Habitatrichtlijn	wild	populatie	Beperken
Planten	beschermingsregime	status	voorkomen	inzet gedragscode
Akkerboterbloem	Overige soorten	ingezaaid	populatie	Niet van toepassing
Aardaker	Utrechtse soortenlijst	wild	populatie	Beperken
Akkerdoornzaad	Overige soorten	ingezaaid	populatie	Niet van toepassing
Akkerklokje	Utrechtse soortenlijst	wild	populatie	Beperken
Akkerogentroost	Overige soorten	ingezaaid	populatie	Niet van toepassing
Blaasvaren	Overige soorten	wild	populatie	Voorkomen
brave hendrik	Overige soorten	ingezaaid	populatie	Niet van toepassing
Brede lathyrus	Utrechtse soortenlijst	wild	populatie	Beperken
Brede wespenorchis	Utrechtse soortenlijst	wild	populatie	Beperken
Brede wolfsmelk	Overige soorten	?	populatie	Niet van toepassing
Distelbremraap	Utrechtse soortenlijst	wild	populatie	Beperken
Dotterbloem	Utrechtse soortenlijst	wild	populatie	Beperken
Dreps	Overige soorten	ingezaaid	populatie	Niet van toepassing
Echte gamander (subsp. germanicum)	Overige soorten	ingezaaid	populatie	Niet van toepassing
Fijn venushaar	Utrechtse soortenlijst	wild	populatie	Beperken
Gele helmbloem	Utrechtse soortenlijst	wild	populatie	Beperken
Getande veldsla	Overige soorten	ingezaaid	populatie	Niet van toepassing
Grasklokje	Utrechtse soortenlijst	wild	populatie	Beperken
Groot spiegelklokje	Overige soorten	ingezaaid	populatie	Niet van toepassing
Grote kaardenbol	Utrechtse soortenlijst	wild	populatie	Beperken
Grote kattenstaart	Utrechtse soortenlijst	wild	populatie	Beperken
Grote keverorchis	Utrechtse soortenlijst	wild	populatie	Beperken
Grote leeuwenklauw	Overige soorten	ingezaaid	populatie	Niet van toepassing
Grote wederik	Utrechtse soortenlijst	wild	populatie	Beperken
Hondskruid	Utrechtse soortenlijst	wild	populatie	Beperken
Kartuizer anjer	Overige soorten	ingezaaid	populatie	Niet van toepassing
Klein glaskruid	Utrechtse soortenlijst	wild	populatie	Beperken
Kleine wolfsmelk	Overige soorten	wild en ingezaaid	populatie	Niet van toepassing
Kluwenklokje	Overige soorten	ingezaaid	populatie	Niet van toepassing
Kruisbladgentiaan	Utrechtse soortenlijst	wild	populatie	Beperken
Maretak	Utrechtse soortenlijst	wild	populatie	Beperken
Moeraswespenorchis	Utrechtse soortenlijst	wild	populatie	Beperken
Muurbloem	Overige soorten	ingezaaid	populatie	Niet van toepassing
Naakte lathyrus	Overige soorten	ingezaaid	populatie	Niet van toepassing
Naaldenkervel	Overige soorten	ingezaaid	populatie	Niet van toepassing
Prachtklokje	Utrechtse soortenlijst	wild	populatie	Beperken
Rapunzelklokje	Utrechtse soortenlijst	wild	populatie	Beperken
Rietorchis	Utrechtse soortenlijst	wild	populatie	Beperken
Ruig klokje	Utrechtse soortenlijst	wild	populatie	Beperken
Ruw parelzaad	Overige soorten	wild en ingezaaid	populatie	Niet van toepassing
Slanke sleutelbloem	Utrechtse soortenlijst	wild	populatie	Beperken
Steenbreekvaren	Utrechtse soortenlijst	wild	populatie	Beperken
Stengelloze sleutelbloem	Utrechtse soortenlijst	wild	populatie	Beperken
Stengelomvattend havikskruid	Utrechtse soortenlijst	wild	populatie	Beperken
Stijve wolfsmelk	Overige soorten	wild	populatie	Niet van toepassing
Stofzaad	Overige soorten	wild	populatie	Voorkomen
Tongvaren	Utrechtse soortenlijst	wild	populatie	Beperken
Veldlathyrus	Utrechtse soortenlijst	wild	populatie	Beperken
Veldsalie	Utrechtse soortenlijst	wild	populatie	Beperken
Vleeskleurige orchis	Utrechtse soortenlijst	wild	populatie	Beperken
Waterdriblad	Utrechtse soortenlijst	wild	populatie	Beperken
Wilde marjolein	Utrechtse soortenlijst	wild	populatie	Beperken
Wilde reseda	Utrechtse soortenlijst	wild	populatie	Beperken
Wilde ridderspoor	Overige soorten	ingezaaid	populatie	Niet van toepassing
Wilde weit	Overige soorten	ingezaaid	populatie	Niet van toepassing
Winterheliotroop	Utrechtse soortenlijst	wild	populatie	Beperken
Wolfskers	Overige soorten	aangeplant	populatie	Niet van toepassing
Wouw	Utrechtse soortenlijst	wild	populatie	Beperken

Zandwolfsmelk	Overige soorten	?	populatie	Niet van toepassing
Zomerklokje	Utrechtse soortenlijst	wild	populatie	Beperken
Zwanenbloem	Utrechtse soortenlijst	wild	populatie	Beperken
Zwartblauwe rapunzel	Utrechtse soortenlijst	wild	populatie	Beperken
Zwartsteel	Utrechtse soortenlijst	wild	populatie	Beperken

Paddenstoelen	beschermingsregime	status	voorkomen	inzet gedragscode
Goudporieboleet	Utrechtse soortenlijst	wild	populatie	Beperken
Grauwe wasplaat	Utrechtse soortenlijst	wild	populatie	Beperken
Honinggordijnzwam	Utrechtse soortenlijst	wild	populatie	Beperken
Iepenbuisjeszwam	Utrechtse soortenlijst	wild	populatie	Beperken
Oranje oesterzwam	Utrechtse soortenlijst	wild	populatie	Beperken
Populierrussula	Utrechtse soortenlijst	wild	populatie	Beperken
Robijnboleet	Utrechtse soortenlijst	wild	populatie	Beperken
Ruige melkzwam	Utrechtse soortenlijst	wild	populatie	Beperken
Witte galgordijnzwam	Utrechtse soortenlijst	wild	populatie	Beperken

BIJLAGE 3 – OVERZICHT BEHEERGROEPEN GEMEENTE UTRECHT

Deze bijlage geeft een overzicht van de beheergroepscode uit het beheersysteem van de gemeente Utrecht waar in dit rapport naar wordt verwezen.

Groenvoorzieningen		
Werkpakket vlak.Code	Fysiek voorkomen Plus.Omschrijving	Werkpakket vlak.Omschrijving
BP0	bosplantsoen	Bossingel
BP1	bosplantsoen	Hakhout
BP2	bosplantsoen	Parkbos
BP3	bosplantsoen	Struweel
BP4	bosplantsoen	Griend
BP5	bosplantsoen	Natuurbos
G10	gras- en kruidachtigen	Gras apart maairegime
G12	gras- en kruidachtigen	Gras Talud 1x
G13	gras- en kruidachtigen	Gras geluidsscherm
G16	gras- en kruidachtigen	GR2 met bollen
G17	gras- en kruidachtigen	Hooiland 2x maaien
G20	gras- en kruidachtigen	GR3 met bollen
G21	gras- en kruidachtigen	GR4 met bollen
GR0	gras- en kruidachtigen	Dierenweiden
GR1	gras- en kruidachtigen	Gazon
GR2	gras- en kruidachtigen	Grasveld
GR3	gras- en kruidachtigen	Hooiland 1x maaien
GR4	gras- en kruidachtigen	Hooiland 2x maaien
GR5	gras- en kruidachtigen	Ruigte
GR6	gras- en kruidachtigen	Trapveld
GR7	gras- en kruidachtigen	Stinze planten
GR8	gras- en kruidachtigen	Grasveld 6x maaien
GR9	gras- en kruidachtigen	GR1 met bollen
HA4	heesters	Blokhaag 1x
HA5	heesters	Blokhaag 2x
HE0	bodembedekkers	Bodembedekkers
HE2	heesters	Heesters en botanische rozen
HE4	heesters	Klim- en leiplanten
HE5	heesters	Sierheesters
HE7	planten	Vaste bak
HE8	heesters	Heester opgaand
KR2	planten	Heemplanten
KR3	planten	Vaste planten
KR4	planten	Wisselperken
KR5	planten	Vaste planten maaibeheer
KR6	planten	Akkerveldbloemen met graan
RO0	struikrozen	Struikrozen
RO1	struikrozen	Parkheesterozen
ZB1	zonder beplanting	Boomspiegel zonder beplanting
ZBH	Zelfbeheer	Zelfbeheer
Ondersteunend waterdeel		
OE0		Gazonoever
OE1		Vochtig graslandoever
OE2		Vochtig grasland - Struweeloever
OE3		Riethooilandoever
OE4		Riethooiland - Struweeloever
OE5		Rietoever
OE6		Rietoever - Struweeloever
OE7		Struweeloever
OE8		Boomoever
WA0		Oevervegetatie

